

پہ لہی لیخند

فہرؤخ نیعمہ تیوور

کۆمہ لہ چیرۆک

پهله ی لیخن

فه رۆخ نیتعمه تپوور

کۆمه له چیرۆک

۲۰۱۷

پیرست:

۴	وینیه کی ئالۆز
۱۰	سووربوون
۱۷	سه رته نوور
۲۵	پوره مه نیج
۳۳	ئای مروه ت!
۴۰	هه لێژێره!
۴۳	خه یاله کانی حاجی
۵۲	بیری یار
۵۶	جاده تمدن
۵۹	بازگشت از جبهه
۶۴	هوای خوب
۶۷	باران و من
۷۳	احساس فاجعه
۷۷	همزاد
۸۱	میانجی سرخپوست
۸۷	سیاره ای بدون شرق و غرب
۹۳	گۆری 'یهودا'
۹۹	دهنگی بلوێر
۱۰۴	چۆله که کوژه که
۱۱۰	به ندیخانه
۱۱۸	تشییع جنازه
۱۲۴	سایه ها تشییع می کنند
۱۳۲	په له ی لیخن
۱۳۷	خانه سفید

وینەیه کی ئالۆز

نازانى باوەر بە بەفرەكە بكا، بە گوێسەبانه داتەپپووەكە، بە باوەشى ئەو
يارەى تێیدا خۆى مندالانە مەلاس دابوو، يان،... يان بە داپەگەورە كە لە پشت
پەنجەرە رەنگ سەوزە هەلبزرکاوەكەووە وەك تارمايەك دەبينزا و نەدەبينزا.

ئە، ئەو سالانە!... لەو سالانە!

كۆلانەكە وەك هەميشە درێژ، سەرىكى لە رۆژھەلات و سەرەكەى ترى بەرەو
رۆژئاوا، رێك لە ناوھەراستيشيدا خانووەكە،... وەك هەميشە.

بەلام،... بەلام وینەكە تەواو نیه، دەكالیتەووە و لە بەستینی بۆشایی پشتهووی
خۆی، لە سەمايەكى سەیردايە، سەمايەك لە ناو بیکۆتايیدا، سەماي خۆدەرخستن
و خۆونکردن، يان،... يان نا، سەماي نيوان خۆدەرخستن و خۆونکردن. چاوەکانی
دەيشی، ئەوەندە لێی راماوە كە تین چيیە تێیدا نەماو، وینەكە بزۆزە،...
راناوھەستى... دەخزى و دەخزى، بە هەموو ئاراستەکاندا، سەر، خوار، راست،
چەپ، بەر، پيش،... ئەوەتەى لەبیری دى هەروا بوو. وینەکان لای ئەو شتیکن
لە رەگەزى بېر، نەك لە رەگەزى شتە رەقەکانى دەرەو. تەنانەت بەرديش لە لای
ئەو زۆر ئاسان دەبى بە بېر، ئیتر ئەوەندە شل و تراو دەبیتەووە كە بە زەحمەت
دەبیتەووە بە بەردەكەى سەرەتا. دلى ديشى. لەو ئيشانەى لە دوواى راوستانى

دلپش ههر درپژه‌ی هه‌یه. ئیشیک هه‌تا ئه‌ودوی مردن و ون بوون. ئیشه‌که ده‌لپی وه‌ک کۆلانه‌که سه‌ریکی له‌ روژه‌ه‌لآته و سه‌ره‌که‌ی تری به‌ره‌و روژئاوا.

هه‌ولده‌دا هه‌تا ده‌توانی خۆی به‌ ئامیزی یاره‌وه بنوسینی. له‌ شیعره‌کاندا خویندوو‌یه‌تیه‌وه که ئه‌و ئامیزه‌ له‌ هه‌یج شتیکی تر ناکا، ده‌لپن گه‌رمترین و ئه‌مترین شوینی جیهانه، ته‌نانه‌ت له‌ کاتی جه‌نگه‌کانیشدا، به‌لام ئه‌و سه‌رمایه‌تی، ئه‌و ترسی هاوه‌ن و تۆپه‌کان لپی ئالاون. هه‌موو شتی توی تویییه. دوواتر گشتیک وه‌ک خه‌یال.

وینه‌کانی تر ده‌ییه‌ن، نیگای ده‌قۆزنه‌وه. گوپسه‌بانه‌ داته‌پیه‌که که ری‌ک له‌ ناوه‌پراستدا هه‌ره‌سی هه‌یناوه و وه‌ک له‌چیکی شوپ به‌ سه‌ر خانوو‌ه‌که‌دا به‌ربوو‌ه‌ته‌وه، هه‌لیده‌لووشی. جوان له‌ قور و گل و گورگه‌کان ده‌پروانی. نازانی بو پی‌ی وایه‌ ده‌بی شتیکیان له‌ خویندا هه‌شار دابی. هه‌ولده‌دا به‌ لیوردبوونه‌وه‌ی زیاتر شته‌ ونه‌که‌ بدۆزیته‌وه، به‌لام هه‌تا زیاتر لپی ده‌پروانی، زیاتر ئاواره و وه‌یلان ده‌بی. وه‌ک شتیکی ناو ئامیز.

سه‌رده‌مانیک باوکی گوتبووی "گوپسه‌بانه‌کان بو ئه‌وه‌ن کاتی باران و به‌فر ده‌باری، دیواره‌کان نه‌خوسین. دیواره‌کانی ئه‌م ولآته له‌ به‌رد و قورن. که‌ قوره‌که‌ تووایه‌وه، ئیتر به‌رده‌کان ده‌رده‌که‌ون." پی‌ی سه‌یره، باشه‌ بو ده‌بی به‌رده‌کان ده‌رنه‌که‌ون؟... ئه‌ی ئه‌وه‌ نیه‌ ئه‌وانیش له‌ ره‌گه‌زی بیرن؟ نا... نا... ئه‌و قه‌ت نه‌یتوانیوه له‌ هه‌ندی رازی ئه‌م ولآته و ئه‌م کۆلانه‌ تیبگا، ئه‌گه‌رچی هه‌ر له‌م خانوو‌ه‌دا له‌ دایک بووه و هه‌ر له‌م کۆلانه‌دا گه‌وره‌ بووه و، له‌م ولآته‌یشدا خه‌ونی به‌ ولآته‌وه‌ بینیه‌.

دایه‌ گه‌وره وه‌ک هه‌میشه سه‌ره‌تاتکییه‌تی. نا، باشتره‌ بگوتری تارماییه‌که‌ی دایه‌گه‌وره. له‌و ساله‌وه‌ی دایه‌گه‌روه‌ مردوو، جه‌زیک‌ی زۆری به‌ چاوشارکیه‌. چاوشارکی له‌ گه‌ل ژیان، له‌ گه‌ل خۆی، ره‌نگه‌ له‌گه‌ل خه‌یاله‌کانیشی، ئه‌وانه‌ی وا به‌ نیوه‌ ناچلی جیی هه‌شتن. ئه‌م جه‌ز ده‌کا له‌ کۆلانه‌که‌وه، له‌ ئامیزی ساردی یاره‌وه‌ هاواری لیبکا که‌ نا، نه‌مردوو و وه‌ک هه‌میشه، وه‌ک جاران خه‌ریکه‌ له‌

پشت پەنجەرەكەو لە كۆلانە قەدبمییە سەیر و سەمەرەكە دەروانی. بەلام
 بێدەنگە، هیچ نالێ. لە بیری دى دایە گەورە زۆر حەزى بە قسەکردن نەبوو. ئەو
 تەنیا لە پشت پەنجەرەكەو لە كۆلانەكەو لە دونیا و لە نیشتمانی دەروانی. ئەو
 نیشتمانی لە دووای مردنی دایەوگەورە زۆر زوو فەرامۆشى کرد، ئەگەرچی
 دایەگەورە دوو كۆرى خۆی پێشكەش بە هەمان نیشتمان كردبوو. بێدەكاتهو
 'بلیی دایەگەورە ئەسلەن شتێك بە ناوی نیشتمان لە مێشكیدا هەبێت؟' كەس
 نازانێ. ئەمەیش یەكێك لە رازەكانى ئەم كۆلانەیه.

سەرھەلدەبڕیتەو. گۆيسەبانەكە رێك بەسەر پەنجەرەكەو. دایەگەورە
 كاتی خۆی بۆ گێراپووەو كاتێ كۆرەكەى (يانى باوكى ئەم) هێشتا زارۆكێك
 بوو، بە كۆليیەو بەستوویتى و باگردینی گێراو. لەبەر رەھیلەى باراندا. تەر
 تەر. ئەم پرسیبوو "ئەى باوگەورە؟... ئەو لە كوێ بوو؟" دایەگەورە گوتبوو
 "لە كاروان"، "لە كاروان؟"، "ئا، لە كاروان. كاروان شتێكە وەك رویشتن لە گەل
 ئەسپ و قاتر بەرەو وڵاتە نامۆكان." سەیرێكى ئەم سەراوسەرى كۆلانەكە
 دەكاتهو. بێر لەو مەرووفانەى رەنگە لە گەل ئەسپ و قاترەكان رویشتیبتن. ئەو
 ئەسپ و قاترانەى كاریان تەنیا رویشتن، بە بێ ئەوێ بێرەن بۆ كوێ. بەلام نا،
 هەندى 'بوون' تەنیا بۆ گەران، بۆ تێپەر بوون لەو سەرى كۆلانەكان و ئەگەرىش
 بەخت یاربوو، ئەوا دەگەرینەو، بەلام ديسان دەبێ پرۆنەو. 'چ بوونێكى سەیر!
 رەنگە لەبەر گۆيسەبانەكە بێت ئاوا حەزبان بەوێ بە دەورى خۆياندا
 بسورپینەو؟' حەز دەكا رووبكاتە دایەگەورە و، بلی بریا قەت بە مندالی بە
 كۆلەو باگردینی نەگێرایە. بەلام پەشیمان دەبیتەو. دلیا نیە لەوێ تارماییەكەى
 دایەگەورە بتوانێ دەنگى ئەم بژنەفێ. دایەگەورە تەنیا بە پێ عادەت
 ھاتوو تەو و بە گۆرەى خوویەكى كۆن لەوێ دانیشتوو تەو. نا، ئەم نابێ ئەو
 عادەتەى لێ تێكبدا. مەرووف بە بێ عادەت، تەنانەت لە دووای مردنیش، نە
 مەرووفە و نە مردوو. نازانێ گەرانەو دایەگەورە پێ خۆش بێ، یان نا، بەلام
 لەم بێرە وازدینێ. پێویست ناکا مەرووف سەبارەت بە ھەموو شتێ ھەستى ھەبێ.

زور جار دهبی ته نیا تپه پری و بهس، نه گهرچی ده بیینی و ده بیستی و بوئی ده که ی. تارماییه که ئیستا وای لپه اتوو.

سه ری وهرده گهرینتته و ده بخاته و سه سینگی یار. یار بوئی خوشه، بوئی که له ره گزی به هار و هاوین، کاتیک لیک ده ئالین. گهرما و رهنگ و جوانی. نه گهرچی گهرما ده توانی رهنگ به رینن، به لام ئامیزی یار جوره به که، همه میشه تیکه لیکه له مانه، بی نه وهی به کتر بسپرنه وه. یار، ده ست به سه ریدا دینن و ده لی واز له رابردوو بینه! ده لی زمه ن خاوه نی دووبه شی تریشه، ئیستا و داهاتوو. به لام چه نده قسه که ی یار بی هیزه. ئاخه نه نایینن که چلون خیرا هه موو شتی ده بی به رابردوو؟ هه ست ده کا رقی له یار ده بیته وه، له یاری بی بیر و بی فه لسه فه، له یاری نو قمی ئیستا و داهاتوو. نه پی وانیه ته نانه ت به بی رابردوو شتی به ناوی ئیستا و داهاتوویش هه بی، نا، نیه، یار دهبی نه مه بزانی! نه، یاری گه مژه! سه ری له سه ر سینگی جاریکی تر به رزده کاته وه و، هه ولده دا له په نجه ره که بروائتته وه. ریک له و کاته دا هه لمیک له به ر روخساریه وه به ره و ئاسمان هه لده چن، به ره و حه وا. هه لمیک وه ک هه لمی هه ناسه و ده م له کاتی سه رمادا. نه وسا ده بیینی توژا لیک سی پی به فر هه موو کولانی داپوشیوه. هه لمه که هی هه ناسه ی سینگی یاره. هه ناسه ی سینگی یار له سه رمای ناو به فردا. سه رسوپماوی نه و به فره کتوپریه، دوو هه نگاو له یار دوور ده که ویتته وه. جوان له ده ورووبه ری خوی ده روانی. 'که سیک نه م به فره ی ناردوو!' چوک داده دا و هه ولده دا مشتی له به فره که هه لگرئی و بیبا بو ده می. نه و دهبی خوی فینک کاته وه. نه ک هه ر نه و، به لکودایه گه وره ییش. رهنگه گهرمای مردن بیت دایه گه وره ی جاریکی تر بو تیره بو پشت په نجه ره که هی ناییتته وه. ده ست ده با بو به فره که، به لام به فره که هه لئاگیرئی. ده ستی نایناسیته وه. 'شتی وا چون دهبی؟' نه وسا له و سه ری کولانه وه له روژه لاته وه کاروانی په یدا دهبی. باوه گه وره یه. به چه ندین نه سپه وه له گه ل هاوړیکانی. دین و دین، به لام که ده گاته به ر خانوو که، رانا وه ستی. تارماییه که ی دایه گه وره له م کاته دا زیاتر مل ده کیشتی، ته نانه ت نه م هه ست ده کا تایه کی په نجه ره که

دەكاتهو و شتىكىش ھاواردەكا، بەلام باوہگەورە ئاگای لى نىہ. ئەو زىا لە ئەندازە نوقمى بارەكەى و ئەسپ و ھاوپرېكانىيەتى. رەنگە نوقمى سنووريش. ئاخىر ھەمىشە پەرىنەوہ لە سنوور موشكىل بووہ. 'تف لە سنوور!' ئەمە رستەى باوہگەورەيەتى ئەم دەبىيىستى كاتى تىدەپەرى و لەو سەرى كۆلان، بەرەو روژئاوا ون دەبى.

سىيەرەكەى دايەگەورە وەك جاران گرمۆلە دەبى و دەگرى. فرمىسكە سىيەراوييەكانى دايەگەورە. لە باوہگەورە جگە لە نىشانىك بە سەر بەفرى سىيەوہ چى تر بە جى نەماوہ. ئەو جى ھەنگاوانەى ئەم ناتوانى دەستيان بۆ بەرى. ئەو جى ھەنگاوانەى ھىچ بەفرىكى تر ناتوانى بيانسپرتەوہ. ئەمجارەيان يارە لىيى نىزىك دەكەويتەوہ و سەرى بە سىنگىيەوہ دەنى و پىي دەلى تۆيش بگرى. ئەم ناگرى. وەك بلىيى گريانەكان دەبى بۆ تارمايەكەى پشت پەنجەرەكە بەجى بىلى. ئا، تەنيا بۆ ئەو. ھەر بوونەوہرەو ئەركىكى تايبەت. ھەمىشە وا بووہ. ئەوانەى زۆر دادەنىشن و زۆر چاوپروانن، زۆرپىش دەگرىن. بە تايبەت ئەگەر گويسەبانەيەكىشت بەسەرەوہ بىت داتەپيوو.

لە ھەر دووسەرى كۆلانەكەوہ بايەك ھەلدەكا و لەبەر دەم خانووەكە دەگەنە يەك. بۆنىكى غەرىب ھەموو شتى لەخۆ دەگرى. تىكەلىك لە بەفر، لە جى پىي ھەنگاوەكانى باوہگەورە، لە فرمىسك و لە سىنگى يار. شتىك لە ھەروونەوہ پىي دەلى ھەر ھەموو ئەمانە كۆبكاتەوہ و بەرابەريان بكا لە گەل تەنيا يەك شت. وا دەكا. وەك چۆن دوو لە گەل دوو دەبى بە چوار، ھەموو ئەمانەيش لای ئەو لە كۆكردنەوہيەكى كتوپرى و خۆبەخۇدا دەبن بە 'سنوور'. ئىستا دەزانى بۆ باوہگەورە ھەمىشە ھەزى بە رويشتن بووہ. تەحەمولكردنى فرمىسك گالئە نىہ، بەلام ئەو كەردبووى! دلىيا لەوہى باوہگەورە جارىكى تر و جارەكانى ترىش، بى ئەژمار، دىتەوہ و لىرەوہ تىدەپەرىتەوہ و تارمايەكەيش دەنگ ھەلدەبىریتەوہ و دوواتر چۆك دادەداتەوہ، خۆى لە ئامىزى ياردا نوقم دەكاتەوہ. يار چەند مېھرەبانە، يار ھەمىشە مېھرەبان بووہ.

سالی ۵۷ کاتی باوه گه وره بو دوو جار چوو ووه بو کاروان، دایه گه وره گوتبووی 'ئهمجاره یان ده بی ئیتر شتی پیدا بکه ی، ئهمجاره یان ده بی تفاقیک ی باش بخه ین، له دلی داوم سالانی سال شتی که له نوئی و له نوئی روو ده داته وه، شتی که واز ناهیتی.' باوه گه وره به سه رسورمانه وه لی رووانیبوو. ئه و جا ناوچاوی ماچ کردبوو و گوتبووی 'ئهمجاره یان جیاوازه!'

راستی ده کرد ئهمجاره یان جیاوازه بوو. زور جیاوازه... یه کجار! گوئی هه لده خا. 'با'که، له گه ل خوئی ده نگ ی موسیقایه کی غه رب دیتی. باوه ر ناکا دایه گه وره زور هه زی به موسیقا و گورانی بی، ئه و ته نیا هه زی به ده نگ ی گریانه کانی خوئی تی. گریانه تارمایی ئاساکانی خوئی. موسیقا که، به سه ر به فره که دا ده خشی و سپی هه لده گه ری. گوئسه بانه داته پیوه که ده وه ری، که میک. دایه گه وره ده لوریتی، وه ک گورگ. باوکی جاریکیان بوی گپرابوو وه که 'گورگیش زور هه زی له کاروانه.' 'گورگ هه زی له کاروانه؟'، 'نا، گورگ. ده زانی بو؟'، 'نا، نازانم.' 'له بهر ئه وه ی کاروان هه میسه شتی لی به جی ده میتی... هه میسه.' 'ئهم قسه یه ی لا سهیره، باشه بو ده بی وابی؟ باشه بو ئه و روزه ئهم پرسیاره ی له باوکی نه کردبوو. ره نگه باوکی وه لامی بدایه وه. به لام نا، ئیستا ده زانی ئه ویش وه لامی پی نه بوو. باوکی ته نیا چیرۆکی ده گپراهه وه، ئه و چیرۆکانه ی که خو یان هه م هۆ بوون و هه م ئه نجام.

روو وه رده گپرتته وه و به ره و لای یار ده چیتته وه. سینگی یار به رده وام هه لمی لی هه لده ستی. باوه شی یار هه میسه ئاماده یه،... هه میسه کراوه. ئهم نازانی داخو له م به فره ناوه خته ی کولانی خانووی گوئسه بانه داته پیوه که ی دایه گه وره، له باوه شی یاردا خو شحال بی، یان نا، خه مگین... به لام،... گرینگ نیه، وشه کان زور گرینگ نین. ئه سلن قهت موهیم نه بوونه. ئه وان ته نیا بیانوو، یاخود شتیکن بو خو شاردنه وه. شتی که وه ک توئزال.

سه ر ده خاته وه سه ر سینگی یار و،... ده گری. بی خه م له وه ی که داخو دلۆپه کان ده گه نه شوینی هه لمه که یان سه ر توئزال به فره سپیه ناوه خته که. 'ئه وان هه ر ده گه نه شوینیک!'

سووربوون

ئەگەرچى شۆرش سى سال دوواى ئەو رووداوه دەستى پىكردبوو، بەلام ئەو
ھۆكارى شىكستەكەى بۆ سى سال لەو پىش دەگىرايەو، بۆ ئەو كاتەى چەتەكان
باوگەورەپان لە مالاكەى خۆى بە رۆژى رووناك دزىبوو و، لەگەل خۇيان
بردبوويان.

كە پىيان دەگوت حەمزە بە ھەباس چى و ترە بە تەوراس چى، ئەو لە
وہلامدا دەيگوت دونيا وەك گۆلۆلەبەك وايە كە ئەم سەر تا ئەو سەرى پىكەو
پەيوەنديان ھەيە،... گرى دراون،... ھەرچەند بە فەرسەنگ لەيەكتەر دووريش،
دەيگوت نابى تەنيا سەيرى سەرىكى بکەى، دەبى ھەول بەدى ھەموو گۆلۆلەكە
بىنيتە بەرچاوت ئەگەرچى ناتوانى بست بە بستى بىنى! ئەوانيش پىي
پىدەكەنين و دەيانگوت ئاخر رووداىك كە سى سال لەو پىش رووى داوہ چ
فرى بە سەر دياردەبەكى مەزن و گرىنگى وەك شۆرشەو ھەيە؟ تازە ئەگەر
باسى شۆرشەكانى تروش بکەى ھىشتا بەھەرچال، بەلام چەتەيەك و دزىنى
مەلایەك چۆن دەتوانى شىكستى رووداوىكى مەزنى وەك شۆرشى پى پاسا
بدرىتەو؟ بەلام بى سوود بوو، ئەو ھەر لە سەر قسەى خۆى سوور بوو و
دەيگوت و، دەيگوتەو.

ئەو زۆر حەزی بەو چیرۆکە بوو. کاتی خۆی لە باوکی بیستبوو. چیرۆکیک لە ره‌گەزی چیرۆکە دەگمەنه‌کان. هه‌میشه له‌بەر خۆیه‌وه ده‌یگوت و ده‌یگوته‌وه. ئەگەرچی باوه‌گه‌وره‌ی نه‌بینیوو، به‌لام پێی وابوو سه‌ره‌رای کوشتنی، به‌خته‌وه‌رتین مرۆفی سه‌ر رووی زه‌وی بووه، یاخود یه‌کیک له‌ به‌خته‌وه‌ره‌کان، ئاخر لای ئەو مردنیک که بتوانی سی سالی تر ره‌وتی رووداویکی مه‌زن دیاری بکا، خۆی له‌ خۆیدا یه‌کجار گرینگ بوو، مردنیک بوو پر له‌ به‌خته‌وه‌ری.

باوکی گوتبووی گه‌وره‌ترین چه‌ته‌ی ئەو سه‌رده‌مه که ده‌یانگوت جارو باریش، ناوه‌ ناوه، له‌بەر ئەوه‌ی له‌و دونیایه‌دا به‌ ته‌واوه‌تی ته‌ریک و ته‌نیا نه‌که‌وێته‌وه، له‌بەر فه‌قیر و هه‌ژاران چه‌ته‌یی ده‌کرد و له‌ ده‌وله‌مه‌نده‌کانی ده‌سه‌ند و به‌وانی ده‌دا، به‌ کاتی نیوه‌رۆیه‌کی گه‌رمی یه‌کیک له‌ پایزه‌کانی سی ساڵ له‌مه‌وه‌بەر له‌ گه‌ڵ چه‌ند چه‌کداری تر خۆی به‌ گونددا کردبوو و، باوکی بردبوو. باوه‌گه‌وره‌ ملی نه‌دابوو و له‌گه‌ڵیان نه‌چوو، چاوه‌پروان بوو له‌بەر ئەو حورمه‌ت و رێزه‌ی له‌ناو گوندیه‌کاندا هه‌یبوو، له‌بەر پێش نوێژییه‌کان و خوتبه‌ و پیاو چاکییه‌کانی، خه‌لکی به‌ر به‌ چه‌ته‌کان بگرن و نه‌هێلن بیه‌ن، به‌لام وه‌ک هه‌میشه‌ خه‌لکی پاش که‌میک مقۆ مقۆ و ده‌ست بردنی هی‌واش بو‌ کیشه‌که، ته‌نیا له‌ رووداوه‌که‌یان رووانیوو. ئەم ده‌یگوت خه‌تای تفه‌نگه‌کان بووه، گه‌ر تفه‌نگه‌کان نه‌بوايه ئەوا خه‌لکی ئاواپی به‌گزیاندا ده‌چونه‌وه و باوه‌گه‌وره‌یان قوتار ده‌کرد. تفه‌نگه‌کانیش برنۆی ئالمانی و ئیم یه‌کی ئەمه‌ریکایی بوون، به‌و قۆناغانه‌وه جی جی توێخیان هه‌ل‌دابوو. چه‌کداره‌کان داوای پاره‌یان کردبوو. باوه‌گه‌وره‌یش گوتبووی قه‌ت پاره‌ نادا به‌ چه‌ته، چونکه‌ حه‌رامه و له‌و دونیای تر ده‌که‌وێته‌ به‌ر غه‌زه‌بی خودا و ده‌بێ ته‌فاس بداته‌وه. چه‌ته‌کان کۆلیکی قورسیان (که‌ که‌ل و په‌لی خۆیان بوو) به‌ کۆلیدا دابوو و پێش خۆیان دابوو، به‌ لێدانی دوو قۆنداغه‌ تفه‌نگ به‌ شان و پشته‌ لاوازه‌کانیدا، وه‌پێش خۆیان خستبوو. باوه‌گه‌وره‌ خه‌مگینه‌انه سه‌یرپکی خه‌لکی و سه‌یری خانووه‌ داته‌پیوو و به‌رپوته‌کانی ئاواپی کردبوو و، ملی دابوو و رویشتوو، رویشتنیک بو‌ هه‌میشه.

ئەو پىيى وايە گەر باوہ گەورە پىيى داگر تايە و قوۋناغە تەفەنگە كانى تەحەمول بکردايە، ئەوا سەرئەنجام چە تەكان ناچار دەبوون وازى لى بىنن و بەرى بەن (ئاخر كەس ناتوانى ھىچ مردوو يەك پىش خۆى بىدا). ئەو پىيى وابوو چە تەكان لەو تەرسنۆكتەر بوون بتوانن بىكوژن. ئەو پەرى، باوہ گەورە دەبورايەو و لە دوواى رۆيشتنى چە كدارەكان تىماریان دەكرد و ئىتر ئاو بە ئاوردا دەرژا. بەلام ھەك بلىيى باوہ گەورە لە دلەو ھەزى بەم سەفەرە بووبى، ھەك بلىيى بىرى لەوە كەرد بىتەو ھەم دووا سەفەرە بەجى بگەيەنى و بۆ دووا جار چاويك بە دونىدا بخشىتەو. ئىتر رۆيشتبوو! ھەك دەلین رىك بەرەو سنوور. ئاخر چە تەكان ھەمىشە ھەول دەن زۆر لە سنوورەكان دوور نەكەونەو. ئەو سنوورەى، رىزە شاخىكى بەرز بوو و لە داوینىدا چۆمىكى خۆر و بە ھەبەتە لى ھەمىشە دەخروشا.

خەلكى كە گووى لىدەگرن دەلین زۆر باشە، چىرۆكە كەت زۆر سەرنجرا كىشە، بەلام ئەو چە تانە و ئەو مەلا پىرە و، رىزە شاخە بەرزەكە بە شوڤشى سى سالى دوواتر چى؟ ئەو يىش لە ھەول دەدا تەنيا چىرۆكەكە بگىر تەو و دەلنى نە چە تەكان و نە باوہ گەورە ھىسبى ئەو ھەيان نە كەردبوو كە باوہ گەورە چەندە پىرە و ناتوانى بەرگەى ئەو رىگا ئەستەمانە بگرى،... بىھىنە بەرچاوى خۆت پىرىك بە كوئىك گەورە تر لە قەبارەى خۆى، بە شاخىكەو كە چى ئاوى لەشە ھەك ئارەق دەتكىن تە سەر زەوى،... بىھىنە بەرچاوى خۆت پىرىك كە دەم لە ھىچ زەوايەكى چە تەكان نادا چونكە پىيى ھەرامە و تەنيا ھەناسە دەكىشى و رىگا دژوارەكان دەبرى!... چە تەكان ناوہ ناوہ ھەول دەن بە زۆر و بە ترساندنىش بىت شتىكى دەرخوارد بەن، بەلام ئەو مل نادا، سەرئەنجام چە تەكان مەجبور دەبن زياتر لە رادەى ئاسايى لە دىھاتەكان لادەن بۆ ئەو ھى بەلكو باوہ گەورە لە مالان نانى خەلكى بخوا، باوہ گەورە يىش دەبخوا، بەلام چونكە دلى تەنگە و ماندوو و نازانى داھاتوو چى لە ھەگبەدايە، تەنيا دوو پاروو دەخوا... لە گەل قومىك ئاو، باوہ گەورە لەوە قىسىچمە ترە،... ھەر ئەو نانە ناخوا چە تەكان لە مالان ھەلیدەگرن و دەبخەنە ناو ھەگبەكەى خۆيانەو،... سەير نىە! ھەك باوكم

دهیگپرئته‌وه، باوه‌گه‌وره وه‌ک گونده‌که‌ی خوئی، خه‌مگینه‌ سه‌یری خه‌لکی ده‌کرد و بئ هومیدانه‌ دیسان هه‌نگاوی هه‌لده‌گرته‌وه و له‌ گه‌ل چه‌ته‌کان ریگای کوئستانه‌ چه‌موشه‌کانی ده‌گرته‌وه به‌ر،... ده‌لئین ئه‌وه‌نده‌ سه‌یری ئاسمان و خوئی به‌رده‌می کردبوو، ئه‌وه‌نده‌ گوئی له‌ 'با' گرتبوو که‌ جگه‌ له‌ ئه‌و سئ دیمه‌ن و سئ دیارده‌یه‌ هه‌چی تری له‌ ده‌رووندا نه‌ما‌بوو. چه‌ته‌کان جاری وابوو قوشمه‌یه‌تی رووی تیده‌کردن و ده‌ستیان ده‌کرد به‌ رابواردن به‌ باوه‌گه‌وره، به‌لام باوه‌گه‌وره له‌وه‌ داخراوتر بوو گوئی له‌ قسه‌کانیان بیت، ئه‌و ته‌نیا سه‌یری ده‌کردن، سه‌یری ئه‌و لیوانه‌ی ده‌جولان به‌ بئ درکاندن یه‌ک تاقه‌ وشه‌. باوکم ده‌لئ زور که‌س پییان وایه‌ باوه‌گه‌وره‌ هه‌ر ئه‌و کاته‌ زانیویه‌تی سی سال‌ دوواتر له‌م ولاته‌ راپه‌رپینک ده‌بئ و شوپشیکی گه‌وره‌ به‌رپاده‌کری، پییان وایه‌ باوه‌گه‌وره‌ ئه‌گه‌رچی له‌ قسه‌ و له‌ وشه‌ و رسته‌کانی چه‌ته‌کان تئ نه‌گه‌یشتوو، به‌لام دنیایا بووه‌ له‌وه‌ی باسی شوپشی سی سال‌ دوواتر ده‌که‌ن، ئه‌مه‌ باوه‌گه‌وره‌ کتوپر ئارام ده‌کاته‌وه، هاوکات بیریش له‌وه‌ ده‌کاته‌وه‌ که‌ چونه‌ ئه‌م چه‌تانه‌ کاتیک باسی ده‌که‌ن له‌ هه‌مان کاتیشدا پیده‌که‌ن. لی‌رده‌دا باوه‌گه‌وره‌ زور په‌شیمان ده‌بیته‌وه‌ که‌ به‌ بئ به‌رگری له‌ خوئی پیملی چه‌ته‌کان ببوو و شوئینان که‌وتبوو. بیر ده‌کاته‌وه‌ ئه‌و له‌ به‌ر سی سال‌ دوواتر ده‌با هه‌ر دوو قاچه‌کانی له‌ زه‌وی بچه‌قانیه‌ و شوئینان نه‌که‌وتایه‌، به‌لام تازه‌ کار له‌ کار ترازابوو. له‌م کاته‌دا باوه‌گه‌وره‌ یادی گۆرانییه‌ک ده‌کاته‌وه‌ که‌ قه‌رار بوو چه‌ندین سال‌ دوواتر بگوتری، گۆرانیی 'نه‌سیمه‌که‌ی ساردی پاییزی'. زور سه‌یره‌! ئه‌م گۆرانییه‌یه‌ بیرى ده‌خاته‌وه‌ که‌ دوواسه‌فه‌ری له‌ وه‌رزی پاییزدا بووه، 'نه‌سیمه‌که‌ی ساردی پاییزی، چ بئ ره‌حمی، چ دل به‌ردی،...' کتوپر ئه‌وه‌نده‌ دلئ ته‌نگ ده‌بئ که‌ ده‌که‌ویته‌ گریان، فرمیسکه‌کانی ده‌وه‌رنه‌ سه‌ر کلاشه‌ سپیه‌ دراوه‌کانی، 'ئه‌تۆ پاییز گۆلت ژاکان، به‌ جه‌ورت بولبولت تاران، باوه‌گه‌وره‌ بو شاعیره‌که‌ و بو گۆرانی بیژه‌که‌یشی گوا‌یا ده‌گری، ئه‌وسا یه‌کیک له‌ چه‌ته‌کان که‌ له‌ هه‌موویان گه‌نجتر ده‌بئ به‌ فیکه‌ به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌خوازراو ئاهه‌نگی گۆرانییه‌که‌ لی‌ده‌داته‌وه‌، باوه‌گه‌وره‌ دنیایا له‌وه‌ی ئه‌و چه‌ته‌یه‌ باوکی گۆرانی بیژه‌که‌ ده‌بئ، بزه‌یه‌کی تال به‌ لی‌وه‌کانیدا ده‌خشئ،

ئاخر ئه و له مېژه پي وایه ههندي رووداو و ديارده وهک تېشک و روڅ وان،
دوڼادون دهکن و به ناو ته وایو نه وهکاندا ده گهرېن... بې نه ژمار گهړان.

چهند جار هه ولدهدا له شاخیکه وه خوې هه لديرېته وه خواره وه، به لام هه
که بو حه سانه وه داده نېشن، په کيک له چه ته کان ده سته جي ديت و له ته نېشتي
را ده وه ستې و، له کاتيکدا خوې به سهر تفهنگه که یدا هه لده په ستېري، به موره وه
لتي دهروانې. پاشان پي ده لې شوین بگوري. ئه وېش ده بگوري. سهروکی
چه ته کان پي وایه باوه گوره سهره نجام مل ده دا، ته نيا قسه له سهر کاته و
به س. ئه مه په کهم جاري نيه له م شيوازه که لک وهرده گري، ئه گه رچی که ميک
زيار له جاراني خايندووه... ئه گه رچی دپله که ي پيره ميږده و به جهسته کهم
تاقهت، به لام به روڅ به پيچه وانه وه ده نوښتې. بويه ريگای به رزترين شاخ
ده گريته بهر، به و هيوایه ريگاکه و بيني لوتکه هه ورينه که چوک به
پيره ميږده که دابدا، به لام باوه گوره هه ر ده روا و ده روا. سهروک بزه يه کی تال
ده نېشېته سهر ليوه کانی و له بهر خوېه وه ده لې "شه و ديژ و کاکي خوت
بيدار!" (ئهم رسته يه ي له ژنده رمه يه کی دپل هه لگرتبو وه وه، به که ميک
ده ستکاری له لايه ن خوېه وه).

باوکی ئه گه رچی زوربه ي ورده کاربیه کانی له بيره، به لام زه مهنی لې تيکچووه،
نازانې باوه گوره چهند روژ، چهند مانگ، يان چهند هه فته به و شاخانه وه بووه.
جاری وایه بو ئه وه ي به رواړيکی دابې (هه رچهند ناروون)، ده لې هه تا يه ک
هه فته پيش کوشتنی چه ته که به ده ستی په کيک له هاوړيکاني خوې. ئه و،
چهنده به هه والی کوشتنی سهروکی چه ته کان له دلوه خو شحال، به لام ئه وه ي
که که ی کوژراوه، که س تاريخيکی ريکی له بهر ده ستدا نيه. يه ک ده لې ئه و
ساله ي کوژرا و چه مه خوره که ي سهرسنور يه ک تاقه ماسی چيه تيانه ما، يه کی
تر ده لې سالی وشکايی کنگر و رپواس بوو، يه کی تر باس له سهرده می بيژاری
ژنه و پياوه کان له جووتبون ده کا. که ده لې ده ي باشه به ژماره و ره قه م کامه
سال، هه ر هه موويان بزب لیت ده روان.

که‌واته‌ ئه‌ و ههر ئه‌وه‌نده‌ ده‌زانێ که‌ باوه‌گه‌وره‌ له‌ گه‌ڵ چه‌ته‌که‌ له‌ سالی‌کدا
مرد و به‌س، سالی‌ک له‌ قه‌واره‌ و ناودا وه‌ک ساله‌کانی‌ تر. ئاخ‌ر نا‌کرێ که‌ سی‌ک
به‌رێ و له‌ په‌کی‌ک له‌ ساله‌کاندا نه‌بێ.

دیسان به‌ زه‌رده‌خه‌نه‌وه‌ رووی تێده‌که‌نه‌وه‌ و، ده‌لێن ده‌ی باشه‌ ئه‌مه‌ به‌ سی
سال‌ دوواتره‌وه‌ چی؟ ئه‌و که‌ به‌ره‌به‌ره‌ خه‌ریکه‌ رقی هه‌ل‌ده‌ستێ و نه‌فهرت ده‌کا
له‌ گه‌مزه‌یی خه‌ل‌کی، ده‌لێ باو‌کم ده‌گێرێته‌وه‌، باوه‌گه‌وره‌ تاقه‌ خوێنده‌واری ئه‌و
ده‌قه‌ره‌ بووه‌، ئه‌وه‌نده‌ زیره‌ک که‌ له‌ یاسا و رێسای حکومه‌ت به‌جوانی
گه‌یشتووه‌، له‌ راستیدا ده‌گه‌من خوێنده‌واره‌کانی‌ تر نه‌یانتوانیوه‌ تۆزی پێی
بشکێنن،... خو‌ش خه‌ت و قسه‌زان و فه‌سیح. خه‌ل‌کی ههر‌ چه‌زیان کردووه‌ له‌
مه‌جلیسی‌ دابنیشن و گوێی‌ لێبگرن. ده‌لێ گه‌ر په‌ک دوو هه‌زار سال‌ زووتر
بژیايه‌، ئه‌وا بێگومان خودا وه‌ک په‌کی‌ک له‌ په‌یامبه‌رکان و نێردراوه‌کانی‌ خو‌ی بو‌
سه‌ر گو‌ی زه‌وی هه‌ل‌یده‌بژارد، به‌لام وه‌ک زه‌مه‌ن، به‌هه‌له‌ له‌ دایک بوو. ره‌نگه‌
چه‌ته‌کان ئه‌مه‌یان زانیی‌ و بو‌یه‌ له‌ پاش هه‌زاران سال‌ ده‌ستیان خستبووه‌ سه‌ری
و دزیوویان! ئاخ‌ر چه‌ته‌کان ته‌نیا به‌ ده‌وله‌مه‌ندی و نان و خو‌راکی خه‌ل‌کی
به‌خیلی‌ نابن، به‌ل‌کو ناو و ناوبانگیشیان بو‌ ئه‌وان کیشه‌یه‌. گوايا باوه‌گه‌وره‌ ئه‌و
رۆژه‌ سه‌رئه‌نجام گه‌یشتبووه‌ سه‌ر قوته‌ هه‌ره‌ به‌رزه‌که‌، له‌وی‌وه‌ بو‌ دوواجار
سه‌یری نیشتمانی‌ کردبوو، گوايا له‌ سه‌ر ئه‌و لو‌تکه‌وه‌ سی‌ سال‌ دوواتری‌ بینی
بوو،... سه‌ر و ئاپو‌را و ره‌شایی‌ ئه‌و چه‌شیمه‌ته‌ بێ ئه‌ژماره‌ی‌ بینیبوو که‌ ده‌جولان
و هاواریان ده‌کرد و داوای‌ رووخانی‌ شتیکیان ده‌کرد، باوه‌گه‌وره‌ بی‌ری خه‌ل‌کی
ئاوایی‌ خو‌یان که‌وتبووه‌وه‌، بی‌ری ئه‌و نیوه‌رۆ پاییزی‌یه‌ی‌ که‌ ئه‌و ده‌با بو‌ هه‌میشه‌
زی‌دی‌ خو‌ی به‌جێ بێلێ. بو‌یه‌ پێکه‌نیبوو،... به‌ ده‌نگی‌ به‌رز،... وه‌ها، شاخ و
دۆله‌کان ده‌نگیان دابوووه‌. پێکه‌نینێکی‌ شیتانه‌،... له‌ ناخی‌ دل‌ه‌وه‌. گوايا
باوه‌گه‌وره‌ شتیکی‌ تری‌شی‌ بینیبوو،... بینیبوو ئه‌وه‌ی‌ خه‌ل‌ک دروشمیان بو‌ ده‌دا،
چه‌ند چه‌کداری‌ک ده‌وریان دابوو و له‌گه‌ڵ خو‌یان بردبوویان، ئه‌و خه‌ل‌که‌ی‌ له‌به‌ر
تفه‌نگه‌کان نه‌یانوێررابوو له‌ سه‌ری‌ هه‌ل‌بده‌نه‌وه‌.

خەلکە که که ئىستاکە پى ناکەنن و نىگايان مۆر بوو و به وردى گوڤى
لېدەگرن، به دەنگىكى نهوى دەلېن دەى باشه با وای دابنېين که وایه، به لام
به لگه؟ كى دەتوانى بيسه لمېنى که له سەر ئەو قوتەيه، له دوورترين پنتى
نىشتمان، له سەر سنوور، باوهگه وره شتى وه های بينيوه؟... ها، كى دەتوانى؟

که دهگه نه ئېره، ئەو ديسان چهز دهکا له سهره تاوه چيروکه کهى باوکی له
سەر به سهرهاتى باوهگه وره بگيرېته وه:

- "نيوه رۆيه كى گهرمى پاييز ده بى،... سى سأل پيش رووداوه مهزنه کهى
شورش،..."

سەرتە نوور

زۆر حەزى لە ژن و لە ژن ھېنانە. بە رەسمى چواری ھەيە و لە ژېریشەو و بە نھيىنى ئەوھندەى تر. ھەلبەت كەس نازانى رېك چەندە. ھەندى دەلېن چواری تر و ھەندىكى تروش دەلېن تا دەيش دەروا. ھەمووى ئەمانە رېي تېدەچى. كەسېك ئەوھندە دەولەمەند و پارەدار بى، دە پانزە ژن چيىە، دەتوانى شارى بەخپوكات!

نە دەچى بۆ سەفەر و نە جل و بەرگى زۆرى ھەيە و، نە لە خانووى يەكچار شاھانەدا دەژى. تەنيا دوو سى دەست كەواوپانتۆلى خاوينى ھەيە كە بە جوانى پارىزگارىيان لېدەكا، بەو خانووە گەورە لە قور و بەرد چىكراوھو كە ديوارەكانى ميتريك پانن. خەلكى دەلېن بۆ خوى گوتويەتى گەر بەھەشتىك بە رووبارى شەرابەو و بە خورىيەكانىيەو ھەبى، رېك ئېرەيە! لای ھەمووان، حاجى مەلا، بسكەى سميلى دى.

حاجى مەلا، حاجى كە ھەيە، بەلام ناوى مەلايان لەخۆو بەسەردا بپويە. گوايا بە مندالى بە ھۆى خۆشەويستىي لەرادەبەدەرەو ئەم ناوھيان سەرخستوو، ھەرەوھا بۆ ئەوھى لە چاوى پيسيش بەدوور بىت. گوايا دايكى گوتبووى لەم دونيايەى ئيمەى تيا دەژين، مەلابوون گەورەترين نىعمەتە و ئەوان

لەھەموو مەخلوقاتی تر بەختەووتر دەبن! نەك لەو دونیا، بەلكو لێرەیش، بەلام سەیر ئەوە بوو قەت هەولێ ئەوەی نەدابوو کۆرەكەى بنیڕی بۆ حوجرە. ئەو پێی وابوو ناوەكە بەسە و کۆرەكەى بۆ هەمیشە دەخاتە بەر رەحمەتى خێر و بەرەكەتى لەبن نەهاتوو و پیرۆز و جوانی خواوە.

هەلبەت حاجی مەلا بۆ خۆی قەت بیرى لە ناوەكەى خۆی نەکردبوووە. نە بە مندالی و نە بە جەوانی و، نە بە گەورە سالیش. ئەو ئەوەتەى فامی کراوەتەو، ئەوەندە زەینى بە لای كچان و ژنانەو بوو كە سەرى نەپرزائو تە سەر پرسیارى قۆرى لەم بابەتە. گەر لێیشى بپرسی حاجی مەلا بۆچى وەهايان ناو لى ناوى، بەچاوە بەتال لەماناكانى زيت زيت لیت دەپوانى و، پاش كەمىكى دەلى "هەموو شتێ لە سەر تەنووڕەو دەستى پێكرد!" ئەمە دەلى و ئیتر تەواو. ئیتر كەس نازانى سەرتهنوورى كوێ و چى و چۆن. گەر پرسیارەكانیشت درێژە پى بەى، بێسوودە. حاجی مەلا هیچ نالى. لای شار چیرۆكى تەنوور، هیشتا بەسەرھاتىكى شاراوەپە.

سالانى سال لەو پيش، كاتىك حاجى مەلا هیشتا مێرمندالێكى دە دوانزە سالان دەبى، بە ھەر سى، يان چوار ھەفتە جارێك دايكى دەبنیڕى بۆ لای 'خا مەحسوم'، بۆ ئەوەى بىت و نانى بۆ پێوھەدا. خامەحسوم، ژنىكى خزمى خويان دەبى بە چوار پینج مندالی رەش و رووتەو و بە مێردىكى كرىكارەو. كاری خامەحسوم، تەنيا نان پێوھەدانە. ئەوەندەيش ناسراو و مشتەرى ھەيە كە قەت پەكى نەكەوى. ھەمیشەيش كاری حاجى مەلا بوو بچىت و ئاگادارى بكاتەو كە سەبەى دەبى بى و نان بۆ دايكى پێوھەدا. خامەحسوم ئەوەندە بە سەر تەنووراندە شوپ بپووەو و ئەوەندە نانى پێوھەدابوو كە پىستى دەموچاوى وەك سورپىستەكان سوور سوور ھەلگەپابوو. بەو نىگا خەمگىنانەو كە پزىسكىك چىيە لە ئاورى تەنوورەكانەو نەپەرىبوو ناويانەو.

ئەو رۆژە كاتىك دايكى وەك ھەمیشە دەبنیڕى بە شوپن خامەحسوم دا، دەبينى خامەحسوم لە ناو جىگادا كەوتوو و ناتوانى سەبەى بىت بۆ نانكردن.

دایکی که زور توره ده‌بئ، ده‌بئیرئ له شوین که سیکي تر. که ئه‌ویش بۆ دوو روژ دواتر دهره‌فتی ده‌بئ. چ بکه‌ن چ نه‌که‌ن، دایکی حاجی مه‌لا، ئیواره، کاتیک له کۆلان دانیشتوو و له‌گه‌ل ژنه دراوسیکه‌یان قسه‌ده‌کا و گله‌یی له‌به‌ختی ره‌شی ده‌کا، تیده‌گا کۆلانیکی له‌ولاتر ماییک کرئ چیه‌کیان بۆ هاتوو. کرئ چیه‌که ژنیکی به‌ پیاویکی نه‌خۆشی له‌جیگادا که‌وتوو و سئ چوار منداله‌وه. گویا ئه‌و ژنه نه‌ک ته‌نیا نان ده‌کا و نان پیوه‌ده‌دا، به‌لکو له‌ مأل خاوینکردنه‌وه بگره‌ه‌تا جل شو‌ردنیش ده‌کا. له‌ کۆتاییدا دراوسیکه‌یان شتیکی به‌ گویی دایکی حاجی مه‌لادا چرپاندبوو که ئه‌م تیی نه‌گه‌یشتبوو.

هه‌ر ئه‌و ئیواره‌یه‌ دره‌نگان، دایکی، حاجی مه‌لا ده‌بئیرئ که به‌ ژنه‌که‌ بلئ. حاجی چوو‌بوو. دۆزینه‌وه‌ی خانوو‌که‌ ئاسان بوو. که له‌درگا ده‌دا، مندالیکی کچی هه‌ر له‌ته‌مه‌نی خویدا ده‌رگا‌که‌ ده‌کاته‌وه و پاشان ژنیکی له‌ پشت سه‌ریه‌وه په‌یدا ده‌بئ که حاجی مه‌لا له‌ جوانیی روخسار و له‌ گۆشتیی جه‌سته و لار و له‌نجی رویشتنی ده‌حه‌په‌سئ. ژنیکی به‌ جووتیک چاوی ره‌شه‌وه که ده‌لئی له‌ گۆشه‌کانیدا هه‌میشه‌ خه‌نده‌یه‌ک په‌نه‌ان و شاره‌وه بوو. ژنه‌که‌ مه‌کسیه‌کی دریزی له‌ به‌ردا بوو. که قسه‌ی ده‌کرد و ده‌دوا، وه‌ها هه‌ناسه‌ی له‌گه‌ل تیکه‌ل ده‌بوو که حاجی مه‌لا ده‌ست به‌جئ هه‌ر له‌ویدا ئاشقی بوو!

حاجی قه‌ت له‌ بیری ناچیتته‌وه که ئه‌و روژه به‌و ئیواره دره‌نگ وه‌خت و فینکه‌ی هاوین، چه‌نده له‌کاتی رویشتنه‌وه بۆ ماله‌وه، گه‌رمای ببوو و چه‌نده خه‌یالی بۆ یه‌که‌م جار ئه‌وه‌نده فریبوو که نه‌یده‌توانی بیدۆزیتته‌وه و بۆ جاریکی تر بیهیئتته‌وه!

خه‌لکی به‌خیلی به‌ حاجی مه‌لا ده‌خوازن. وه‌ره ئه‌وه‌نده پاره‌ت هه‌بئ و چوار ژن له‌ مالیدا و، چه‌ند ئه‌وه‌نده‌ی تریش به‌ شاراهه له‌م لاو له‌و لا دا. که‌دیمییه‌کان له‌ حاجی مه‌لایان وه‌ک 'شا‌کانی قاجار ده‌روانی، به‌و هه‌ره‌مسارایانه‌وه، به‌ سه‌دان ژن له‌ هه‌موو ولاته‌وه، که پاشایان ده‌کرده‌ خزمی هه‌موو نیشتمان. راستییه‌که‌ی ئه‌وه بوو حاجی مه‌لایش شتیکی بوو له‌و چه‌شنه.

كى چووزانى، ئهگه چى سه فهر ناك، به لام رهنه له شاره كانى ده ورووبه ريش خاوهنى ژن بىت! پياوى ده ولهمه ند بوى ده بارى!... له هه موو شوينى كه وه بوى دىت! له سه ر سه كووى مره گه وتى به كىك له ئىواره كانى ژيان، پيره مېردىكى گوچان به ده ست كه له مېزه ژنه كهى مردووه و كچه كهى خزمه تى ده كا، ده لى حاجى مه لا له و دونيا بهى تر چىتر شانسى خوړى وه به ركه وتنى نيه، ده لى ئه و هه ر لىره خوړى به كانى پى گه يشتووه! په ككوو له كارى حه قته عالا... په ككوووو! سى هاوپر كهى ترى نازانن پيرمېرده كه له خو شيانا ئه م قسانه ده كا يان له رقا.

بو سهى ژنه كه زوو له خه و راده بى و دىت. له گه ل داىكى حاجى مه لا هه وىر ده شىلن و سه رته نوور ئاماده ده كه ن و كا تىك خوړ تازه تىشكه به تىن و به هيزه كانى به سه ر ولاتدا پرش و بلا و ده كاته وه، ده ست ده كه ن به نان كردن. حاجى به پىچه وانهى روژان، زووتر خه به رى ده بىته وه. به په له ده رده په رپته ده روه و خووى ده گه به نىته سه ر ته نوور. ئا، له وىيه... خو به تى! داىكى به قوربانى كوره كهى ده بى و پىى ده لى بچى ئاوى تازه يان بو بىنى و، به خوشكه كه يشى بللى كه چاييه كى تازه دم بكا. به لام حاجى نىگاي له سه ر ژنه كه يه. ئه و ژنهى به گو شهى چاوه كانى نه خواز راوانه هه ميشه پى ده كه نى و به هه ر جو له به كى، جهستهى وه ك ئاوى ده رىا شه پۆلان ده دا.

خه لكى ده لىن ئه و چوار په نجه ره سه وزه گه و ره يهى به سه ر كو لانددا ده پروانن، ژوورى ژنه ئاشكر اكانى حاجى مه لان. ژووره كان به ته نىشت به كتره وه ن. به ك به دوواى به كدا. ده لىن له به ر ئه وهى حاجى مه لا لى تىك نه چى و له به ر ئه وهى گه ر ژنه كانى تر پىيان خو ش بوو، شه وانه به كاتى نيوه شه و بتوانن بچن و به دزى به وه گووى به و ده رگايه وه بنىن وا حاجى لىيه! به كىك له پيره پياوه كانى به كىك له ئىواره كانى ژيان له سه ر سه كووى هه مان مره گه وت، روو له وانى تر ده كا و سويند ده خوا كه بو خووى به گوپى خووى ده نىگى هىلكه و پىكه نىنى ژنه كانى له كاتى گوزر له كو لانه كه وه بىستبوو. سويند ده خوا ئه و پىكه نىنانه رىك له ده نىگى خوړى به كانى به هه شتىان ده كرد،... ئه و ده نىگانى قه ت له بىر ناك رىن!

حاجی مه‌لا سه‌رتاسه‌ری ته‌و روژه له‌ماله‌وه ده‌بې، بې هو و به هو ده‌چپته
سه‌ر ته‌نوور، داوای له‌واشه ده‌کا، نانه‌کان کو‌ده‌کاته‌وه، ناویان بو ده‌با. له
حه‌وشه‌که‌دا خوئی به شتی لاهه‌کییه‌وه سه‌رقال ده‌کا (له کاتیکدا چاویکی هه‌ر
له‌سه‌ر ته‌نووره‌که‌یه).

ژنه‌که هه‌ر هه‌مان کراسی دوینیکه‌ی له‌به‌ردایه. به‌و جیاوازییه‌وه پانتولیکي
پیاوانه‌ی به‌سه‌ردا هه‌لکیشاوه. له کاتی نان پیوه‌دانا، یان قاچیکي له ژیر خویدایه
و ته‌وی تریان راکشاوه، یان له‌ر سه‌ر جووت ته‌ژنویه. که ده‌نه‌ویته‌وه، چه‌نده
سمت و رانه‌کانی جوانن! پر به پانتولله‌ پیاوانه فش و هه‌راوه‌که‌ن. مه‌کسیه‌ گول
گولله‌ ته‌خت سووره‌که ته‌گه‌رچی تویرالیک له‌ نارد و له‌ ناگر به‌ ناسته‌م
دایپوشیوه، به‌لام ته‌وه‌نده له‌ به‌ریا جوانه‌ که حاجی مه‌لا قه‌ت به‌ ته‌مه‌نی خوئی
شتی وه‌های نه‌بینیوو.

ماوه‌یه‌که کو‌مه‌لیک گه‌نج په‌یدا بوونه و، جوړیکي تر ده‌دوین. ته‌وان باس له
چه‌وساندنه‌وه‌ی ژن ده‌که‌ن، باسی ته‌وه‌ی که‌سی وه‌ک حاجی مه‌لا، ژن دینن بو
ته‌وه‌ی به‌په‌ینن، نه‌ک بو ته‌وه‌ی له‌ گه‌لیان بژین، ته‌وان ده‌لین پاره‌ سه‌ری نه‌ک
ته‌نیا ته‌و ژنانه‌ به‌لکو خودی حاجیشی خواردوو، بو‌یه ده‌بې ته‌م پاران له‌ حاجی
وه‌ر بگرینه‌وه و دابه‌شی بکه‌ین،... وه‌ها، ته‌وانی تریش بتوانن ژن بینن! ته‌نانه‌ت
یه‌کیک له‌م گه‌نجان ده‌لې، هه‌موو ته‌و ژنانه‌ وه‌ک سه‌رده‌می قاجاره‌کان له
ژیره‌وه له‌ گه‌ل پیاوی تر په‌یوه‌ندیان هه‌یه و ده‌ستیان تیکه‌ل کردوو! که ده‌گاته
تیره، پیاوه‌پیره‌کانی سه‌ر سه‌کوئی یه‌کیک له‌ ئیواره‌کانی ژیان، تف له‌ شه‌یتان
ده‌که‌ن و له‌ دووای ته‌وه‌ی ورته‌ی دوعایه‌کی لیل لیویان ده‌ته‌نی، هه‌لده‌ستن و
شوږ به‌ سه‌ر گوچانه‌کانی‌اندا به‌ره‌و مال‌ه‌وه ده‌بنه‌وه. هه‌موویان هه‌ولده‌دن وه‌ها
برو‌نه‌وه که ریگا‌که‌یان بچپته‌وه سه‌ر کو‌لانی مالی حاجی مه‌لا.

حاجی مه‌لا ته‌و روژه قوچه‌قانییه‌که‌ی دیسان هینایه‌وه به‌رده‌ست. ته‌گه‌رچی
هیچ چوله‌که‌یه‌کی پې نه‌پیکرا، به‌لام لانیکه‌م ته‌و پشیله‌یه‌ی پې راونا وا بې ترس
له‌ته‌م خوئی له‌ چوله‌که‌یه‌ک مه‌لاس دابوو. کاتیک خوږ ده‌گاته‌ ناوه‌راستی ناسمان

و دونيا ته واو گهرم دادې، ئه وهى كه نابې روويدا، رووده دات! حاجى مه لا ئاگای لېيه، ژنه كه هه لده ستېته سهرېن و پانتوله كهى داده كه نې. ئه وسا مه كسييه كه وهك دوېنى شوړ شوړ تا قوزينگى پېي داده كشي. جهسته ي، وهك ماسيه كي خزي گوشتن كه ئاو ناگرېته خوې، هه ولده دا تا ده توانې زياتر خوې له مه كسييه كه راپسكېنې. حاجى ده ستى به قوچه قانييه كه وه شه تل ده بې. لای ئه و ناكرې جيهان ئه وه نده خوښ و له هه مان كاتدا ئه وه نده خه مه پنه ر بېت! هه ست ده كا دلې وهك چوله كه پاساريه كان ئه وه نده بې ئوقره يه كه خه ريكه له سينگيه وه دېته ده روه. به لام چيروكه كه به مه كوټايى نايه ت. ژنه كه ته نيا به داكه ندنى پانتوله كه وازناهي نې. كه داده نيشې، مه كسييه كه له سه ر ئه و قاچ و رانه ي هه لده داته وه وا رايكېشاوه. ئه وهى ئه و روژه حاجى بينى وه ها له ده روونيدا ماوه ته وه كه ته نيا به خه يال ده توانې به سه رى بكاته وه... ته نيا به خه يال. حاجى مه لا، به ئيستايشه وه كاتيک له نويز ده بېته وه و ده ست بو دوعا كردن به زرده كاته وه، ئه و پرسياره كوڼه، رهنه گه بو بې ئه ژمار جار، له خوا ده كاته وه كه بوچى ئه و ده بې له نيوه پړويه كي گهرمى يه كيک له هاوينه كانى ژيانى ميرمن دالې خوې، ده بوا به تووش وه ها ديمه نيكه وه بېت!

گه نجه سه يروسه مه ره كان ده لېن پاره وه هايه، كه هه تېو ئېتر پېت وايه ده بې ببى به خاوه نى هه موو شتې. هيچ شتيك له و دونيا يه دا تيرت ناك. بو يه ده بې بهر به وه بگرين كه سيك ئه و هه مووه ي هه بې و ئه وانى تر هيچ، يا خود زور كه م. پيره پياوه كانى سه ر سه كوې مزگه ته كه كاتيک گوپيان له م قسانه ده بې، ئه گه رچى له دل و ده روونه وه رقيان له م سه ر رووتانه يه، به لام هه ر كامه يان خويان له يه كيک له و چوار ژوره دا ده بيننه وه (سه ير ئه وه يه كه ئه مانيش چوارن). ئه وان چاوه پروانن كهى ئه و سه ر پروتانه دېته سه ر حوكم و كوټايى به پاشايه تى حاجى مه لا له مه مله كه تى ژنان ده هي نېن.

حاجى زور ئه م لاو لای كرد و چاوى گېړا. ئه وهى به حال له وى كردايه، ده ستى خسته سه رى و هي ناي. به لام هيچيان كتومت وهك ئه و دهرنه چوون. هه ميشه شتيكيان كه م بوو، جا يا پېكه نينه شاراوه كهى گوښى نيگا، يان له ره ي

شه‌پول ئاسای جه‌سته، یاخود راکردنی په‌یکه‌ر له جل و به‌رگ. راستیه‌که‌ی ئه‌وه بوو که هه‌مووی ئه‌مانه پی‌که‌وه ده‌ست نه‌ده‌که‌وتن. حاجی وه‌ک چۆله‌که‌یه‌کی به‌سته‌زمانی سرکی لّی هاتبوو که کاری ته‌نیا چلاوچل کردن بوو. چلاوچل کردنی‌ک ره‌نگه‌هه‌تا ئه‌به‌د.

له‌بیری دّی روژ تا ئیواره له‌و کۆلانه‌دا که‌وتبوو. به‌و قۆچه‌قانییه‌وه که هه‌چی پّی نه‌ده‌پی‌کا. دایکیشی قه‌ت جارّیکی تر له‌و ژنه‌ی رانه‌سپارده‌وه بو‌ نان پی‌وه‌دان. وه‌ک هه‌میشه سه‌روسه‌کوتی خامه‌حسوم په‌یدا بو‌وه‌وه و ئیتر سیمای سووری، هه‌وشه‌که‌ی ته‌نیه‌وه. حاجی له‌ دلّه‌وه هه‌زی ده‌کرد به‌لایه‌کی وه‌ها به‌ر سه‌ر خامه‌حسومدا بی‌ت که قه‌ت هه‌لنه‌ستیتته‌وه. دونیای حاجی وه‌ک ئیواره‌ی هاوین کاتی‌ک هه‌تاو داده‌چی، سوور سوور هه‌لگه‌رابوو.

دوو‌انیوه‌په‌رۆیه‌ک به‌ ری‌که‌وت، له‌ دووای په‌نجا سال، دووای ئه‌وه‌ی ژنه‌که‌ی کۆلانه‌که‌ی ئه‌ولایان کتوپر نه‌خۆشیه‌ک رووی تیکرد و کوشتی و ناشتیان، ژنی‌ک به‌ به‌ر دوو‌کانه‌که‌یدا تیده‌په‌رّی. ئه‌گه‌رچی به‌ چارشپو‌ خو‌ی به‌ جوانی داپۆشیبوو، به‌لام شتی‌ک له‌ شیوه‌یدا‌بوو یه‌کجار سه‌رنجراکیش. حاجی مه‌لا ئه‌گه‌رچی چوو‌ته ته‌مه‌نه‌وه و وه‌ک جار‌ان جه‌سته‌ی تاقه‌تی نه‌ماوه، به‌لام دلّی وه‌ها خیرا لی‌ده‌دات که به‌په‌له‌ ده‌رگای دوو‌کانه‌که‌ی داده‌خا و ده‌رپابه‌که‌ی داده‌داته‌وه و شوینی ده‌که‌وئ. نیگا هه‌مان نیگا و جه‌سته هه‌مان شیواز. حاجی هه‌ولده‌دا ونی نه‌کا. له‌ قه‌ره‌بالغی ئیواره‌دا هه‌ولده‌دا بزانی بو‌ کو‌ی ده‌چی. شار ئه‌وه‌نده‌ گه‌وره‌ بو‌وه حاجی زۆر که‌س نانا‌سیتته‌وه. له‌به‌ر خو‌یه‌وه ده‌لّی ئه‌مه‌یش یه‌کی‌کی تر له‌ غه‌ریبه‌کان!

راستیه‌که‌ی ئه‌وه‌یه حاجی مه‌لا ماوه‌یه‌که‌ چاوی چوو‌ته سه‌ر ژنی‌کی تر. دلّی وه‌ک ئه‌و ساله‌ی نان‌کردنی سه‌ر ته‌نوره‌که‌ توند توند لی‌ده‌دا و هه‌ز ده‌کا بچّی قۆچه‌قانییه‌ک دروست بکا و خه‌ریکی چۆله‌که‌ کو‌شتن بی‌ت! ئه‌گه‌رچی ژنه‌که‌ هاوسه‌ری سه‌رۆکی پۆلیسه‌ و له‌ عه‌جه‌مستانه‌وه هاتوو و جاروباره رّیک له‌ به‌ر ده‌می دوو‌کانی حاجیه‌وه تیده‌په‌رّی بو‌ ئه‌وه‌ی بچّیتته‌وه ماله‌وه، به‌لام ئه‌و

ہہموو جارّیک دووکانہ کہی دادہ خا و شوینی دہ کہوئی. ئہو پیی وایہ ئہ گہرچی
 ژیان ناگہرّیتتہوہ و ئہو شتانہی وا لہ ژیاندا دووپات دہ بنہوہ یہ کجار لہ باری
 زہمہ نہوہ نیوانیان بہین دہ کہوئی، بہ لّام ہیشتا شیاو ی ئہوہن مرّوّف وازیان لی
 نہ ہیئنی. حاجی نہ گوئی لہ گالّتہی بہردہ وامی خہ لّکہ، نہ کاری بہ خہونی ئہو
 گہنجانہ وہیہ وا وہک ئہوانہی پیشوو باس لہ دہورانیکی تر دہ کہن و نہ ئاگای
 لہ سہ کوئی بہر مزگہوتہ کہیہ کہ قہت پیرمیردہ گوچان بہدہستہ کانی لی نابری.
 ئہو تہ نانہت لہ سہروکی شارہ وانیش ناترسی. حاجی مہلا تہنیا یہک ریگا
 شارہ زایہ،... وہک ہہمیشہ،... تہنیا یہک ریگا.

پوره مه نیج

پوره مه نیج که هه موو خه لکی بهم ناوه دهیناسن و بانگی لیده کهن، به ته مه نترین که سی گه ره که. پوره مه نیج لانیکه م هه شتاد سال ته مه نیه تی و له خانوو یه کی قوری ئه وه نده کوندا ده ژی که ته نانه ت بوخویشی له بیرى نایه ت که ی و چوئن دروست کراوه. کاتى لپی ده پرسن، ده لئ باوکی باوکم سازی کرد! پوره مه نیج قه ت نالی باوه گه وره، ئه و هه زى له وشه ی 'باوکی باوکم' ه. لای ئه و ئه مه هه م ئاماژه یه به باوه گه وره و هه م ئاماژه یه به خو شه ویستی.

ئو که له میژه به ته نیا لیره ده ژى، قه ت له ژووره ته نیاکان و شه وانى دريژی زستان نه ترساوه. خه لکی گه ره ک ده لپن له راستیدا پوری ته نیا نیه و له گه ل رۆحه کان ده ژى. ئه وا ده لپن به چاوی خو یان دیتوو یانه چلۆن له پشت په نجه ره که یه وه به ته نیا دوواوه و جارى وایشه توپه بووه و، ئاماژه ی به شمه کی ناو ژووره کان داوه. ته نانه ت بینوو یانه جار یکیان وه ها توپه بووه که ده سته داوه ته په رداخه که ی به رده می و بو که سه نادیا ره که ی به رامبه رى فری داوه.

ئه مه بووه ته هو ی ئه وه ی خه لکی گه ره ک ریژیکی تیکه ل به ترس له خو یاندا به رامبه ر به پوره مه نیج شک به رن. هه م به زه بیان پیدادیته وه و هه م رقیان لیه. ته نانه ت جارى وایه ئه م دوو هه سته وه ها له گه ل یه ک تیکه ل ده بن که کاتیک

لېيان دەپرسى ئەررى چۆن تۆ دەروانىتە پوره مەنىچ، زەق زەق بى ئەوھى ھېچ وشەيەك لە دەميان بېتە دەرهوھ لېت دەروانن. ئەوان جارى وايە لە وشە و لە رستەكان بەتال دەبنەوھ. راستىيەكەي ئەوھبە پوره مەنىچ راز و سىحرى گەورەي گەرەكە. راز و سىحرىكى ھەم خۆش و ھەم ترسناك!

سەير ئەوھبە لە تەواوي ئەم سالانەدا كەس ھەوھسى ئازاردانى پوررى بە مېشك دا نەھاتوھ. كەس تا ئىستا بە مەبەستى ترساندن نە لە دەرگاي داوھ و ھەلآتوھ، نە لە دوورەوھ بەردى لە ھەوشەكەي گرتوھ و تەنانەت نە تەمەغىشيان تىكردوھ. پوررى ئەوھندە پارىزراوھ كە تەنانەت بۆ خۆيشى بىرى لىناكاتەوھ.

گەر رۆژىك ھەوھسى سەردانى بكەي و لە دەرگاي بەدى، ئەوا زۆر بە دل فراوانىيەوھ دەرگات لىدەكاتەوھ و فەرمووت دەكا. ئەگەرچى بە دەگمەن ميوھى لە مالدا ھەيە، بەلام بە چايى و بە ژەمىكى سادە و جارى وايشە بە خورما و توو وشك ميواندارىت لىدەكا. يەغانە كۆنلىكى لە ھەمان ژوورى دانىشتنەكەدا ھەيە كە وەك ھەنبانە بۆرىنە تەنيا پىويستە دەستى پيا بكات و ھەرچى دلى دەخوازى، لىي دەرىنى. ناو يەغانەكە ئەوھندە فېنكە كە ھېچ شتىكى تيا بۆن ناك، ھەر لە ماستەوھ بگرە تا پەنير و نان و وردە چەرەساتى قەدىمى.

ئەوھىكە چۆن پارە پەيدا دەكا و ژيانى رۆژانە و پىداويستىيەكانى دابىن دەكا، بۆ زۆربەي گەرەك رازىكى گەرەيە، بەلام لەگەل ئەوھشدا كەس قسەي خراپى شوين نەخستوھ. ئەسلەن پوره مەنىچ وەھايە كە كەس ناتوانى قسەي خراپى شوين خات. بەو كراسە كۆن و خاويئانەوھ لەبەرى دەكا و، بەو تاس كلاوھ ھەمىشەيى و سوخمە پىنەكراوانەوھ كە بۆنى مېخەكيان لىدى، خەيالى مروث بۆ ھەموو شتى دەچى بۆ شتى خراپ نەبى. پوررى لە ھەيكەلىكى چىكراو لە پۆلای سارد دەچى كە دەستى زەمەن جوان جوان چرچى كردوھ.

ئەو نەوھەي شتى لەسەر رابردووي ئەم ژنە دەزانى، زۆربەيان مردوون و مالتاواييان لە ژيان كردوھ. ئەو نەوھەيە ئەوھندەيش پىوھندى لەگەل نەسلى

دوای خوی خوش نه‌بوو تا دابنیشی و باسی رابردووی پورپی بو بکا. بویه رابردووی پوره مه‌نیچ تا راده‌یه‌کی زور له ژیر په‌رده‌یه‌کی ره‌ش و نه‌ستوردا ماوه‌ته‌وه. شاردراوه‌ته‌وه. هه‌رچ‌ه‌ند ماموستای قوتابخانه‌ی ناوه‌ندیی گه‌ر‌ه‌ک، که پیاویکی سه‌رتاسی ده‌نگ نوزنه، پیی وایه هوکاری ئەمه له راستیدا بو ئەوه ده‌گه‌رپه‌ته‌وه که ژیان ئەوه‌نده پيش که‌وتوو و خه‌لک ئەوه‌نده سه‌ری به‌شته گرینگ و نوپه‌کانه‌وه سه‌رقاله که ئیتر بو گرینگ نیه پیریزنیکی داماوی وه‌ها چیه و چی بووه. لای ماموستا، گرینگ داهاتوو.

سه‌یر ئەوه‌یه پوره مه‌نیچ قه‌ت نه‌خوش ناکه‌وی. هه‌میشه قیت و به‌ده‌ست و برد دیت و ده‌روا. که‌س له‌بیری نایب بو جاریکیش کۆکه‌یان بیستب، یاخود ده‌ستی به‌که‌له‌که و سکیه‌وه گرتب و بلن ناخ سکم دیشی! ئەمه بووه‌ته‌هوی ئەوه‌ی که‌ پروا به‌هه‌بوونی رۆح له‌ماله‌که‌یدا زیاتر و زیاتر به‌هیز بیت. ناخ ده‌لین رۆحه‌کان گه‌ر بیانه‌وی باشترین ته‌بیبی گه‌ردوون و، ده‌وا و ده‌رمانی هه‌موو جوړه نه‌خوشیه‌کیان لا ده‌ست ده‌که‌وی.

پوره به‌ده‌گه‌من له‌مال ده‌رده‌که‌وی و سه‌ردانی خه‌لک ده‌کا. که‌ زستانیش دی خه‌لکی گه‌ر‌ه‌ک، به‌تایه‌ت دراوسیکان له‌گه‌ل بانی خوین، بانه‌که‌ی ئەویش ده‌مالن و باگردینی لیده‌هن و ته‌نانه‌ت رڤگایه‌کیشی له‌حه‌وشه‌که‌دا بو ده‌که‌نه‌وه. زستانان، بونی میخه‌ک و ژووره‌پر له‌سیبه‌ر و م‌داره‌کانی پورپی جوانتر ده‌گاته‌لوت. وه‌ها، به‌بئ ئەوه‌ی به‌خوت بزانی هه‌ر له‌خۆوه‌ه‌زده‌که‌ی زیاتر هه‌لپووشی! هه‌موو ئەوانه‌ی بو جاریک چوو‌بیتنه‌ته‌نانه‌ت هه‌وشه‌که‌ی پوره مه‌نیجه‌وه، بونی میخه‌ک ده‌گرن. سه‌رتاپا.

پوره مه‌نیچ ته‌نانه‌ت خزمیشی نیه. که‌سیش له‌خه‌لکی گه‌ر‌ه‌ک به‌تایه‌ت نه‌وه‌ی نوئی بیری له‌وه‌ نه‌کردوو‌ته‌وه که‌ داخو بو خزمی نیه و گه‌ر هه‌شیه‌تی، له‌چ شوپینیکن. ئەسه‌لن ئەو وه‌ک خوی جوانه، وه‌ک خوی و وه‌ک که‌سیکی 'ته‌نیا' مانای هه‌یه. ئەو، پوره مه‌نیجه، چونکه‌ ده‌توانی به‌سالانی سال له

خانووە كەيدا دابنىشى و لە پشت پەنجەرە كەووە زەق زەق لە دەرەو پىرەوانى، بى
ئەوئەى ماندوو بى!

تەنانەت ئەو سالى سۆرشىش كرا و ھەر ئەم مامۆستاىەى گەرەك لە گەل
قوتابىيە كانى رژانە شەقام و دروشمىان دا و داواى رووخانى دەولەتەيان كرد، ئەو
ھەر لە پشت پەنجەرە كە نەجوولاً و وەك ھەمىشە زەق زەق لە دەرەوئەى
دەپىرەوانى. كەسى نازانى داخۆ پورى گوىى لە ھەراوھورىا و دروشمە كانى
سەرشەقام دەبوو يان نا، كەس نازانى داخۆ ئەوانەى وا ھاتووچۆيان دەكرد
(ھەمىشە ژن ھاتووچۆيان دەكرد، جا چ ھى گەرەك بان يان ھى گەرەكە كانى
تر، ئەوانەى كە ھەوليان دەدا كە مەتر بىنەزىن)، باسى ئەوئەى لە شاردا دەگوزەرا
بۆيان دەكرد، يان نا. چونكە پورى قەت واى نىشان نەدا ئاگاي لە دۆخى ولتە.

كە حكومەتەش لە پاش سالىك رووخا و شار كەوتە دەست خەلك و دوواتر
دەست ئەو چەكدارانەوئە كە ھەر كامەيان سەر بە گروپىك بوون، لاي ئەو كۆلان
ھەر ھەمان كۆلان بوو. ھەرچەند ئىستا جاروبارە چەكدارە كانىشى دەبىنى،
چەك لە شان تىدەپەرىن و، دەگوزەران.

پورى بگرە مەنىچ ئاگاي لى نەبوو كە بۆ ماوئەىەكى باش كۆلانە درىژە كەى
ئەوان ئەم سەر تا ئەو سەرى بىوئە بنكە و مەقەر. ئەو بە ھارەش وا شەر
دەستى پىكرد، ھەر ئاگاي لى نەبوو زۆربەى برىندارە كانىان دەھىناىە ئەم
گەرەكە و تەنانەت دىل و ئەسیرە كانىش. بگرە، ئەو سەرلە بە يانىيەى چەند
ھاوئەن و تۆپىش كۆلانە كەى گرتەوئە و تەنانەت يە كىشىان رىك بەر خانووئە كەى
تەنىشت خانووئە كەى ئەو كەوت، پورى ھەر لە پشت پەنجەرە كە نەبزوواو، زەق
زەق بەردەوام بوو لە سەرى كەردنى دەرەوئە.

سالى بنكە و خومپارە كان تەنيا سالىك بوون كە خەلكى گەرەك بە تەواوى
چىرۆكى پورە مەنىچ و روخە كانىان لە بىر چووبوئەوئە. بەلام لە دوواى ئەوئەى لە
سالى دوواترەوئە ئەم بەزەمە كۆتايى پىھات و ژيان بە جوړىك ئارام بووئەوئە، ئەوجا
ئەو باسە ھاتە ئاراوئە كە بە پراستى پورە مەنىچ كىيە و چلۆن تەوانىبووى ئاوەھا لە

ئارامیدا و به بې ټه‌وه‌ی خۆی بشه‌مزینئ، ټه‌و روژه دژوارانه تټیپه‌رینئ؟ دیسان
حه‌قابه‌تی روچه‌کان هاته‌وه بهر باس. ده‌بانگوت ناکرئ له‌و شه‌وانه‌دا که شار
هه‌ر هه‌مووی چو‌ل بووه و په‌پوو تټیدا خویندوو‌یه‌تی و زه‌لام چټیه نه‌یو‌پراوه
تټیدا مټیټه‌وه، ټه‌و هه‌ر ئاوا ما‌بټه‌وه! بو‌یه له‌و بې که‌سیه‌دا ته‌نیا روچه‌کان
پاراستوو‌پانه. ته‌نانه‌ت په‌کیان گوتی کاکه ده‌لین ته‌نانه‌ت پورئ گو‌یی له‌ ده‌نگی
ته‌قینه‌وه‌ی سامناکی ټه‌و تو‌په نه‌بووه وا بهر ما‌له‌که‌ی ته‌نیشتی که‌وتبوو، گوا‌یه
روچه‌کان ده‌ستیان به‌ گو‌ییه‌وه گرتبوو!

به‌لام پورئ وه‌ک هه‌میشه له‌ ژيانی خۆی به‌رده‌وامه. ته‌نیا، یانخود به‌و
ژنانه‌وه‌ی وا له‌ گه‌ره‌که‌کانی شاره‌وه به‌ دزییه‌وه دین و، خو به‌ ما‌له‌که‌یدا ده‌که‌ن.

ټه‌و سا‌له‌ی وا ته‌مه‌نی بوو به‌ هه‌شتاد و یه‌ک سا‌ل، هه‌وا‌ل هات که‌ چیدی
سه‌رده‌می سنوره‌کان نه‌ماوه و ټیتر خه‌لکی به‌ خو‌شی و به‌ شادی بې ټه‌وه‌ی له
یه‌کتر بترسن، ده‌ژین. هه‌ر هه‌مان مامو‌ستای گه‌ره‌ک که‌ ئیستا‌که لاق‌یکی
ده‌ستکردی هه‌یه و به‌ توندی به‌رگری له‌م هه‌وا‌له‌ خو‌شه‌ ده‌کا و هه‌ولده‌دا زیاتر
بو‌ خه‌لکی شیبکاته‌وه، پټی وایه له‌وه قټزه‌ونتر له‌و دونیا‌په‌دا نیه که‌ سنوور
نه‌مټئ و که‌چی پټیژنټیکی قو‌لترئ له‌م چه‌شنه‌یش هی‌شتا له‌ ژياندا بټت و...
ټه‌ویش رټک له‌م گه‌ره‌که‌دا! بو‌یه پټی وایه هو‌کاری هه‌موو گه‌رانه‌وه‌کانی
رووداوه‌کان بو‌ دوواوه، سه‌ره‌پای هه‌ول و ماندوو بوونی ټه‌وان، له‌ شتی له‌م
چه‌شنه‌دایه.

له‌و روژه‌وه مامو‌ستا ټه‌م قسه‌یه‌ی کردوو، خه‌لکی گه‌ره‌ک ئیستا به
دردو‌نگی و گومانه‌وه له‌ پوره مه‌نیچ ده‌روان. کاتیکیش به‌ به‌رده‌م ده‌رگا‌که‌یدا
تیده‌په‌رن، هه‌ولده‌ده‌ن تا ده‌توانن مه‌ودا را‌گرن، نه‌کا بو‌نی می‌خه‌ک و شی‌ی
ژورره‌کان وه‌ها لټیان با‌لئ که‌ ټه‌وانیش تاوانبار بکرئ. ټه‌ی پوره مه‌نیچ چی
ده‌کا؟ هی‌شتا وه‌ک هه‌میشه زه‌ق به‌ نیگا‌کانییه‌وه له‌ پشت په‌نجه‌ره‌که‌یه‌وه
له‌ دنیا ده‌روانئ.

سالىكىيان كىتوپر بە فرىكى يەكجار قورس بارى، وەھا تەنانەت پورى مەنجىش بە فرى واى لە ژيانى خۆيدا نەدەھاتەو ە یاد. بە فرەكە ئەو ەندە زۆر بوو كە بۆ يەكەم جار، بۆنى مېخەكى ژوورەكانى پورى لە پشت بە فرەكان مابەو ە و نەگەيشتە كۆلان. بە لام ئەو ە دوو ابە فر بوو! لە سالى دوو ترەو ە دونيا بوو بە قاقپرستان، بە فر و باران چىيە بارگە و بنەيان لە ولات پىچايەو ە و رۆيشتن. ئىستاكە، خەلكى لە حىكمەتى بە فرەكەى پار دەگەيشتن. دونيا كىتوپر ئەو ەندە ناخۆش ببوو كە كەس باو ەرى نەدە كرد. سروشت گەر زستانان بە فر داينە پۆشى، رەنگى دە بى بە خۆلە مېشىكى مردووناسا كە لەوانە يە دل بە سەپر كەردنى بتوقى. رىك لەو سالەو ە بۆنى مېخەكى ژوورەكانى پورە مەنج، نەك تا كۆلان، بە لكو بەرەو كۆلانەكانى ترى شار و شەقامەكانىش كشا و وەھا دونياى تەننەو ە كە خوقوتار كەردنى لى مەحال بوو. پورە مەنج بە بى ئەو ەى بۆخۆى بىەو ى شارى داگىر كەردبوو. ئەم بۆنە كە تەنيا بۆنى مېخەك نەبوو و بە لكوو لە گەل بۆنى غەرىبى تەننەيش تىكەل بوو، كىتوپر وەھا ئەو رەنگە خۆلە مېشىيەى خەمگىنتر كەردبوو كە خەلكى چىر پىيان وانەبوو بتوانن نىشتمان تەحەمول بكەن.

مامۆستاي گەرەك كە ئىستاكە پىي وابوو كارەساتىكى سروشتى ببوو ەو ى پەككەوتنى ديار دەى سەرنەو ەى سنوورەكان، گوتى كە تەنيا دوو رىگا لە بەرە: يان كوشتنى پورە مەنج، يان كوچ. ەەر دەستبەجىش پىي زىاد كەردبوو كە چونكە كوچى ئەو ەمموو خەلكە مەحالە كەواتە.....!

ەلەبت قسە لەسەر ئەو ە بوو كە كى دەيتوانى ئەم كارە راپەرىنى؟ نەك ئەو ەى كوشتى پىرىژنىكى ەشتا و چەند سالە دژوار بىت، نا، لە بەر ئەو ەى پورە مەنج ئىستا ببوو بەشىك لە مېژووى شار و دوو ەم ئەو ەيكە كى دەيتوانى لە كاتىكدا رۆحەكان لەو ى بوون، بتوانن بچنە ژوورەو ە و بىكوژن؟ لە ەەر دوو حالەتدا كارەساتى لى دەكەوتەو ە. لە حالەتى يەكەمدا مېژووى شار دەكوژرا و لە حالەتى دوو ەمدا بكوژ نەيدەتوانى لە دەستى رۆحەكان رزگارى بى و، دەستبەجى دەكوژرايەو ە. تازە كى چووزانى، رەنگە رۆحەكان تەنيا بەمە

رانه‌وه‌ستانایه و بشیان‌کردایه‌ته سهر کهس و کاری بکوژه‌کیش. ئیتر ئه‌مه
کاره‌سات ده‌بوو،... کاره‌سات!

به‌لام کاره‌ساتی سروشتی چییه! مروّف که بتوانی سالی شوړش و سالی توپ و
هاوه‌نه‌کان فه‌راموش بکا، بیگومان ده‌توانی کاره‌ساتی سروشتیش فه‌راموش کا!
بویه ئیستا خه‌لک هه‌ولده‌دن زور سه‌یری ته‌بیعت نه‌که‌ن و ته‌نیا ئه‌وه‌نده که
زوو سیبهریک په‌یدا بکه‌ن و ده‌ستبکه‌ن به‌ خو‌باوه‌شینکردن. به‌خوشییه‌وه
ئه‌وه‌ی زوره‌ له‌م دونیایه‌د سیبهره و بگره‌ه‌تا لاشده‌که‌یته‌وه، زوو شه‌و دیت و
ئیتر چ‌باشتر.

به‌لام دیسان خه‌لک تورهن، چونکه له‌ناو هه‌موواندا ته‌نیا پوره مه‌نیجه‌خوی
باوه‌شین ناکا و له‌ پشت په‌نجره‌که‌یه‌وه قیت قیت دانیشتووه و، زه‌ق زه‌ق له
ده‌روه‌ه‌دروانی. ئه‌و نه‌ ئاره‌ق ده‌کاته‌وه و، نه‌ ئاوی زیادیش مه‌سره‌ف ده‌کا.
هه‌میشه‌یش ئاوی سارد و فینکی هه‌یه و بو‌ میوانه‌ ژنه‌کانی داده‌نی. یه‌غانه‌که‌ی
سال به‌ سال زیاتر سارد ده‌بی.

***

ئه‌وه‌ی که کهس هه‌ز ناکات رووبدات، سه‌رئه‌نجام رووده‌دات! چونکه
مه‌نتقی 'ژیان' وه‌هایه، که تا سهر بو‌ کهس نامینی. ئاقیبت روژیک پوره مه‌نیج
که‌وت. ریگ له‌ پشت په‌نجره‌که‌دا له‌ سهر ئه‌و سه‌رینه‌ی که بو‌ خوی بو‌
روژیکی وه‌های ئاماده‌کردبوو، به‌و لیفه‌یشه‌وه که ئه‌وه‌نده ئه‌ستور بوو
نه‌فه‌سی نه‌ده‌دا. پورنی راکشا و لیفه‌که‌ی به‌ خویدا دا. زانی ئاخریه‌تی. ئه‌و
ساله‌ی ئه‌و له‌ پشت په‌نجره‌که‌ی بو‌ مردن پالکه‌وت، ئه‌و نه‌وه‌یه‌ی وا سهری
سپی ببوو و نه‌یتوانیوو خوی چ‌ وه‌ک جه‌سته و چ‌ وه‌ک ئاواته‌کانی به‌ره‌م
بینیته‌وه، بو‌یه‌که‌مجار سه‌رئه‌نجام ئه‌و پرسپاره‌ی به‌ میشکدا هاتبوو که به‌راستی
پوره مه‌نیج قه‌ت می‌ردی هه‌بووه؟ به‌لام به‌ داخه‌وه که‌سی وه‌هایش له‌و نه‌سله
نه‌مابوو بتوانی وه‌لامی ئه‌م پرسپاره‌ بداته‌وه. بویه دووای قسه‌و باسیکی زور
هاتنه‌ سهر ئه‌و رایه‌ که گهر می‌ردیشی هه‌بووبی، ئه‌وه‌نده‌ی به‌سه‌ردا تیپه‌ریوه

پورى بۆخۆيشى لەبىرى نەماوە، ھە ھە ھە ھە،... ھە ھە ھە،... ئەوسا تا تۈنۈپۈيان بە دل يېكە نىپوون.

پورە مەنىچ نازانى چەندە دەخايەنى تا گيان لە جەستەى دەردە چى. ھىوادارە زۆر نازارى نەدا، ۋەك چۆن ئەو بۆخۆى دونىاي نازار نەدا و تەنيا ھەولى دا زەق زەق لىي برونى و بەس. پورى ھەولدەدا بىر لە ھىچ بىرە ۋە رىيەك نەكاتە ۋە. بىرە ۋە رىيەكان لاي ئەو تەنيا شياوى رابردوون. تەنانەت ناوھەشيان ئەمە ھاوار دەكەن. بۆيە ھەولدەدات تا بتوانى نىگاي سارد و ساردتر بىكات، ئەو ھەندە سارد كە دووا چىركەكانىش تەنيا بۆ رووانىن بن و، بەس. ئەگەرچى سەرى ناگاتە پەنجەرەكە.

رېك لەم كاتەدا رۆحەكە لە ھەوئىشقانە تارىكەكە ۋە دىتە ۋە دەرە ۋە و ئىزنى لى دەخوازنى كە ئەمجارە بىلنى و دانىشى،... پىر بەدلى خۆى. داوا لە پورە مەنىچ دەكا لىي تورە نەبى و دەستى لى پانە ۋە شىئى و، شتى بۆ فرى نەدا. پورە مەنىچىش ۋا دەكا. رۆحەكە لە سالانى سەردەمى گەنجىتەى خۆى ناچى و رىشىكى سىي ھەموو سىماي داپۆشيوە. روخسارى پىرى چىرچە. پورە مەنىچ ئەگەرچى لىي تورەيە، لە ۋەى كە سالانى سال لەمە ۋە بەر زۆر زوو و زۆر ناچومىرانە جىي ھىشتبوو و رۆيشتبوو، بەلام ئىستا لە ۋەى كە بۆخۆيشى جىي دىلنى، دلى بۆ دەسووتنى. رۆحەكە دەست بۆ سىماي ژنە پىرەكەى دەبا و دەلنى بىورە لە سالى شۆرش و سالى شەرەكە و وشكە سالىيەكان نەمتوانى ھىچت بۆ بىكەم،... بىورە! بەلام پورى ھىچى لەددا نىە. پورى تەنيا بىر لە ۋە دەكاتە ۋە كە داخۆ دوواى خۆى چى بە سەر ئەو مىردەيدا دى كە سالانى سالە جگە لەم خانووە ھىچ شوئىكى تى نەبىنيو،... ھىچ شوئىكى تى!

ئای مروەت!

ئەو دووانیوەرۆیەیی شەر دەستی پیکرد و سەربازخانەکەیی تەنیشت شار کەوتە تۆپ و هاوەنبارانکردنی گەرەک و شەقامەکان، خالە مەحموود و دایە مروەت کە لە تەمەندا بوون و پیکەووە لە خانووێکەیی کۆن و قەدیمیدا دەژیان، لەبەر ئەوەی قەت لە ژیاپاندا دەنگی وەها گەرە و ترسناکیان نەبیستبوو، سویندیان خوارد کە ئەو مەلایکەکانن تورەن و بە تەوقی ئاسمانەووە لەو سەرسەرەنە بە دەنگی زلتر لە هەورە تریشقە خەریکن لەگەڵ یەک لە رۆژیکی هەساودا دەدوین. هەر بۆیە ئەگەرچی گوئیان سەنگین بوو و لەمیژ بوو بە جوانی نەیان دەبیست، بەلام هەولیان دا تا دەتوانن بە وردی و بە بیدەنگی گوئی هەلخەن، تا بزائن مەلایکەکان چییان دەگوت. ئەگەرچی قەت لیبیان تینەگەیشتن! لەکاتیکیدا پەستاپەستا تۆپ و خومپارەکان کۆلان و گەرەکەکانی شاریان دەپیکا و دار و بەرد و مروقیان بە حەوادا دەکرد و تۆژیکی چریان بە ئاسماندا بلاو دەکردهو، خالە مەحموود و دایە مروەت کە لە قەراخ شار لە شیویکی پر لە دەرک و چقڵ لە خانووێکەیی پەرپووتدا دەژیان، لەبیری ئەووەدا بوون کە داخۆ بۆچی مەلایکەکان ئەمپۆ کتوپر ئەووەندە توورە هەلگەرپابوون و وەها بە زمانیکی گراوی و ترسناک پیکەووە، یاخود رەنگە لە گەڵ عەبد و دونیادا

ده‌دوان. ئەوان پێیان وابوو رهنگه ئەمڕۆ ئەو رۆژیه وا خودا له قورئاندا وهك ئاخ‌ر زه‌مان باسی لێ‌كردبوو.

به‌لام كاتێك رۆژ درێژه‌ی كیشا و گه‌یشته شه‌و و پاشان دیسان بۆ جاریکی تر رۆژ بووه‌وه و هه‌تاو به‌ ته‌وقی ئاسمانه‌وه خۆی هه‌له‌په‌سارده‌وه، ئەوان تیگه‌یشتن كه نا، نه‌ ته‌نیا ئاخ‌ر زه‌مان نیه، به‌لكو ده‌كری ژیان له‌ شیوازی ئاخ‌ر زه‌مانیشدا درێژه به‌ خۆی بدا و، دونیا وه‌ك هه‌میشه خۆی له‌م جووره‌ شیوازه‌دا نۆژهن بكاته‌وه. خاله‌مه‌حموود و دایه‌مروه‌ت ئیتر بۆ شه‌وی دوواتر دۆعای شایتومانیان له‌ كاتێكدا له‌ پال یه‌ك‌تردا ده‌ست له‌ناو ده‌ست راکشایوون، نه‌خویند و ته‌نیا گوێیان بۆ ئەو ده‌نگه‌ ترسناك و تۆقینه‌رانه‌ راداشت كه ئیستاكه‌ ده‌یانزانێ چین و، له‌ كۆپوه‌ دین و به‌ ته‌مای چین. راستیه‌كه‌ی ئەوه‌ بوو شار به‌ توش شه‌په‌وه‌ ببوو. ونبوونی به‌ پرتاو و به‌ په‌له‌ و پر له‌ ده‌له‌راوکی دراوسێكان كه‌ هه‌موویان به‌ پشت ئەوانه‌وه‌ له‌ ده‌ره‌وه‌ی شیوه‌كه‌ خانوویان هه‌بوو، ئەمه‌ی ده‌گوت.

كه‌ شار چۆلی كرد، دۆله‌كه‌ی ئەوان ئەوه‌نده‌ی تر ك‌ش و مات‌ی و بیده‌نگ‌ی رووی تێك‌رد، ئەمه‌ وه‌ها ولاتی داگیر كرد كه‌ دایه‌مروه‌ت به‌ چاوه‌ كزه‌كانیه‌وه‌ رووی له‌ خاله‌مه‌حموود كرد و گوتی "مه‌حموود! ده‌لێی خودا ئیمه‌ی له‌بیر ك‌ردوه‌!" خاله‌مه‌حموود به‌ ده‌نگ‌ی له‌ په‌نجه‌ره‌كه‌وه‌ رووی له‌ ده‌ره‌وه‌ كرد و ئاخ‌یك‌ی هه‌لكیشا. له‌ ده‌ره‌وه‌، ئیتر نه‌ وه‌ك جاران سه‌گه‌ به‌ره‌لاكان ده‌بینران، نه‌ خه‌لك‌ی بۆ زب‌ل رشتن و، نه‌ ئەو لات و لووتانه‌ی وا مندالی خه‌لكیان بۆ ئیره‌ ده‌هینا تا له‌ ناو ده‌وه‌نه‌ تۆزاوی و رهنگ هه‌لب‌زركاوه‌كانی ئەو به‌ره‌وه‌، پێیان‌ه‌وه‌ نووسین.

خاله‌مه‌حموود و دایه‌مروه‌ت جاری وایه‌ له‌ ده‌له‌وه‌ سوپاسی ده‌نگه‌ ترسناكه‌كان ده‌كه‌ن!

زه‌مان گوزه‌را. ئەگه‌رچی ده‌نگه‌ ترسناكه‌كان كه‌م‌تر ببوونه‌وه، به‌لام هیشتا جاری وابوو شیوه‌كه‌یان ده‌له‌راند‌ه‌وه‌ و بالیان به‌ سه‌ر ئاسمانی خانووه‌كه‌ی ئەواندا ده‌كیشا. شیوه‌كه‌، كه‌ ئاوێك‌ی كه‌می پیسی پێدا ده‌رپۆیشت (ئه‌ویش دیار

نه‌بوو داخۆ ده‌روا، یان راوه‌ستاوه)، که ئیواره ده‌هات وه‌ها خه‌مگین هه‌لده‌گه‌را که نه دایه مروه‌ت و نه خاله مه‌حموود هه‌زیان نه‌ده‌کرد وه‌ک عاده‌تی جارانیان بینه ده‌ره‌وه و که‌میک هه‌وای فینکی تیکه‌ل به‌گه‌نیوی ئاو و زبل و پاشماوه‌ی هه‌تیوه به‌ره‌للاکان هه‌لمژن. ئه‌وان وایان پێ باشر بوو هه‌ر له ژوره‌وه بن و ته‌نیا کاتی که ته‌واو دونیا تاریک هه‌لده‌گه‌را، به‌ بێ ئه‌وه‌ی چه‌را له‌نته‌ره‌که له‌ گه‌ل خۆیان به‌نه‌ ده‌ری، له‌ ژیر تیشکی ئه‌ستیره‌ دووره‌ده‌سته‌کاندا له‌ به‌ر ده‌رگا که دابنیشن و، له‌ تاریکی رامین. له‌م کاتانه‌دا دایه مروه‌ت له‌ میرده‌که‌ی نزیک ده‌که‌وته‌وه و شانی به‌ شانیوه ده‌نووساند و ده‌یگوت "مه‌حموود پیم وانه‌بوو به‌ سه‌ری پیرییه‌وه به‌تووش وه‌ها روژیکه‌وه بین!" خاله مه‌حموودیش، ئارام ده‌سته وشک و ره‌ق هه‌لاتوه‌کانی ده‌خسته سه‌ر رانه شل و لاوز و بێ هیزه‌کانی ژنه‌که‌ی و ده‌یگوت "کچی...! کاره‌سات کاری به‌سه‌ر ته‌مه‌نه‌وه نیه!"

روژه‌کان گوزه‌ران. تا روژیکیان دایه مروه‌ت رووی له‌ میرده‌که‌ی کرد و، گوته‌ی تا یه‌ک دوو روژی تر نانیان نامین و ده‌بێ مشوریکی ئارد بخوا. خاله مه‌حموود له‌ عه‌زه‌که‌ی به‌رده‌می خۆی رووانی. باشه چی بکا بۆ ئه‌وه‌ی ئارد ده‌ست بخا؟ روو له‌ کوئی بکا؟ به‌و هیوایه‌ی هیشتا هه‌ندێ دووکان هه‌بێ، گوچانه‌که‌ی به‌ ده‌سته‌وه گرت، به‌ چاویلکه شووشه ئه‌ستوره‌کانیه‌وه رووی له‌ بازاری شار کرد. دایه مروه‌ت به‌ بیده‌نگی به‌رپێ کرد. که خاله مه‌حموود گه‌یشته ئه‌و شوینه‌ی وایه‌ی که‌ری بوو به‌ ره‌شاییه‌که‌وه له‌ به‌ستینی ئاسماندا، گوپی لیبوو ژنه‌که‌ی لاوازان هه‌واری لیکرد "به‌خیر برۆیت و بگه‌رپیته‌وه!"

شار له‌ په‌یکه‌ری مردوو ده‌چوو. خانووه‌کان لیره‌و له‌وئ به‌سه‌ر یه‌کدا ته‌پیبوون. هه‌ندێ له‌ کۆلانه‌کان پری ورده به‌رد و دار و خۆله‌ پرژاوه‌کان بوون. خاله مه‌حموود قه‌ت ژبانی ئه‌وه‌نده بێ چرپه‌ و بێ سرتنه‌بینیبوو. هه‌ر ده‌ هه‌نگاوێک راده‌وه‌ستا و سه‌یری ده‌ورووبه‌ری خۆی ده‌کرد. کووچه‌ و کۆلانه‌کان ئه‌وه‌نده چۆل و بیده‌نگ بوون باوه‌ر نه‌ده‌کرا "باشه ئه‌و هه‌موو مه‌خلووقه‌ رووی له‌ کوئی کردبوو؟" له‌و دووانیوه‌رۆ گه‌رمه‌دا ته‌نیا جریوه جریوی چۆله‌که‌کان و هات و چۆی جاروباره‌ی پشیله‌ و سه‌گه‌به‌ره‌للاکان بوو،

دیمه‌نه‌که‌ی ده‌هه‌ژاند. که‌گه‌یشته‌سه‌ر شه‌قام، هالاوی‌گه‌رمی‌قیره‌تاوی‌خیابانه‌که‌روومه‌تی‌گه‌ست. بزه‌یه‌ک‌نیشته‌سه‌ر لټوه‌کانی. شه‌قام‌هه‌ر له‌وی‌بوو! دل‌ی‌گه‌رم‌داهات. کتوپر ماشینک‌به‌دو‌شکه‌یه‌که‌وه‌و‌به‌و‌مرو‌قه‌ریشنه‌وه‌وا‌له‌پشتی‌بوو، به‌په‌له‌به‌ته‌نیشتی‌دا‌تټپه‌ری. خاله‌مه‌حموود‌پشوویه‌کی‌دری‌خایه‌نی‌گرت. پاش‌ئه‌وه‌ی‌مه‌یدانه‌که‌ی‌تټپه‌راند، خو‌ی‌به‌و‌کو‌لانه‌دا‌کرد‌که‌به‌ده‌ستی‌چه‌پدا‌له‌شه‌قام‌جیا‌دبووه‌وه. لټره‌نارد‌فرو‌شیه‌کی‌لی‌وو‌که‌ئه‌و‌سالانی‌سال‌ناردی‌لیک‌رپی‌وو، زوربه‌ی‌جاره‌کان‌به‌قه‌رز‌و‌هه‌روه‌ها‌به‌خیریش. خاله‌مه‌حموود‌همیشه‌پاره‌ی‌ناردی‌ئه‌م‌مانگه‌ی‌له‌مانگی‌داهاتوودا‌ده‌دا‌(ئه‌ویش‌ئه‌گه‌ر‌لیان‌ستان‌دبا). هه‌میشه‌مانگیک‌له‌دوو! بزه‌یه‌کی‌هاتی. جاری‌وابوو‌حاجیی‌نارد‌فرو‌ش‌خیریک‌ی‌زیادیشی‌پیده‌کرد: یان‌ناردی‌زیاتری‌ده‌دایه، یان‌به‌شاگرد‌ه‌که‌ی‌ده‌گوت‌یه‌ک‌دوو‌کیلو‌یه‌ک‌میوه‌یان‌گو‌شتیشی‌بو‌بکری‌و‌بیداته‌ده‌ستی. حاجی‌نارده‌که‌ی‌که‌له‌ده‌کیلو‌زیاتر‌نه‌ده‌بوو‌و‌له‌ناو‌ته‌لیسیکی‌کو‌نی‌ریشال‌ریشال‌دا‌بوو‌به‌کو‌له‌لاوازه‌که‌پدا‌ده‌دا‌و‌به‌ره‌و‌ماله‌وه‌ده‌بووه‌وه. تا‌ده‌گه‌یشته‌مال، لانیکه‌م‌دوو‌سه‌عاتی‌ده‌خایاند. له‌م‌دوو‌کاتزمیره‌دا‌بوو، خاله، ئه‌و‌ده‌رفه‌ته‌ی‌په‌یدا‌ده‌کرد‌جوان‌جوان‌له‌خه‌لکی‌و‌له‌شار‌و‌له‌شه‌قام‌پروان‌و، بیر‌له‌ژیانیان‌و‌له‌شیوازی‌بوونیان‌بکاته‌وه. هه‌ر‌له‌م‌دوو‌کاتزمیرانه‌دا‌بوو‌که‌گه‌یشتبووه‌ئه‌و‌قه‌ناعه‌ته، شتیک‌له‌ژیانی‌ئه‌م‌شاردا‌ناراسته، ئه‌ویش‌چی‌بوو، نه‌یده‌زانی!

خاله‌مه‌حموود‌به‌حه‌په‌ساوی‌بینی‌دوو‌کانه‌که‌کراوه‌نیه‌و، بگره‌له‌وه‌یش‌ده‌چوو‌که‌روژانی‌روژ‌بوو‌ده‌ستی‌زه‌لام‌نه‌گه‌یشتبووه‌قفله‌و‌ده‌پرا‌به‌که‌ی. سه‌ری‌نزیک‌کرده‌وه‌و‌ورد‌له‌قوفله‌که‌راما. تو‌یزا‌ئیک‌ی‌خو‌لی‌له‌سه‌ر‌ده‌بیزا. خال‌مه‌حموود‌به‌نارامی‌له‌سه‌ر‌سه‌ککو‌ی‌به‌ر‌دوو‌کانه‌که‌دانیشت‌و‌پالی‌دایه‌وه. چه‌نده‌ی‌خایاند، که‌س‌نازانی. سه‌یریک‌ی‌ئه‌م‌سه‌راوسه‌ری‌کو‌لانه‌که‌ی‌کرد. که‌س‌به‌ده‌روه‌نه‌بوو. جیهان‌ئه‌وه‌نده‌چو‌ل‌و‌بیده‌نگ‌بوو‌که‌کتوپر‌ترسیکی‌سه‌یر‌نیشته‌دل‌ی. بی‌ری‌ژنه‌که‌ی‌کرده‌وه‌و‌ئه‌وه‌نده‌ی‌تر‌ترسه‌که‌ی‌لا‌گه‌وره‌بووه‌وه. خه‌یال: مره‌وت‌ب‌ئو‌چ‌بکا؟ "نه‌کا‌شتیک‌ی‌به‌سه‌ردا‌بی‌ت؟"

خاله، له‌ناکاو، بیده‌نگی وه‌ک ده‌عبایه‌کی ترسناک هاته به‌رچاوی که له نه‌بوونی نه‌ودا ده‌یتوانی بچی و مروه‌ت هه‌للووشی... بو هه‌میشه! ئارام به یارمه‌تی گۆچانه‌که‌ی هه‌ستایه‌وه و به‌ره‌و، ماله‌وه بووه‌وه. خاله، ئیستا ته‌نیا بیری له ژنه‌که‌ی ده‌کرده‌وه. ئه‌و به ته‌واوی ئاردی له‌بیر چوو‌بووه‌وه.

هه‌ر به هه‌مان ریگادا گه‌رایه‌وه. بیگومان هیشتا به‌شی ئه‌وه‌نده په‌تاته و شتی وشکه له‌ماله‌که‌ی ده‌ست ده‌که‌وت. تا ئه‌وه‌یش ته‌واو ده‌بی، خودا گه‌وره‌یه. مروه‌ت هه‌میشه له ده‌ست پیوه‌گرتندا زیره‌ک بووه،... یه‌که‌جار! خاله، بزه‌یه‌ک نیشته سه‌ر لیوه وشکه‌کانی. مروه‌ت ئه‌وه‌نده زیره‌ک و خه‌مخۆر بوو که ته‌نانه‌ت گۆچانه‌کۆن و سوواوه‌که‌یشی بو‌ خاوی‌ن ده‌کرده‌وه. هه‌میشه. "ئاخ مروه‌ت!"

مه‌یدانه‌که‌ی تپیه‌پرانده‌وه و که‌وته‌وه سه‌ر راسته شه‌قامه‌که. سه‌رنجی چوو هه‌ر چه‌ند دوو‌کانیک که ده‌رابه‌کانیان به هیزی شتیکی ترسناک ده‌رپه‌ریبووه ده‌ره‌وه‌و، سه‌ر شوسته‌که‌یان کرد‌بووه پاشماوه‌ی وێرانه. خاله، بیری دووانی مه‌لایکه‌کان به ده‌نگی هه‌وره تریشه‌که‌وته‌وه. دیسان بزه‌یه‌کی هاتی، هه‌رچه‌ند ئه‌مجاره‌تال،... تال تال. ئای چه‌نده چه‌زی ده‌کرد هه‌ر چی زووتر بگاته‌وه ماله‌وه. قه‌ت له ژیانیدا ئه‌وه‌نده تاسه‌ی مروه‌تی نه‌کرد‌بوو. روخساری هاته‌وه به‌رچاوی. به هه‌موو چین و چرووک و زه‌رده‌لیه‌که‌یه‌وه. به چاوه داژه‌نیوه‌کانییه‌وه. خواردن چییه، په‌تاته و وشکه چییه!... ئاخ هه‌ر پپی بو‌ جاریکی تر بگشتایه‌ته‌وه ماله‌وه! کتوپر دانیشتنی شه‌وانه‌ی به‌ر ده‌رگاگه‌ی خۆیانی له شه‌وه ئه‌نگوسته‌ چاوه‌کاندا و رووانینی ئاسمانی وه‌ک نیعمه‌تیکی سه‌یر هاته به‌رچاو. خودا ئه‌مه‌ی کرد‌بوو بو‌ ئه‌وه‌ی ئه‌وان له‌م دووا دووایه‌ی ته‌مه‌ندا قه‌دری یه‌کتر باشت بزائن. خاله له‌ دله‌وه سوپاسی خودای کرد.

له‌ناکاو، ده‌نگیکی کپ، به‌لام به‌هیژ هاته‌ گوپی. راه‌ستاو و هه‌ر دوو ده‌ستی خسته سه‌ر گۆچانه‌که‌ی،... گوپی هه‌لخست. ده‌نگه‌گه هه‌تا ده‌هات به‌هیژتر و روونتر ده‌بووه‌وه. ده‌نگه‌که له ئاسمانه‌وه نزیک ده‌که‌وته‌وه. ئه‌مجاره وه‌ها به‌هیژ که شار یه‌کرا که‌وته له‌رینه‌وه. وه‌ک بلتی مه‌لایکه‌کان به سواری

شټیکي سهیره وه، له ناسمانی شاره وه نژیک ده که و تنه وه. دهنګه که گه یشته سهر سهری. خاله مه محمود ته و اوای له شی ده له ریبه وه. ته نانه ت گۆچانه که یش عهرزی نه ده گرت، که و ته له ریه کی به ناسته م. سهری به رز کرده وه و له ناسمانی رووانی. خه پالی نه وه ی نه ونده شانسی هه بی بتوانی مه لایکه کان بیننی، له گه ل خوی بردی. هه رچهنده چاویلکه کون و نه ستوور که ی دهره قه تی رووناکیی ناسمان نه ده ات و له گۆشه کانیدا تیشکی ناسمانی تیا ده شکایه وه، به لام له سهر سهری چاوی به و بالنده گه وره ناسنینانه که وت بی په روایانه ته راتینیان ده کرد. نه و جا دهنګی ته قه ورده کان به رز بوونه وه. بوو به روژی حه شر. خاله، قه ت له ژیانیدا نه و هه موو دهنګه ی ویکړا و پیکه وه له یه ک کات و له یه ک شوین دا نه بینیبوو و نه بیستبوو.

گۆچانه که ی جولاند و وهری که و ته وه. ده با هه رچی زووتر بگاته ماله وه! مرهوت،... "مرهوت به ته نیا دهره قه تی نه هه موو دهنګه نایه ت!" ده بی بگاته وه و پیی بلنی و اباشه خه پالی مه لایکه کان یه کجار بو هه میشه له میشکیان دهر به اون. ده بی پیی بلنی مه لایکه کان ته نیا بو په یخه مبه ره کان هاتوونه ته سهر زه وی و، به س. دوویات نابیته وه.

هیشتا چند هه نګاو یک دوور نه که و تبو وه، هه مان سه یاره ی بینیه وه. به هه مان دۆشکه و نه فهره وه، به لام نه مجاره یان جیاواز. نه فهره که ته قه ی ده کرد و ده یقیراند. ماشینه که، هه ولنی ده دا زوو زوو شوین بگوری. جاری و ابوو دوو که ل له ته گه ره کانی به رزده بووه وه، له گه ل ته پ و تۆزی ژیری تیکه ل ده بوو و نیوه ی په یکه ری ماشینه چلکن و به قور سوا خدراوه که ی داده پو شی. خاله دیسان وهری که و ته وه. ده با هه رچی زووتر بگاته وه ماله وه،... بگاته وه شیوه پر درک و جۆگه گه نیوه که، بگاته وه شوینی زبل و سه گه به ره لاکان و نه و ده وه نانه ی وا هه تیوه به ره لاکان خویان تیدا به منداله کانه وه ده نووسان. تا تووانی تینی دایه هه نګاوه کانی. به لام قاچه کان خاوه نی پر یاری خویان بوون، نه ده هاتن،... ریگیان نه ده کرد. له تری دا و ده مه وروو که و ته سهر زه وی. به خۆشییه وه چونکه چاویلکه که ی به په تیکه وه به پشت سه ریبه وه گری درابوو، نه فری و لی نه شکا.

هەر چۆنی بوو هه‌ستایه‌وه. ئیستا ئیتر ده‌نگه‌کان، ده‌نگی تریشی پێ زیاد ببوو. ته‌قینه‌وه سامناکه‌کان له‌ پشت سه‌ریه‌وه، شه‌قامی گ‌ر تیبهردا و سووتاندى. په‌یتا په‌یتا. ئەو ئەگه‌رچی پشتی له‌ دیمه‌نه‌که بوو، به‌لام شۆقی گ‌ره‌که‌ی له‌ سه‌ر قه‌راخ چاویلکه‌که‌ی بینی. وه‌ک جه‌هه‌ننه‌م. بیری کرده‌وه ره‌نگه مه‌لایکه‌کان له‌م سه‌رده‌مه‌دا ته‌نیا بۆ پيشاندانی دیمه‌نێک له‌ جه‌هه‌نمه سه‌ردانی زه‌وی ده‌که‌ن. بۆ ئەوه‌ی بیری مرۆف بی‌ننه‌وه که ژيان هەر ئەم هاتوچۆ و قه‌ره‌بالغییه‌ی ناو شه‌قام و کۆلانه‌کان نیه.

خاله‌ چه‌ند هه‌نگاوی تر رو‌یشت و ئەمجاره بێ ئەوه‌ی لاقه‌کانی پالی پێوه بنین و به‌ زه‌ویدا بدن، بۆ خۆی ئارام که‌وته سه‌رچۆک و به‌لادا هات! لای سه‌ر بوو. شتی‌ک هه‌موو جه‌سته‌ی سه‌ر کرد. وه‌ها سه‌ر، که له‌ ماوه‌یه‌کی کورتدا هه‌ستی کرد چیت جه‌سته‌ی هی خۆی نیه. وه‌ک بلی‌ی مه‌لایکه‌کان به‌ ده‌ستی گ‌ر لییان ستاندى‌تته‌وه. هه‌ولیدا ده‌ست بباته‌وه بۆ گۆچانه‌که‌ی که که‌می‌ک له‌و لاتره‌وه که‌وتبوو. هەر ئەوه‌ندی ده‌ستی بگشتایه، هه‌له‌ده‌ستایه‌وه و ده‌گه‌رايه‌وه لای مروه‌ت. "ئای مروه‌ت!" به‌لام ده‌ستی له‌ دووای یه‌ک دوو جو‌له‌ی به‌ ئاسته‌م، راوه‌ستا. ئەویش له‌گه‌ڵی نه‌ده‌هات و یارمه‌تی نه‌ده‌ا. جیهان له‌ ناو جه‌هه‌نمه‌دا ببووه به‌سته‌له‌ک.

له‌ کاتی‌کدا جۆگه‌یه‌کی سوور له‌ پشتییه‌وه، رێک له‌ سه‌ر سێ به‌نه‌یه‌وه ده‌په‌ژایه سه‌ر شۆسته‌که و رێچکه‌ی ده‌به‌ست، خاله‌ هه‌ستی کرد ئەو شته‌ی وا گه‌لی‌ک جار له‌ سه‌ر ئەم شاره‌ بیری لێ‌کردبووه‌وه، سه‌رئه‌نجام بینیبوو‌یه‌وه، ئەو شته‌ی وا له‌ ژيانی ئەم شاره‌دا ناراست بوو،... یه‌که‌جار ناراست.

له‌ کاتی‌کدا بزه‌یه‌کی تال لێوه‌ چرچ و پیره‌کانی گه‌ست و ته‌زوو‌یه‌کی به‌ گۆشته‌ سپی و بێ خو‌ینه‌کانیدا هینا، بۆ دوو‌اجار له‌و راسته شه‌قامه‌ی رووانی که ئەوه‌نده‌ی نه‌ما‌بوو بگاته ئەو کۆلانه‌وا ده‌گه‌یشته‌وه مائێ،... لای مروه‌ت،... "ناخ مروه‌ت!"

هه لَبژیره!

له بیرم نایى چ سالى بوو. رهنگه سالى ۷۹ بوو، ۸۱، ۸۸، ۹۱ یان... سالى زاین... نا، له بیرم نایى. له بیریشم نایى چ وه زى بوو، هاوین، پاییز، زستان یان بهار (هه لبت خه لکی ده لاین وه زى کی تریش هه بوو، ئه وه زه ی که من دیسان له بیرم نایى)، دایکم وه که هه میسه پاره ی دامى، له گه ل زه میلیک و گوتی برۆ بو بازار بو کرینی شمه ک. منیش چووم. به ده م ریگاوه له بیرى گوشت، په تاته، ته ماته، پیاز، نان، خه یار، سیو، دوشاوی ته ماته و سه رئه نجام پاکه تیک جگه ره بو باو کم بووم که کتوپر له ناو شه قامی سه ره کیی شار که و ته ناو گو لمه زى کی سه یه وه. ریک له به ینی ئه و دوو دوو کانه دا که من شتم لیده کرین، ته قه تفه نگیکی سه یر بوو. جه ماعه تیک له مبه ر شه قامه وه (ریک وه که جه ماعه ته که ی ئه وه به ر) به رامبه ر کو مه له که سیکی تر له و به ر شه قام له پشت سندوقی ئه و ته ماته و میوه و شمه کانه ی وا من هه موو هه فته به ک به رپرسیار بووم شتیان لى بچنمه وه، سه نکه ریان گرتبوو و به گه رمی ته قه یان له یه کتر ده کرد. شه قام چو ل و هو ل بوو. جگه له من و له ئه وان، که سی تری لى نه بوو. فیسه ک وه که بارانی به هار له م به ره وه بو ئه و به ر، له ئه و به ره وه بو ئه م به ر ده بارى. من که له و دوو دوو کانه زیاتر شوینی ترم نه بوو بچم و وه که هه میسه له سه رم بوو له و یکانه زه میلیه که م پر که م و به ره و ماله وه دیسان خلور

بیمه‌وه، به واق و پرماییه‌وه سه‌یری دوو گرووپه‌که‌م کرد. ده‌نگی جوین و هه‌راهه‌رایان وه‌ها شه‌قام و شوسته‌که‌ی پرکردبوو، نه‌بیتنه‌وه. دیسان له‌بیرم نایین چه‌نده‌راوه‌ستام که له‌ناکاو یه‌ک له‌م لا هاواری کرد: زوو وه‌ره ئیره، ده‌ی زوو وه‌ره، ئیره شوینی تویه! من هیشتا به ته‌واوی فریا نه‌که‌وتم ته‌واوی وشه و رسته‌کان وه‌رگرم و قووتیان ده‌م که ده‌نگیکی تر ری‌ک له‌ دوو‌کانه‌که‌ی ئه‌و به‌روه‌وه، ئه‌و دوو‌کانه‌ی وا من نیوه‌ی تری زه‌مبیله‌که‌م لئ پر ده‌کرد، هاواری لئ به‌رزبووه‌وه و گوتی: زوو وه‌ره ئیره، ده‌ی زوو وه‌ره، ئیره شوینی تویه! سه‌یری زه‌مبیله‌که‌م کرد. ئه‌گه‌رچی بۆم دژوار بوو له‌ یه‌ک کاتدا روو له‌ هه‌ر دوو‌کیان بکه‌م، به‌لام هه‌ر چۆنیک بوو سه‌ر و روخسارم وه‌ها راگرت (نیوه‌ی له‌م لا و نیوه‌که‌ی تری له‌و لا) رووم له‌ هه‌ردوو‌کیان کرد و هاوارم کرد وایه‌ ئه‌وئ شوینی منه و هه‌ر ئیستا دیم.

له‌و ماوه‌یه‌دا له‌ دوو‌کانه‌که‌ی ئه‌مبه‌ر شمه‌که‌م ده‌چنیه‌وه، ئه‌وانه‌ی ئه‌وبه‌ر به‌رده‌وام ته‌قه‌یان ده‌کرد و ته‌ماته و خه‌یار و میوه‌یان به‌ ئاسماندا ده‌کردو، له‌و کاته‌یشدا خه‌ریکی پرکردنی زه‌مبیله‌که‌ له‌وبه‌ر بووم، ئه‌وانه‌ی ئه‌وبه‌ر ته‌قه‌یان ده‌کرد و په‌تاته و پیاز و دوشاوی ته‌ماته‌یان به‌ فیشه‌که‌کانیان به‌ ئاسماندا پرژ و بلآو ده‌کرده‌وه.

به‌ خو‌شیه‌وه هه‌ر چۆنیک بئ، من شتی خو‌م کپی و پاره‌که‌م دایه‌ ده‌ست ئه‌و دوو خاوه‌ن دوو‌کانانه‌ی وا له‌ پشت شایه‌نه‌که‌نیانه‌وه خو‌یان شار‌دبووه‌وه و به‌ ترسه‌ترس شته‌کانیان ده‌کیشا.

که‌ گه‌یشتمه‌وه مال، سه‌یرم کرد ناو زه‌مبیله‌که‌م هیچی تیا نه‌مابوو. به‌ بئ ئه‌وه‌ی ئاگام لئ بئ زه‌مبیله‌که‌ له‌ بنه‌وه درابوو و هه‌رچی شتی تیا بوو به‌ ده‌م ری‌گاوه وه‌ریبوونه خواره‌وه و که‌وتبوون. به‌ خو‌شیه‌وه پا‌که‌ته جگه‌ره‌که‌ی باوکم پئ مابوو. ناخ‌ر من هه‌میشه پا‌که‌ته‌که‌ ده‌خمه‌ه گیرفانه‌وه.

زه‌مبیله‌ خالییه‌که‌م دایه‌ ده‌ست دایکم و جگه‌ره‌که‌ ده‌ست باوکم. دایکم وه‌ک هه‌میشه له‌ ئاشپه‌زخانه خه‌ریکی ئه‌ هه‌لکیشان بوو و باوکیشم وه‌ک

ھەمىشە لە دەرەوہ لە ھەوشە، لە کاتىکا چاوە بى نىگاكانى لە دونىاي دەروانى،
خەرىكى جگەرە كيشان.

من نازانم ھەفتەى داھاتوو شەرەكە بەردەوام دەبى يان نا،... نازانم.

خه یاله کانی حاجی

حاجی که له حه ج گه رابه وه، جگه له عاده ته قۆره که ی جاران نه بئێ ئه زیه تی ده کرد، ئه گینا ته واو که یف خوۆش و له سه رحال بوو. پێی وابوو دووا ئه رکی موسولمانیته ی خوۆی به جئ هیناوه و، ئیتر خوا بوۆ خوۆی سه رپشکه له سه ر ئه وه ی دووا ی مردن ده ینیرێته به هه شت یان نا. که له ناو فرۆکه که دانیشتبوو و له په نجه ره گچکه که یه وه سه یری ئاسمانی پایته ختی ولاتی ده کرد (ته یاره که به ته مای نیشته وه بوو)، له کاتی کدا جاروباره وه ک هه میشه به دزییه وه ده سته به سه ر میزه لدا نیدا ده هینا، وه ک هه ردیی شاعیر ده لئ شریته ی عومری رابردوو ی ده هاته وه به رچاو. هه تا چاو هه ته ری ده کرد جگه له کویره وه ری، زه حمه ت، ماندوو بوون و یارمه تیدانی خه لکی نه بئێ، به تایبه ت خه لکی فه قیر و هه ژار، چیدی نه ده هاته وه خه یالی. هه لبه ت ته مه نیشی ئه وه نده درێژ بوو که هه ندی شتی به بئ و یست له ده ست ده رچئ و، فه راموۆشی بکا. ئه مه یش لای ئاسایی بوو، به لام تا ئه و جیگایه ی ویزدانی ریی پیده دا، هه سته به هه یج بارگرنییه کی له جوۆری ناحه ز نه ده کرد و بگره یه کجار که یف خوۆش و مورتاح بوو. سه فه ری حه ج له دووا بزما ری تابووتی ژیا نی ده کرد! ئیتر ئاماده بوو بارگه وینه به ته واوی بیچیتته وه و مالئاوایی له م دونیا یه ی بکا که لای ئه و جگه له ماندوو بوون، کویره وه ری، ئه زیه ت و ئازار و ئه رک، چیتری پیوه نه بوو. ئه گه رچی لای کوفر

بوو، به لآم هه ندی جار سه ری سوڤده ما له کاری خوا! ئاخر خودا بوچی ئەم جیهانه و بنیاده می خولقاندبوو؟ ئەویش ئا به م شیوه به! له ووی له خواره وه له سه ر عه رز، هه تا ده هات وه زع خراپتر ده بوو. شه ر، کوشتن، گرتن، بیسه ره وشوین بوون، بیده ره تانی و... بگه ره له هه موویان خراپتر بی متمانه بی جیهانی کردبوو به جه هه ننه م (لای حاجی دونیا ده با لانیکه م تیکه لیک بایه له به هه شت و جه هه ننه م، نه ک ته نیا جه هه ننه م). دونیا سه ره ونخوون ده هاته به رچاوی. ئاهییکی هه لکیشا و، شوکری خودای کرد له سه رده میکی تردا ژباوو. ئەو سه رده مه ی وا زۆرینه ی خه لکی کاتی به به ر دوو کانه که یدا تیده په رین، سلاویان ده کرد. "ئاخ، یادی به خیر،... هه زار جار یادی به خیریّت!"

له بیرى دى به مندالى، هه ر به شوین باوکیه وه بوو. له سپیده وه هه تا شه و. که بالای کرد و خه ریکبوو سمیلی گووگره بیّت (ته مه نی چوارده سالان)، له گه ل چه ند و لاغار یه کیان خست و هاتووچۆی ئەو دیو سنووریان پیکرد. له یه کیک له م سه فه رانه دا بوو له سه ر باری خوار، وه ها شه قیکیان تیبه لدا که بو هه میشه میزه چرکیی گرت. که ریش و سمیلی دانا و چوارچپوه ی هه یکه لی جوان دارشت (بیست سالی)، دوو کانیکی کوتالفرۆشی پیکه وه نا و تیادانیشت، هه رچه ند قه ت ده ستی له قاچاخ به رنه دا. له و کاته وه ی بوو به به ززاز، ئیتر ته واو به مزگه وت و نوێژ و رۆژووه وه لکا و، هه تا ئەم ته مه نه ی هه نوکه بو یه ک جاریش بیّت پشتی تینه کرد. له ماوه ی چه ند سال دا، به نیوانی دوو دوو، چوار ژنی هیئا و له کو تاییدا ببوو به خاوه نی شانزده مندال (هه شت کوڤ و هه شت کچ). ته نانه ت له ته مه نی هه فتاد سالیشدا چوو بوو بو حه ج. (ته واوی رووداوه گرینگه کانی ته مه نی حاجی له و سالانه دا روویاندا بوو وا به ره قه م جووت بوون: چوارده و بیست و... هه تا هه فتاد). حاجی که بیرى له مه ده کرده وه بزهی ده هاتی. هه ستی ده کرد خودا به ئەنقه ست ئەمه ی ریکخستوه. حیکمه تیک له پشتیدا بوو. هه ر له مه وه، به و ئاکامه يش گه یشتبوو که مردنی، دیسان له ساله جووته کاندا ده بی: هه فتاد و دوو، هه فتا و چوار، یان... بویه حاجی دلیا بوو له وه ی لانیکه م دوو سالی تریش ده ژى (هه رچه ند هه ولیده دا له م بیره

کوفراوییه پش خوی دوور رابگری، چونکه بریاری ژیان و مهرگ ته نیا لای خودا بوو و بهس).

له گه ل دهوردانه وهی فرۆکه که به حهوت ته به قی ئاسمانه وه، دیسان حاجی وهک عاده تی همه میسه ی، به دزیه وه و به ئاسته م دهستی به میزه لاندانیدا هیئایه وه و ههسته مورتاحه کیش به هیتر رووی تیکرده وه. به بئ ئیراده جهسته ی گرد و بئ سهروونی زیاتر له کورسیه که دا نوقم کرد و بگره باویشکی بئ خه یالیش ده می پئ کرده وه و، پر به سیه کانی هه وای قورسی ناو ته یاره که ی هه لمژی. نه گهرچی له وئ له سهر زهوی، له لای، ژیان په کجار قورس ده هاته بهرچاو، به لام خوی وهک نمونه یهک ده بینی که ده کرا نه م قورسیه سووک بکا، وه ها که به رده وام هیوا بو ژیان بگریته وه. نمونه یهک که له م روژانه دا په کجار که م دهست ده که وت. زیاتر بیری له کاره خیرخوازانه کانی خوی کرده وه. بیری نه وهی به ئاشکرا و ئاشکرا دهستی به چه ندین بنه مال ه و بیوه ژن و پیره پیایوی فه قیره وه بوو. نه وهی که، زه کاتی خویشی ده دا و له هیچ مزگهوت دروستکردن و کاریکی خیری تریش بئ بهری و بئ بهش نه بوو. کورت و موخته سهر، حاجی توره که که ی کوئی پر بوو، نه وهنده پر که ههستی ده کرد جاری وابوو نه ژنوکانی له ژرباری گرانی چاکه دا شل ده بوون! لای نه و، ئاخ، کاری چاکه کیش وهک خراپه وایه، به دریزیای ته مه ن هه تا دی قورس و قورستر ده بئ و جهسته ی مروف وه ها شه که ت ده کا، نه بیته وه. نه گهرچی ئاکامه کانیان به ته وای جیاوازن.

له کاتی که دا فرۆکه که سوپر ده خوا و فرۆکه وانه که دووا په یام به موسافیره کان ده دا، بزه یه کی ده نیشتیته سهر لیوی. بیر له به رده بارانکردن و ره جمی شه یتان ده کاته وه. خوئی، وهک ئاوی روون جامی دهروونی لیواولیو ده کا. چه ند به له زه وه ورد به رده کانی دهست ده دایه و تیی ده گرت! کاتی خویشی حه زه رته ئی راهیم ههر نه مه ی کرد بوو. به ردی له شه یتان گرتبوو و،... توانی بووی راوی بنی. حاجی هه لبت نایشاریته وه نه گهرچی له گه ل نه و هه شیمه ته گه وره و بئ نه ژماره له 'حجر الاسود' نزیک که وتبووه وه، به لام هاوکات ترس و خوئیکی گه وره و سه یریش دایگرتبوو! پر وای نه ده کرد قهت له ژیانیدا بتوانی نه وهنده له

مه لایکه ی وه ده رنراوی خوا نزیك بکه ویتته وه، هه رچهند جیلوه ی شهیتانی به درێژایی ژیان له زۆر شوین و له زۆر شتدا بینیبوو. هه ولێ دا به و بیرهی که شهیتانیش به کیک له مه لایکه کانی خودا بووه و خۆفه که پیشی هه ر بۆ ئه مه ده گه راپه وه، هه سته ناخۆشه که له خۆی دووربخاته وه. بۆ یارمه تی زیاتری خۆی، دیسان سه ری هه لپه نایه وه و له په نجه ره که وه سه یریکی ده ره وه ی کرده وه. ئه گه رچی فرۆکه که نزم ببووه وه، به لام هیشتا به سه ر هه وره کانه وه هه رپه ی ده هات.

حاجی ده سته ی به که مه ره که ی ده وری سکی دا دینێ و، دیسان خه یالی شهیتان ده ییاته وه. دیسان بیر له ئیبراهیم که به به رد راوی نابوو و له خۆی دووری خسته بووه وه. لای، چه نده ئه مه کرده یه کی ئاسان بوو. ته نیا ئه وه نده به س بوو دانه ویت و ده ست به ی بۆ چه ند وردیله به رد و بیهاوی و، ئیتر خۆت له حوزوری ناحه ز و نه گبه تی بۆ هه میشه ده رباز بکه ی. به لام حاجی هه سته کرد که نا، له ژیانی راسته قینه دا ئه وه نده ئاسان نیه. باشه بۆ؟ ئه م پرسیاره رۆحی گووشی. خه یالی، به ناو کۆلانه کانی بیرکردنه وه دا که وته سوپان و گه پان. ئیبراهیم شهیتانی بینیبوو، بۆیه تووانیبوو راوی بنێ، به لام ئه ی عه بدی نه گبه ت! کیشه ئه وه بوو که شهیتان ئیستا بۆ ئه وان ته نیا رۆح و هه وه س و کرده یه کی نادیاربوو، بۆیه نه ده کرا ببینی و، به به رد راوی بنیی، نه ده شکرا نه یینی و خۆی له نه بان بکه ی! شهیتان هه میشه له شوینیک به ده وری مرۆقه وه بوو، ئه سلهن دروستکرا بوو بۆ ئه وه ی هه میشه به ده وری مرۆقه کانه وه بیته، هه ر هه موویان. حاجی لیره دا به زه حمه ت ده سته یه که ی له گیرفانی ده رهینا و له ژیر لیه وه دۆعایه کی بۆ دوورخسته وه ی شهیتان خویند. خه یالی ئه وه ی بۆ ده ربازبوون له ئیبلیس، بیر و خه یال و هیزیک دیروونی سه یر پیویست بوو، خه مگینی کرد. ئاخیک هه لده کیشی. چه نده کاره کان هه میشه لای پیخه مبه ره کان ئاسان بوونه. بۆ ئه وان هه موو شته ی ده سته ده دا. ته نیا پیویست بوو ئیراده بکه ن و به س، به لام بۆ عه بدی نه گبه ت چی؟ ... نا، ... نا!

کتوپر فرۆکه‌که ده‌که‌وئته چالیکى هه‌وایی و به توندی ده‌له‌رئته‌وه و داده‌کشئته خواره‌وه. جوړیک له ناآرامی خه‌لکه‌که ده‌گرئته خو. چهند حاجی ژنیك ه‌اوارده‌که‌ن. ته‌پاره‌که ده‌نالئین. وه‌ک بلیی له دیواریکى نه‌دیتر‌او خشاوه. که دۆخه‌که ئارام ده‌بیته‌وه، حاجی له‌به‌رخۆیه‌وه ئەمه به وه‌به‌رکه‌وتنی مرۆف و شه‌یتان ده‌شوبه‌ئین. شه‌یتان ریک ئاوايه. له شوینیک کتوپر لئی ده‌خشی، یان لیت ده‌خشی. ئەوسا هه‌ست ده‌که‌ی هه‌موو شتیک ده‌که‌وئته ناو بو‌شاییه‌که‌وه که تئیدا خه‌ریکه به توندی و به خیرایی به‌رده‌بیته‌وه،... گشت شتی له سه‌ر سنووری کو‌تایی. له راستیدا زۆر جاریش هه‌موو شتیک کو‌تایی پئ هاتووه. هه‌له‌به‌ت نه‌ک وه‌ک جه‌سته، به‌لکو وه‌ک هه‌موو ئەو تویش‌ه‌به‌ره‌یه‌ی له ژپاندا مرۆف کو‌ی کردووه‌ته‌وه. حاجی په‌نجه‌کانی ده‌کا به مشت و توند توند ده‌یگوشئ. گه‌ر به‌ردیکى پئ بوايه، ئیستا وه‌ها به‌ره‌و حجرا‌لسودی ده‌یهاو‌یشت که چاوه‌کانی شه‌یتانی به‌راستی کو‌یر کردایه! ئەو چاوانه‌ی رینگایان به شه‌یتان نیشان ده‌دا و، پئیان ده‌گوت به‌ره‌و کو‌ی و به‌ره‌و کئ بچئ.

نه‌فه‌ره‌که‌ی ته‌نیشتی روو ده‌کاته حاجی و ده‌لئ به من بوايه کاریکم ده‌کرد مرۆفه‌کان له ئاسمان بژین، ب‌روا ناکه‌م لیره ساتیک له یادی خودا غافل بن! حاجی سه‌ر وه‌رده‌گپړئ و لئی ده‌پوانئ. چهند چاوه‌کانی ئاشنان. له کئ ده‌چئ له کئ ناچئ، حاجی بیری شیرکو‌ی کو‌ری مامه حه‌مه‌ی دراوس‌ییان ده‌که‌وئته‌وه. بیری چاوه‌کانی، شیوازی به‌رپیدا رو‌یشتن و هه‌روه‌ها... قسه‌کانی،... قسه‌سه‌یرو سه‌مه‌ره‌کانی شیرکو، رقی له مه‌لا و له حاجییه‌کان. رقی له دین، ئەوه‌یکه دین دونیای له ئەزه‌له‌وه شیواندبوو. شیرکو ده‌یویست دنیا بگورئ، روژ تا ئیواره قسه‌ی به حکومه‌ت ده‌گوت و باسی له جیهانیک ده‌کرد تئیدا هیچ کام له‌م کیشانه‌ی ئەم‌رۆ نه‌ده‌بیزان. حاجی چه‌نده‌ی پئ سه‌یر بوو. له‌خووه نه‌بوو له‌وئ له‌سه‌ر زه‌وی دنیا ئەوه‌نده تیک چوو‌بوو. مرۆف و گو‌رینی دنیا! له قورئاندا باسی هه‌ژار و ده‌وله‌مه‌ند کرابوو. ئەمه مانای ئەوه بوو خوای گه‌وره ب‌روای به هه‌بوونی فه‌قیر و ده‌وله‌مه‌ند هه‌تاهه‌تایه هه‌بووه. خوا، بو ره‌واندنه‌وه‌ی هه‌ژاری، ته‌نیا باسی له خیر و خیرات کردبوو و به‌س. ئیتر هیچی تر نا. به‌لام

شېركۆ جورىكى تر بوو. له گەل ئەوهى ئەمەى رەد دەكردهوه، كه چى باوه پىشى به خىر و خىرات نه بوو! بىسمىللا! شتى چۆن چۆنى له م دونيايه دا پهيدا ده بن! لاحه وله... گرژده بى. ئەوسا وهك بلىي كتوپر سه رچاوه و هوكارى هه موو نه هه مته تيه كانى سه رده مى دۆزىي ته وه، روخسارى گه ش گه ش ده يته وه. له كاتىكدا ديسان خو به خو ده ستى بو ميزه لدانى ده چى ته وه، هوكارى ئەم كه شفه بو سه فه رى هه ج ده گى رى ته وه، بو ئەوه به دل ره جمى شه يتانى كر دبوو و هه تا ئىستابىش به پىچه وانەى حاجىيه كانى تر له جياتى ئەوهى له بىرى ديارى و خو هه لكى شانى دوواتر له ناو خه لكدا يىت، به رده وام له بىرى خوا و په يام به ره كان و شه يتان و ئەره كه كانى مروڤ بوو. "نه يچۆن وه هايه!... سه رچاوهى به دبەختى به شهر له م سه رده مه دا ته نيا و ته نيا بو ئەمه ده گه رى ته وه... بو ئەوهى هه ندى كه س نهك ته نيا خودا و ياسا و ده ستووره كانى خودايان له بىر چوو بووه وه، به لكو ده يانه ويست بو خويان جىي ئەو يش بگر نه وه!... ئەسته غفورە للّاه... ئەسته غ... "

فرۆكه كه نزمتر ده يته وه. هه و ره كان، دووره دهسته كان و نده كه ن. حاجى، شه يتان و مروڤى ئەم سه رده مه مى وهك ئەم هه و رانه دى ته به رچاو. نهك ته نيا ئاسمانى روون و ديمه نه دلڤرپن و جوانه كانى داده پۆشن و له چاو و نيان ده كه ن، به لكو ته نانه ت خو شيان له خويان ون ده كه ن. هه يچ هه و رى ك دوو بست ئەولاتر له ته نىشت خو يه وه نابىن! "مروڤ ئاوايه!... هه مېشه پى شى نيان به هه شتى تر بوونه... هه مېشه!" وه چهنده خو شى شه ئىستا بو خو يه كى كه له پى شى نيان... چهنده خو شه!

له بىرى دى ئەوه ندهى نه خاياند شىركۆ ون بوو و ئىتر كه س سالانى ساله نه بىي نيه وه. به ئىستابى شه وه هه ر ونه. حاجى ئاگاي لىيه، باوكى، هه مېشه ده ستى پىيه وه بووه و يارمه تى ده دا. ده هاته لاي حاجى و گله يى له به ختى خو ي ده كرد. جارى وايش بوو ده گريا. ده يكى شا به ئەژنو ي خو يدا و ده يگوت تازه ئىتر به ته مای ئەوه نيه چاوى به كوره كه ي بكه وى ته وه. حاجى ئاهىك هه لده كى شى. ئاهىك كه له بنه وهى رقىكى سه يرى شه. ئەوهى وا ويستى دونيا بگوڤرى و باوه رى

به خیریش نه‌بوو، ئیستا نه‌ک ته‌نیا دنیای پئی نه‌گوردر، به‌لکو بو خویشی که‌وته
خیر وه‌رگرتن! بزه‌یه‌کی تالی دیتت. حه‌ک داوه‌شپئی،... حه‌ک!

که ده‌گه‌نه ژیر هه‌وره‌کان، له‌حیاتی ئه‌وه‌ی دویا رووناکتر بیته‌وه، تاریکتر
ده‌بن. حاجی پئی سه‌یره. له‌په‌نجه‌ره‌که‌وه سه‌یرئکی ده‌ره‌وه ده‌کاته‌وه. چ
ره‌هیلّه بارانیکه! ئیستا دیته‌وه بیر فرۆکه‌وانه‌که ماوه‌یه‌ک له‌وه پيش ناگاداری
کردبوونه‌وه. به‌لام ئه‌م ئه‌وه‌نده خه‌یالی شه‌یتان و دویا و شیرکو هه‌لیگرتبوو که
ناگادارییه‌که ته‌نیا وه‌ک وشه و رسته به‌ته‌نیش گویه‌کانیدا تپه‌ریبوو،... بن
مانا. بوچی حالیش بیت؟ خو فرمان و سه‌ره‌داوی فرۆکه‌که به‌و نیه!... جا بویه
فه‌رق ناکا. به‌لام نا،... راده‌وستت. ئه‌گه‌رچی فه‌زا و قه‌ده‌ر به‌سه‌ر دویادا حوکم
ده‌کا و ئه‌م فه‌زاو قه‌ده‌ریش کاری خودی خودایه، به‌لام خوا قه‌ت نه‌یگوتوه
مروّف ده‌بی به‌ته‌واوی خوئی بداته ده‌ستی فه‌زا و قه‌ده‌ر. حاجی که‌هه‌میشه له
ئالۆزی و قورسبوونی حوکمه‌کانی خودا سه‌ری سوورماوو و قه‌ت هه‌ولئ
نه‌دابوو زور بیریان لئ بکاته‌وه (ئه‌و پئی وابوو له‌دوواجا ته‌نیا خودا له‌خوئی
به‌ته‌واوی تپه‌ده‌گا و به‌س)، ئه‌مجا ره‌یش هه‌ولئ دا به‌هه‌مان شیوه به‌لایاندا
تپه‌پرئ، به‌لام هه‌رچی کرد نه‌یتوانی. هه‌ی خویشی شوینی دانیشتنه‌که‌ی بوو، هه‌ی
بیری ره‌جمی شه‌یتان و سه‌رکه‌وتن به‌سه‌ریدا، یان گه‌مه‌ژه‌یی شیرکو؟... نازانئ.
پئی سه‌یر بوو. سه‌ر وه‌رده‌گیپرئ و سه‌یرئکی دوواوه ده‌کا. جگه له‌ریزه کورسی
ئه‌م به‌ر و ئه‌وبه‌ر به‌پشت سه‌ری خویه‌وه که‌تپیدا مروّفه‌کان به‌هه‌موو
روخساریانه‌وه دیارن، ریزه‌کانی تر ته‌نیا توّفه سه‌ریان به‌ده‌ره‌وه‌یه. پيشه‌وه‌یش
ته‌نیا بن ئه‌ژمار توّفه سه‌ر. سه‌ره ماندوووه‌کان. ئه‌وانه‌ی وا چه‌ندین هه‌فته‌یه
له‌به‌ر گه‌رما و هه‌تاوی توند و تیژدا فه‌رزیکیان به‌جئ هینابوو که‌بو زور که‌س
خه‌ون بوو. چاوداده‌خا و هه‌ولده‌دا ئه‌و نه‌خته ریگیایه‌ی ماوه‌بیر له‌هیچ
نه‌کاته‌وه. ئه‌سله‌ن بو ده‌بی بیربکاته‌وه؟ ئه‌مه چییه‌ خوئی تئ هاویشتوو؟ بو
ئه‌وه‌ی خه‌یالی خوئی بخره‌لئینئ، بیر له‌و زه‌مانانه ده‌کاته‌وه وا حاجیه‌کان نه‌ک
به‌فرۆکه، به‌لکو به‌پئ و به‌ولاغ ده‌چوون بو حه‌ج. په‌ککوو زه‌حمه‌ت بووه،...
په‌ککوو! هاوکات به‌نیشانه‌ی سه‌لمانندی قسه‌که‌ی خوئی سه‌ر ده‌له‌قینئ، کتوپر

هەست بە زەختىكى زۆر لە ناو مېزەلدانىدا دەکا. فشارەكە لەناكاو ئەوئەندە بەهەيزە، كە دەست پياھېتانا بە ئاستەمەكانى سەر مېزەلدانىش چىدى يارمەتى نادن. حاجى مېزى دى. ئەو ھەميشە لە ژيانيدا ئەوئەتەى لەبىرى دى و ابوو، ھەر لەو سەفەرەى ئەو دىو سنوورەو و بە ناحەق تىيان ھەلدا. كە مېزىشى دى، دەبى دەستبەجى بچى بۆ ئاودەست. راوہستان مەحالە. حاجى ھەر لەبەر ئەمە دووكانەكەيشى لە تەنىشت مزگەوتدا كړىوو. ئەم لەم بەر دەرگاگەو و باوكى شىركۆيش لەو بەرەو. رىك بە بىست مېتر دوور لە دەرگا سەوزە گەورەكە و، بىست و ئەوئەندە مېترىكىش دوور لە يەكتر. كە مەمەرەكەى شلەدەكاتەو و دەيەوئى ھەستى، موسافىرەكەى تەنىشتى بە تەعەجوبەو سەبىرى دەكا. نا، تەعەجوب نى، مۆرەكەيە. چاوە شىركۆ ئاسايەكان. حاجى دادەنىشتەو. بىرى دەكەوئتەو لە كوئىيە! دەبى تا زەوى خۆى راگرى. فەرۆكەكە ديسان نەمتر و نەمتر دەبىتەو. وەى لەم نەزىكبوونەوئەيش! وەك بلىي بە ھەر داكشانيك، ئەوئەندەى تر مېزەلدانى حاجى دادەكشى و لاواز و لاوازتر دەبى. بەسەر خۆيدا دەنەوئتەو.

حاجى لە ناو بىنە و بەرەى ئازارى مېزەلدان، بىرى شىركۆ، دونىاي خوارەو و شەيتان، خواخوايەتى فەرۆكەكە زوو بگاتە زەوى. ئەگەر زوو نەگاتى، رەنگە يەككە لە ناخۆشترين بۆنەكانى دونيا بە ناو ئەم ھەشيمەتەدا بلاو بىتەو كە لە گرینگترين سەفەرى ژيانيان دەگەراندەو. حاجى خۆى دەگووشى. لىوہەكانى دەكروژى. جەستەى ئەوئەندەى تر خەر و گرمۆلە دەبى. كورسىيەكە چىتر جىگاي بۆ رۆچوون نەماو. بارانى دەرەو ئەوئەندەى تر يارمەتى دەر و دنەدەرە بۆ خۆكردنەو،... بۆ خۆ فەشكردنەوئەى بەشېك لە جەستە! رقى لە خۆى ھەلەدەستى كە بۆچى دە خولەككە لەو پىش ھەلنەستابوو و، بچى بۆ ئاودەستە بچوك و بۆگەناوييەكەى ناو تەيارەكە. ئەو كە لەو سەرەو كاتىك بەرەو ھەج فېرېوون يەكجار بۆ ئەمە زىرەك بوو، بۆچى لىرەو، لەمسەرەو فەرامۆشى كەردبوو؟

حاجى رەقى لە باسى ھەرچى قەدەر، خراپەى دونىاي ئەمرو، ئىبلىس و قسەو شىوازە سەپروسەمەرەكەى شىركۆيە. حاجى كە قەت لە ژيانيدا پىكەو

سه‌ری ئەم هه‌موو باسه‌ی لای خۆی نه‌کردبووه‌وه، ئیتر گومانی له‌وه‌دا نه‌بوو که به‌ بێ ئه‌وه‌ی به‌ خۆی بزانی، رێک له‌و کاته‌یدا زیاتر له‌ هه‌ر کاتێکی تر هه‌ستی به‌ زۆرتین کامه‌رانی له‌ ژيانیدا کردبوو، شه‌یتان زۆر زیره‌کانه‌ خه‌له‌تاندبووی!... خۆی هاویشتبوووه‌ ناو ژيانیه‌وه‌. ئای له‌ شه‌یتان!... به‌لام نا، ره‌نگه‌ زیاد له‌ راده‌ بۆ به‌رده‌کان دانه‌ویبووه‌وه‌. حاجی رقی له‌خۆی ده‌بیته‌وه‌. ئەوسا ئه‌و خوتبه‌یه‌ی مه‌لای مزگه‌وته‌که‌ی خۆیانی هاته‌وه‌ یاد که‌ هه‌میشه‌ ده‌یگوت قه‌ت هه‌ول مه‌ده‌ن له‌ ژيانتان رازی بن،... له‌ کرده‌وه‌کانتان رازی بن،... رازیبوون بۆ خودا دانین... قه‌ت! رازیبوون به‌کیک له‌و شوینانه‌یه‌ غه‌فله‌ت دروست ده‌کا و ئیتر شه‌یتان خۆی پیاده‌کا.

شه‌یتان تازه‌ خۆی پیاکردبوو. حاجی چاوه‌کانی ده‌قونجینی و لێوه‌کانی ده‌گه‌زی. هه‌ندێ جار پێویسته‌ مرۆف خۆی بداته‌ ده‌ست قه‌ده‌ر. ئەگه‌رچی له‌ ژیره‌وه‌ له‌ سه‌ر زه‌وی ژیان کاره‌ساته‌،... ئەگه‌رچی مرۆفی وا په‌یدا ده‌بن که‌ ده‌یانه‌وی جیگای نه‌عوزوبیلا خوا بگرنه‌وه‌،... ئەگه‌رچی قه‌ده‌ر له‌ ره‌گه‌زه‌ شه‌یتانییه‌که‌یشی بیته‌!

له‌ کاره‌ساتی ئه‌و دیو سنووری سالانی سال له‌مه‌وبه‌ر، هه‌یج کاره‌ساتیکی تری وه‌های وه‌ک ئه‌وه‌ی ئیستای نایه‌ته‌وه‌ یاد! حاجی هه‌ست ده‌کا بۆ یه‌که‌م جاره‌ له‌ ژيانیدا خۆی به‌ ته‌واوی داوه‌ته‌ ده‌ست شه‌یتان. شه‌یتان به‌ نیگا ورد و پر له‌ زۆلیه‌تییه‌که‌ی لێی راده‌مینی،... به‌و بزه‌ ره‌شه‌وه‌ که‌ ده‌روونی حاجی هه‌تا قوولاییه‌کان شه‌قار شه‌قار ده‌کا. "ئای شه‌یتان،... ئای شه‌یتان!"

بیری یار

ئەو سەردەمە ی ئاشق بووم، یار پێی دەگوتم دەبێ هەموو کاتێ لە بیری یاردا بم. هەر وایش بوو. هەمیشە لەبیریدا بووم. بە روژ، بە شەو، کاتێ نان خواردن، کاتێ کارم دەکرد، کاتێک دەخەوتم، تەنانەت ئەو کاتانەش بیرم لە رمان و رووخانی دەولەت دەکردەوه. بە کورتی من هەمیشە لە بیرییدا بووم. بیری یار.

روژیک تەلهفۆنەکەم زەنگی لێدا. هەلمگرت:

- "ئەلۆ! کێیە؟"

- "منم، یار، ئەوهی وا هەمیشە بیری لێدەکەیتەوه."

من کە لێدانی دڵم بە توندی زیادی کردبوو و هەناسەپرکیم پێکەوتبوو، وتم:

- "بەراستی خۆتی؟... لە کوێوه...!"

- کاتم نیه زۆر قسە بکەم، کارم هەیه. تەلهفۆنم کردووه لێت پرسم بۆچی

ئەمڕۆ لەبیر و خەپالی مندا نەبووی؟"

من كه له م پرسياره سهرم سور مابوو، ويستم بلي م كه نا، به پيچهوانه وه
ئه مپرويش وهك هه ميشه له بيري دا بووم،... زور زور، به لام بريم كه وته وه كه نا
ئه مپرو له بيري دا نه بووم. به سهرسامي و شهرمه وه گوتم:

- "راست،... راست ده كه ي، ده بئ،... ده بئ بيوري. ده زاني! هوكاره كه ي ته وه
بوو كه،... راستي چونت زانيوه من له بيرتدا نه بووم،... چون؟"

هه به راستيش پيم سهر بوو. يار كه من نه مده زاني له كوويه و چون ده ئي
و خهريكي چيه، تيگه يشتوو من ئه مپرو له بيري ته ودا نه بووم. بو ته وه ي له دلي
ده رييم، هه ولما بو ي شي بكه مه وه هوكاره كه ي چ بووه. وتم:

- "ده زاني،... ده زاني! ئه مپرو ته وه نده ي نه مابوو ده ولت پרוخي نين. سهرم
زور قه ره با ل خ بوو. زور بووين. له بهر هه راهه را و ده نگه ده نگ و دروشمان
ئاگام لي نه مابوو. ده زاني!..."

يار په ريه ناو قسه كامه وه:

- "ده ولت پרוخي ني؟!... بو درو ده كه ي؟!... تو ته واوي ئه مپرو له ماله وه
بوويت، له ژوره كه ت، له پشت كو مپيو تره كه ت! بو درو ده كه ي؟!... ها،... بو؟"

ته وه نده ي تر هه ستم به داماي كرد. ئه و كه بزاني من چيم له ميشك و
بيردا بووه، بيگومان ته وه ش ده زاني له كو ي بووم و خهريكي چيش بوومه. وتم:

- "ئاخر ئيستا دونيا گو رواه، وهك جار ان نه ماوه. ئيستا له ريگاي كو مپيو تره وه
ده پרוخي ن. ته وانيش وهك ئيمه به رده وام له سهر كو مپيو تر و له سهر ني تن. كا تي ك
زوري ان له سهر بنووسي، به خو يند نه وه ي تي ك ده چن، تو ره ده بن و ئي تر گي زده بن
و شو ي نه كه ي جاري ان لي ون ده بئ،... نايي ننه وه. دوواتر سه ره گي زه كه ي ان وا ي لي
دي ت به لادا ده كه ون،... به رده بنه وه،... وهك جال جالو كه به بي تال!"

ئه و سه ره خه ته كه، بو ماوه يه ك بي ده نكي يه كي سه ير دا يگرت. ئه و جا وتي:

- "يەنى تۆ رېك لەو كاتانەدا بېر لە من دەكەيتەو، ئەم بېرانەيش بە
مېشكتدا دېت؟"

- "ئەي ي ي ي... ئەي بۇ نا؟ مەگەر نازانى مېشكى مروف چەند سەيرە؟"

- "سەيرە!"

- "ئاللا،... ئا سەيرە!"

كتوپر تېگەيشتم چ هەلەيه كم كردوو.

- "مەبەستم ئەو يە چەند بە توانا و پرلايەنە. ئا،... مەبەستم... ئەمە بوو.
توانا و پر لايەن."

- "بۆ درۆ دەكەي؟ پېم بلى لە راستيدا ئەمرو لە خەيال و بېرى چيدا بوويت؟
ها، چى؟"

من كه هېچم بېر نەدەهاتەو و بە تەواوى شلەژابووم، تەنيا لە هەولئ
ئەو دەدا بووم دلىاي كەمەو دەروناكەم و راستى لەگەل دەبېژم، كەچى لەناكاو
بېرم كەوتەو زۆر بەي كاتەكانى ئەمروم لە سەر سايته پورنوكان بەسەر كەردبوو.
عوزر لە قەباحەت خراپتر! بۆيە وتم:

- "گەر باوەر ناكەي هەوالەكانى سبەي بخوینەو، دەبىنى لە هەندى
رۆژنامەدا وەلامى ئيمەيان داوئەتەو، ياخود چەند كەسى ترمان ليدەگرن و...
يان باسى لەسىدارەدانى كەسى تر لە زىندانەكاندا دەكەن."

ماوئەيەكى خاياند. نازانم خەرىكى چى بوو.

- "وئەره قاير!... قايرت هەيە؟"

من كه لە دوواى سالانى سال ئەو دەرفەتەم بۆ رەخسابوو لە گەل يار بە
وئەنەو بەدويم، بەپەلە گوتم:

- "ئەيچون... ئەيچون نيمە!... ئىستا ديم،... هەر ئىستاكە!"

***

که څایره که زهنگی لېدا و وینه‌ی یار ده‌رکه‌وت، له‌وسه‌ر خه‌ته‌وه، نه‌و کچه‌م
بینی ته‌واوی نه‌مړو له‌سه‌ر کومپیوتره‌که‌م سه‌یری وینه‌ رووته‌کانیم کردبوو،...
سه‌یری رابواردنه‌کانی له‌گه‌ل پیاوه‌ خوښ نه‌ندام و بالابه‌رز و، چوارشانه‌کان!
ته‌نانه‌ت نیو سه‌عاتیکیش چاتم له‌گه‌ل کردبوو. نه‌و چاته‌ی، هه‌فته‌یه‌ک دوواتر له‌
ریگای نه‌و پسوله‌یه‌ی له‌سندووقی نامه‌کانیان هاویشتبوو، ده‌با هه‌زار کړون
بده‌م!

جاده تمدن

آقای خاطره، کارمند اداره راه و ترابری، مسئول پروژه‌های جاده‌کشی در یکی از مناطق غرب استان است. او سالهاست در این منصب قرار دارد و همیشه با افتخار دستی به ریش سفید خودش کشیده و، می‌گوید: "من این افتخار را دارم که مردم مناطق غربی را به تمدن وصل کرده‌ام، افتخاری که خواهد ماند، چه بخواهند چه نخواهند!" اما آقای خاطره هیچ وقت نمی‌گوید منظورش از این افرادی که دانستن و ندانستنشان برای او فرقی نمی‌کند، چه کسانی هستند. او در اصل به کنایه گوئی مشهور است، و معتقد است که کلمات و جملات غیرمستقیم و کنایه‌ای، همیشه از بیشترین تأثیرات برخوردارند. او می‌گوید کنایه باعث تحریک قوه اندیشه و تعقل می‌شود. او بشدت به تئوری خوداندیشگی معتقد است. البته این را به یاد داشته باشیم که کنایه‌های او بیشتر متوجه مردم پایین تر از خودش هست تا بالاترینها.

یک روز، رئیس، که مردی اخمو و کم حرف بود، فرستاد و آقای خاطره را احضار کرد. رئیس در حالیکه ظاهرا بشدت در فکر بود گفت که هنوز بخشی از مناطق غربی استان از نعمت راه و جاده بی بهره‌اند، و باید چاره‌ای اندیشیده شود، که اندیشیده هم شده! او گفت چندین روستا در این منطقه هنوز هستند

که اهالیش با پای پیاده، یا الاغ، قاطر و اسب به شهر رفت و آمد می کنند... اینکه، حال این مردمان زمستانها زار است و بیچاره‌ها از نعمت دکتر و دوا و درمان بی بهره‌اند.

سگرمه‌های آقای خاطره با شنیدن اینکه هنوز مناطقی هستند که با تمدن در ارتباط نیستند، ضریدر تو هم رفت، اما خیلی سریع حالت عادی خودش را بازیافت، با تبسمی خفیف بر لب که ویژه این نوع مواقع است، و چهره‌ای مصنوعا شاداب گفت: "جاده‌ها و مردم، گاه‌ها ما را فراموش می کنند، اما ما نه!"

چند هفته‌ای نگذشت که کار شروع شد. دو کمپرسی و یک بولدوزر، با کارگران و کارمندان کلاه زرد بر سر، در میان آن تپه‌ها و دره‌هایی پیدا شدند که با درختان ویژه زاگرسی پوشیده شده بودند.

آقای خاطره، مثل همیشه، مهیج از کار و وظیفه جدید، با تیم همکاران خود که دائما دوروبرش می پلکیدند، با کاغذی بزرگ در دست که می گفتند نقشه است، این طرف و آن طرف می رفت و مانند سرداران جنگهای بزرگ دستورات و رهنمودهای لازم را صادر می کرد. دستها و بازوان کشیده او که جاههایی از طبیعت را نشانه می رفت، همه را به جنب و جوش می انداخت.

هنوز چند هفته‌ای از کار نگذشته بود که خبر دادند بولدوزرشان در حین کار با چیزی برخورد کرده. آقای خاطره با عجله به محل مورد نظر رفت. درست چند متر آن طرفتر چاهی پیدا شد که در آن عتیقه‌های سفالی که ظاهرا عمر و قدمت آنها به سالهای بسیار دور برمی گشت، دیده می شد.

آقای خاطره که اولین بار بود در عمر مفید کارمندیش با چنین مسئله‌ای در چنین ابعادی روبرو می شد، بلافاصله دستوراتی چند صادر کرد، از جمله اینکه کار فعلا باید متوقف شود، و بعد خیلی سریع با رئیس اخمویش تماس گرفت. رئیس هم پس از سرکشی از محل، بلافاصله با سازمانها و ارگانهای متفاوت کشوری از جمله سازمان میراث فرهنگی تماس گرفت.

از آن روز کشف بزرگ، سالها گذشته. واقعیت این بود که بعد از توقف کار جاده کشی، افرادی از ارگانها و دواير ديگر دولتي آمدند و روزها و هفته‌ها و حتی ماهها در آنجا ماندند، و به چیزی، که مردم، از جمله اهالی غیرتمدن روستاهای بی راه و بی جاده نمی دانستند چیست، مشغول شدند.

اما مردم شکرگزارند. لاقلا حالا چند کیلومتر جاده خاکی دارند که الاغ، قاطر و اسبهایشان راحت تر از میان آنها در سفرهایشان به شهر می گذرند.

آقای خاطره هم هنوز بعد از سالها، با وجود اینکه بازنشسته شده است، هنگام تعریف خاطرات قدیم، می گوید: "تمدن می تواند باعث توقف تمدن شود!"

بازگشت از جبهه

(به آنانی که در جنگها پیر شدند)

در سر راه بازگشت به خانه، در اولین رستورانی که اتوبوس خاکستری رنگ توقف کرد، بعد از توالی، در جلو آئینه کثیفی ایستاد و پس از اینکه دستهایش را آرام آرام شست، به چهره خود خیره گشت. صورتی پر چین و چروک با موهای خاکستری کم پشت که به پرزهای موشی تازه رسته از چنگال گربه می ماند. دستی بر رویشان کشید.

از آن زمان، سالهای مدید گذشته بود. جوان رفته بود و پیر برگشته. و چه پیرانه سر! گذشت زمان را گرچه بخوبی احساس می کرد، اما ته دلش ناباوری عجیبی حکمفرما بود. همانند ناباوری موشی گرفتار در چنگال قوی گربه، آن هم از جنس آن گربه‌هائی که قبل از اینکه بکشند، دوست دارند در یک بازی طولانی، طعمه را آنچنان کف کنند که مرگ را همانند خود زندگی باور کنند، و بالاخره آن را بپذیرند،... بدون هیچ دغده‌غهای... اما او هنوز نپذیرفته بود.

با اینکه شکمش قار و قور می کرد، اما هیچ غذائی سفارش نداد. از کنار میز صندوق دار آرام گذشت و در بیرون درست روی تنها پله‌ای نشست که تا اتوبوس دو سه متری بیشتر فاصله نداشت. بوی خوش غذا پره‌های بینی را

تحریک می کرد، و او این تحریک شدن را دوست داشت، همانند موش مطمئن از خنگی گربه‌ای که بیشتر نگاه کردن طعمه را می پسندد تا تحرک و شکار را.

و او بازمی گشت بدون اینکه دیگر برگردد. نه برگشتنی به گذشته، و... نه به آینده. آنجا پشت سر، جوانی بود که مانده بود، و جلو، پیری ای که هنوز جوانی مانده در جبهه‌ها را باور نمی کرد. درست همانند موشی که خاطره رستن از چنگال گربه را باور نمی کند، اگرچه آن را در کنج دنج سوراخ خویش بارها برای جوانان، تعریف کرده است. در دل خود نمی دانست زنده بودن خودش را در تمامی این سالها و اکنون، نعمتی بداند یا نه.

او به زمان می اندیشید. اگر زمانی مانده باشد، دیگر برگشتن به خانه را چه سود! و به یکباره فهمید که همه چیزها چقدر با زمان مفهوم می یابند، تنها زمان و بس، و تصور اینکه خدا مفهومی خالص از زمان است، او را به وادی چنان گسترده‌ای کشانید که پاهایش را جمع کرده به شکمش چسپانید. آن خدائی که بارها در طی سالیان مدید، پناهی بود برای حفظ جان، اکنون چقدر از 'پناه بودن' تهی شده بود و فراروئیده بود به موجودی صرفا از جنس 'وجود'... و ترسناک. و او خود را موشی احساس کرد، بدن، بلعیده شده در دهان گربه، با کله‌ای هنوز در بیرون که امکان سیاحتی چند در دنیا داشت.

سربازان جوان، قهقهه خنده‌اشان به آسمان بلند می شد. شوق خانه، اگرچه دیداری موقت بود، اما احساس بازی موش و گربه را از فکر آنان دور می کرد. اندیشه‌ای کاملا بیگانه به مغز آنان. فکر کرد که آنان چقدر هنوز به گربه بودن خود باور دارند و چقدر هنوز جهان را موشی می پندارند از جنس ترس و گریز، موشی که قابل شکار است و باید شکارش کرد، و جبهه نوعی از شکار بود، اگرچه تا چشم کار می کرد بیابان بود و گرمای وحشتناک و حیوانات تشنه و چشم غمگین پوست زمخت. و او در دل بر سادگی آنان هم گریست و هم خندید.

صاحب رستوران، مسافران اتوبوس خاکستری رنگ را خبر داد که سوار شوند. خاکستری پوشها آمدند و یکی یکی سوار شدند. و او درنگ کرد. عجله‌ای نبود. در نظر او رابطه مستقیمی میان کمی زمان و عجله وجود نداشت. برعکس، تنها آنانی عجله می‌کنند که زمان بسیار دارند. و این از کم‌دیه‌های روزگار بود. و او چقدر شمرده شمرده پله‌های اندک اتوبوس خاکستری را پیمود و در ته صندوق آهنی، پشت سر همه پنهان شد. 'ته‌هی آشنا، در تمامی این سالها.

گریه، با تمام توان خود اتوبوس را هل داد و چرخها چرخیدند.

سینه راه می‌شکافت، و دشتها و کوههای بیشتری نمایان می‌شدند. آنجا در خانه، هنوز بودند شبخ کسانی در انتظارش. و چه احساس خوبی. آنها وجود او را می‌خواستند، درست مانند آن وجودی که او چند لحظه پیش از خدا پیش خود تصور می‌کرد. و برآستی آدمها چقدر گاهی فقط تو را می‌خواهند برای اینکه فقط توئی و نه چیزی بیشتر. احساس خوب تعلق و ماندگاری احاطه‌اش کرد. اینکه گاهها وجودی می‌شوی مانند خدا، چقدر می‌تواند احساس زمان را هرچند اندکی از آن برایت باقی مانده باشد، باز احساسی از نوع خوب آن کند. و لبخندی زد.

موجود خاکستری می‌گرید و جلو می‌رفت. مسافران خاکستری که هم اکنون در خواب یا ساکت بودند، در ناهشیاری یا عالم‌هپروط، کماکان تن به سفر داشتند. و این سکوت چقدر به سکوت درون او می‌ماند... و چقدر تشابه‌ای از جنس اتفاق. دست در جیب برد و عکس همیشگی را بیرون کشید. عکس اولین روز اعزامش به جبهه. آن زمانی که هنوز مادر و پدر دو قدم آن طرفتر، اگرچه ناپیدا، اما حضور داشتند. و شاید همین حضور بود که چنین لبخندی بر لبانش نشانده بود، و نه خود جوانی. خوب به‌یاد دارد که از غم پیدا در چهره آنان احساس غرور کرده‌بود، و حتی نوعی احساس از جنس شادی! اینکه "آری ای پدر و ای مادر! اگرچه راه دشوار و پر خطر، اما مطمئن باشید که

من برمی گردم... آری برمی گردم... این راه را باید برگشت، چونکه در برگشتن است که معنی می دهد."

و او حالا برمی گشت، اما آنجا نه پدر هست و نه مادر. تنها خاطره آنان آنجا هست و بس. خوب به یاد دارد که او حساب این یکی را دیگر نکرده بود. و باز زمان. او زمانهای مابین حوادث را چقدر کوتاه تصور کرده بود! و آیا معنی زندگی در همین کوتاه نگریستن فاصله بین رویاهای بزرگ و اتفاقات کوچک نیست؟

از پنجره به بیابان بیرون نگریست. چه مکان بی انتهائی! افق نیز نمی توانست تصویری بر نامحدودگی اش ترسیم کند. گوئی بیابان، بیابان است در یک معنای بی انتهائی. و در این سرزمین ما چقدر به چنین مناظری برمی خوریم.

مادر که آب را پشت سرش پاشید، گردی ریز از زمین بلند شد و در زیر تشعشع نور آفتاب در بازتابی زردرنگ به رقص افتاد. و این تصویر هنوز هم ناخودآگاه در ضمیرش باقیست. اینکه شاید زمان همین رقص گردها در تشعشع نور آفتاب در بازتابی زرد رنگ باشد، بخودش مشغولش کرد. سؤال اینکه مادر و پدر زمانی به این مسئله فکر کرده اند یا نه، ذهنش را بیشتر بخودش مشغول کرد. آیا نگاه آنان نیز آن روز، به مانند نگاه گربه ای، گردهای موشی را قاپیده بودند یا نه؟ سئوالی برای همیشه بی جواب. اما نه، آنان تنها نگاه به او داشتند. اوئی مانند گردی ریز که قرار بود کاری کارستان در زمینه بزرگ زمان انجام بدهد.

موجود خاکستری به پیچهای بسیار، اما نزدیک به هم رسید. سرعت، بسیار کمتر از بیابان. آنجا، دیار نزدیک بود. خاکستری پوشان به جنب و جوش افتاده بودند. ترکیدن خنده های ناگهانی، از هم کشیدن بدنهای خواب آلود و قالب گرفته درون صندلیها و سرانجام جملات کوتاه و بلند، تمام فضای درون جعبه بزرگ خاکستری را پر کرد. زندگی چقدر می تواند به یکباره بازگردد! استعدادی که او در تمامی سالهای زندگی اش بخوبی باهاش آشنا بود. استعدادی که بویژه در بعد از مرگهای ناگهانی، ناگهان و به یکباره خود را نشان داده بود. پیش او،

این هم قسمی از همان راز زمان بود. اینکه زمان شاید ترکیبی شبکه‌ای و نامحدود از درهم تنیدگی همین زندگی بود با چیزهای دیگر، از جمله با گردی که مادر در زیر آفتاب به پا کرد.

ساک خود را گرفت و براه افتاد. ساکی که بوی خاکستری می داد،... و راه همان راه سالهای مدید. آن را پیمود، بدون تلاش و زحمتی برای یافتن آن. راهی نقش بسته در ناخودآگاه. اما نه! شاید مائی نقش بسته در ناخودآگاه راه. و ناخودآگاه راه، همان تکرار، خاطره‌ها و تصاویر محو گذشته. رفتنی بدون اندیشیدن.

سلام علیکها را در درون کوچه‌های قدیم همان عادت راه جواب داد. "خسته نباشید،... خوش آمدید!" و برای اولین بار قبول کرد که خسته است،... بسیار. و خوش آمدگی را پاس داشت. او باید به درون آن خانه برود، لباسهایش را در بیاورد، آبی به سرو رویش بزند و در سایه خنک اتاق همیشگی که بوی کاهگل را با خود داشت، دراز بکشد و بخوابد. یک خواب طولانی از جنس همان تصور زمانی که داشت.

و هنگامیکه پلکها را بر هم گذاشت، چشمهای گربه زمان را دید که بر لبانش لیس می زد. پیش خود نجوا کرد، و یا شاید هم سربرآورد که "نه،... هنوز نه،... موش زندگی را هنوز چند صبحی دیگر در این حیاط تاریخی مانده است."

هوای خوب

امروز ساعت یازده از خواب بیدار شدم. شنبه بود و تعطیل. قرار بود تا چهار بعداظهر بخوابم (البته قول دیروقت دیشب خودم را در بابت دوری امروز از کامپیوتر بخوبی بیاد دارم)، اما بیدار شدم، از صدای پرندگان در آستانه پاییز بود یا نجوای زرد آفتاب، نمی دانم. همینقدر می دانم که بیدار شدم. و هنگامی که متوجه شدم از سردردهای مزمن همیشگی که نتیجه کار بسیار با کامپیوتر است خبری نیست، و بعد از اینکه شادمانه تنها پرده اتاقم را کنار زدم، از صدای پرندگان و نجوای زرد به یک اندازه خوشحال شدم، و حتی در یک تفکر شاعرانه، زرد آفتاب را به آواز پرندگان گره زده و به استعاره 'نوای زرد پرندگان' سرفرازانه نائل شدم. در پوست خود نمی گنجیدم، هنوز از خواب کاملا بیدار نشده، مغزم چنان کار کرده بود که توانسته بودم با اختراعی استاتیکی، ظرفیت زبان را بالا ببرم. یک انقلاب دیگر. وای، بیا و ببین بقیه روز چه می شود!

این را به فال نیک گرفته و با حالت و بدنی پر از احساس انرژی برخاستم. عجیب بود، تختخواب جیرجیرکنان من، که همیشه در این مواقع و هنگام برخاستن من صدای کریهی ازش بر می خواست، نه تنها ساکت بود، بلکه مثل اینکه او هم می خواست با سکوت خود در این شادی غیرمنتظره من شریک

شود. از روی شانه‌های هنوز کمی کرختم، نیم‌نگاهی بهش انداخته و در کمال سکوتش، بهش گفتم 'ممنون رفیق!' و او باز با سکوت خود گفت 'خواهش!'

کارهای بهداشتی و رفع حاجتهای همیشگی را با طمانینه انجام دادم. تنها جلو آئینه بود که با نگاه آن چنانی به خود، آرامشم را چنان کش دادم که بلافاصله متوجه کوتاهی روز شدم. باید با دقت و حواس جمعی کامل، ساعات باقی مانده را چنان استفاده می‌کردم که لایق مبدع استعاره 'نویای زرد پرندگان' در وقت باقیمانده می‌بودم. پس با عجله دندانهایم را مسواک زده و بالا رفتم.

و بالا؟... وای عجب منظره‌ای!... غیر قابل توصیف! دریا، گشوده مثل همیشه در مقابل، و مثل همیشه آنگاه که آفتاب بر آن می‌تابد، با شکوهی آنچنان غیر قابل توصیف که باید فقط از خلال نگاه و یک احساس و تفکر رمانتیکی به عمق آن دست یافت. درست مانند آن تابلوی شاعر رمانتیکی یکی دو قرن پیش (که حالا اسمش یادم نیست)، که در آن زنی جلو یک عمارت بزرگ در بالکنی نشسته و به زیبایی بیکران جنگل و آسمان و افق و 'ابهام' جلو خود خیره می‌نگرد. 'ابهام'ی که نتیجه درهم آمیختن جنگل و آسمان و افق در مغز او و شاید با واژه 'وجود' هم باشد. آخر من معتقدم که بدون این واژه آخری آن سه تایی دیگر با هم هم که باشند نمی‌توانند چیزی از این دست تولید کنند.

تصمیم گرفتم که صبحانه را (البته چه عرض کنم، اگر بشود کماکان اسمش را صبحانه گذاشت. بشر دوست دارد اولین وعده غذائی روزانه‌اش را بمحض بیدار شدن صبحانه بنامد!)، همانجا در بالکن صرف کنم. ارضای یک غریزه در حین ابراز وجود یک حس استاتیکی. و نتیجه ادغام این دو چه می‌شود؟ آه... نمی‌دانم! بهرحال، نشستم و در حالیکه کمی پنیر و کره و مربا با نان باقیمانده از سه روز پیش را میل می‌کردم، یکدفعه در حین نگرستن تمامی منظره جلو رویم، تفکر عجیبی مغزم را در خود گرفت. تفکری که حرکات جویدن لقمه‌ها را در من یواش و یواش تر می‌کرد.

ماجرا از این قرار بود: در تمامی چیزها و اشیائی که جلوم بودند (می دانم چقدر محکم که تمام این وجودهائی را که زیبائی امروز را می ساختند، چیز بنامم؟)، ابتدا دریا بشدت نظرم را جلب کرد، و بعد درختها که شاید آخرین روزهای سبزبودن خود را سپری می کردند. بعد فکر کردم که دریا تابستان آبی است و بعد که هوا سرد می شود و زمستان می آید خاکستری و یخزده، و درختان هم در تابستان، سبز... در پاییز، رنگارنگ و در زمستان لخت و خاکستری و یخزده و عبوس... و اما من چی؟ منی که در اساس جزوی از این طبیعتم، به وسیله خانه و اتاقی که پشت سرم قرار گرفته از همه این سبز بودن، رنگارنگی، لخت و خاکستری بودن، خودم را دزدیده ام. من بی 'وجود'، من سرگردان در جرات تغییر اطراف. فکر کردم موقعی که خودم را این چنین در پناه تمدن می دزدم، پس من چیم؟... من کدام رنگ و کدام وجودم؟ سبز، رنگارنگ، لخت و یا خاکستری؟

لقمه را از دهانم انداخته و دوباره به پشت کامپیوترم برگشتم!

باران و من

ئەمڕۆ بارانێکی قورس دایکرد، لە چەشنی شەستە و رەهێڵە. ئاسمان بەک تەبەق بوو بە هەورێکی رەشی نزمتر لە بانە گلەکە ی ئیমে. نازانم بۆ هەر رۆژێک من بێر و خولیا ی گۆرانی دنیا لە مێشکم دەدا، یەكسەر دەبێ بە هەور و بە باران. ئەویش هەور و بارانێک کە لە هیچ هەور و بارانێکی تر ناکا. ئەوەندە دەباری کە خانووێکە ی ئیমে وەک کارتۆنیکی خووساوی ئی دێ و، منیش لە ترسی داڤمانی، بە ناچار دەچمە حەوشە کە مان. دراوسێکان بە تەوسەو دەلێن دیسان خەیاڵ خەریکە دنیا بە سەر یە کدا دەروخینی!

بەلام من قەت واز ناهینم. هەلبەت بە دەست خۆیشم نیە. بێر و خولیاکە بۆ خۆی دیت. وەک بلیی لە من کەسیکی تر لەم دنیا یە دا زیاتر شک نابا و ئیتر وەک وەحی یان ئیلهام ریک لەو شوینانەو هەور و باران دین، ئەویش دیت. تۆ بلیی ئەوان هەر هەمان هەور و باران نەبن و، کەچی لە دوو شیوازی جیاوازا خۆیان دەردەخەن؟

ئەم لیکچواندنه هیچ یارمەتیم نادا. بۆیە بە ناچار رادەووستم تا دیسان دنیا لە پاش ئەوێ خەیاڵە کە ئارام ئارام لە جەستە ی من دەردەچیتەو، دامرکیتەو و ئەو جا روو بکەمەو هە خانووێکە. لە ناو چوار دیوارە تەر و خووساوەکاندا

رادەكشىم و پەتوۋەكە بەخۇمدا دەدەمەۋە.... خەۋىكى قوۋل دەمباتەۋە. ماندوۋى خەيالم يان باران، نازانم.

ئەۋەندە خەۋ بە ھەۋرە تىرىشقەۋە دەبىنم كە كاتىك خەبەرم دەبىتەۋە، دونيا لە بەر چاوم رەشكە و پىشكە دەكا. نىگام لە ناو تىشك و ھىلە رەش و رەنگاۋرەنگەكاندا پرش و بلأو و ۋەيلان دەبى. لە دوۋاى ئەۋەى بۇ ماۋەيەكى رەنگە درىژ لە ناو جىگاگەمدا لە ترسى رىگا ون كردن دەمىنمەۋە، رادەبم و ھەۋلدەدەم ھەموو شىتېك فەرامۇش بگەم. فەرامۇششى دەكەم. خەيال، پىشۋى بۇ نەدەى، تەمەن لە چەند رۇژدا دەتۈنپىتەۋە.

تەمەن! بە درىژايى ھەموو سالانى تەمەنم (بىجگە لە سالانى سەرەتا)، ئەۋە فېرېبوم كە گۇرانى دونيا تەمەنېكى درىژى دەۋى. بۇيە ھەۋلدەدەم نە ئەۋ رۇژە خەيالەكە ئەۋەندە بخايەنن كە خانوۋەكەم بەسەر يەكدا بتهپن و، نە ئەۋەندەيش ھەۋرەكان نزم بىنەۋە و باران ببارن كە دراوسىكانم بۇ ھەمىشە لە دراوسىتېم بخەن. من لەۋە تىگەيشتوم كە گۇران ۋەك ژيانە، ۋەك چۇن ژيان لە بەردەۋامىدا ژيانە، خەيالى گۇرانىش لە بەردەۋامىدا دەبىتە گۇران. ھەرچەند باۋكم كە لە تەلەفوندا قسەم لە گەل دەكا دەلن تەمەنى ئىتر ئەۋەندەى پىۋە نەماۋە بۇ دىدارىكى من.

باۋكم! گرفتىكى من لە تەۋاۋى ئەۋ سالانەدا كە فېرە خەيال بوم جياۋازىي ئەۋ دوو زەمەنەيە ۋا باۋكم و من باۋەرمان پىيەتى. ئەۋ، كات بە سالەكان حسىب دەكا و منىش بەۋ رۇژانەى دەبارن. بۇيە پىك ناگەين. من لەم سەرى خەتى تەلەفۇنەكەۋە پىي دەلېم رەنگە رۇژىك ئەم بارانە من و تۇ بەيەك بگەيەنپتەۋە، ئەۋيش لە ۋەلامدا دەلن سالەكان تەنيا تىيدا دەژىن و خۇى لە خۇياندا خاۋەنى ھىچ كەژاۋەيەك نىن. من كە بەم قسەيەى يەكجار خەمگىن دەبم، ھەۋلدەدەم بىر لە مندالى بگەمەۋە و ۋىنەى باۋكم لەۋ شۋىنەۋە بىنمەۋە كە لىيەۋە دەستم لەناۋ دەستى دا بوو. لە تەنىشتىيەۋە. روخسارىكى

گه‌ش به سمی‌لیکی ره‌ش و چاویلکه‌یه‌کی گه‌وره‌وه که پی‌ی وابوو ده‌ستی مندال‌ه‌کی هه‌تاهه‌تایه له ناو ده‌ستی دا ده‌می‌نیتته‌وه.

من تا ئیستا نه‌و پرسیاره‌م له خۆم نه‌کردوو‌ه که بۆچی حه‌زم به گورانی دونیایه، نه‌مپرسیوه له خۆم کئ‌ی ئەمه‌ی فیرکردوو‌م. ئەوه‌ته‌ی ئەقلم پشکو‌توو‌ه، هه‌روابوو‌م. جاری وایه هه‌ست ده‌که‌م گونا‌هی نیگایه‌کی خه‌مگینی مرو‌فیکه، یانخود نه‌و پشیله و سه‌گه‌ سرک و هه‌میشه ترساوانه‌ی وا قه‌ت نزیک مرو‌ف نه‌ده‌که‌وتته‌وه. ئاژه‌له‌کانی ناو ته‌پ و تو‌زی کۆلانه‌کان. ره‌نگه له ره‌گه‌زی ته‌پ و تو‌زیش. جاری وایشه به خۆم ده‌لیم گونا‌هی ترسه‌کانی مندالیی خۆمه. په‌ککو‌و، منیش سه‌یرم! چه‌ند ئاسان خه‌یاله‌کانم بچوک ده‌که‌مه‌وه! ئاخ‌ر چۆن ده‌کرئ ره‌گه‌زی خه‌یال دابه‌زینی بۆ نیگایه‌ک، یان ئاژه‌لیک و ترس؟ ده‌بئ مرو‌ف بۆ خۆی بکه‌ویته ئەم حاله‌ته‌وه تا بزانی من چی ده‌لیم. ئەوه‌ی وا باوکم قه‌ت نه‌چوو‌ه ناویه‌وه.

جاریکیان له‌و سه‌ر خه‌ته‌که‌وه پرسئ "هه‌ست به به‌خته‌وه‌ری ده‌که‌ی؟" مامه‌وه. قه‌ت بیرم له‌مه نه‌کردبووه‌وه. وتئ "مه‌گه‌ر تو‌ خه‌یالت بۆچییه، چما بۆ به‌خته‌وه‌ری نه‌بئ؟" باشه مه‌گه‌ر خه‌یال خودی به‌خته‌وه‌ری نیه؟ ئاخ‌ر خه‌یال ته‌نیا 'بوون' یکه هه‌م ریگای به‌خته‌وه‌رییه و هه‌م خودی به‌خته‌وه‌ری، به‌لام ئەوه‌یکه من تا ئیستا هه‌ستم به به‌خته‌وه‌ری کردبئ،... نازانم. ئەو کات زانیم که نا وانیه، ئەوه‌ی له‌ گه‌ل خه‌یال بی‌ت ته‌نیا ده‌بئ له‌گه‌لی بی‌ و به‌س. بۆیه له‌ وه‌لامی باوکمدا گوتم "گه‌ر بۆ یه‌کجاریش هه‌لکه‌وت باران نه‌بارئ، ره‌نگه ئەوکات بتوانم وه‌لامی ئەم پرسیاره‌ت بده‌مه‌وه." باوکم که چیرۆکی بارانه‌کانی منی له‌میژ بوو له‌ بیر چوو‌بووه‌وه، وتئ "ئه‌ها،... ئه‌هاااا... هاته‌وه یادم! بۆ له‌و‌پیش هه‌ر ئەم به‌زمه‌یه؟" ئەوجا دایه‌ قای قای پی‌که‌نینیک نه‌بیته‌وه. من ئیستایش نازانم به‌و ته‌مه‌نه‌یه‌وه چۆن ئاوا ده‌یتوانی گه‌نجانه‌ پی‌که‌نئ. گووشی ته‌له‌فۆنه‌که‌م دانایه‌وه و سویندم خوارد قه‌ت ته‌له‌فۆنی بۆ نه‌که‌مه‌وه.

دایکم له ره گه زیکي تره. نه گهرچی قهت نه یزانی خه یال له کانی من چین و منیش قهت بوم نه گپراپه وه، به لام نه و باوه پر یکی سه یری پینانه. به بزیه کی خه مگینانه وه سه یری ده کردم و ده یگوت "ته نیا مه رگت نه بئ!" که نه یشموو. لایکه م هه تا نیستا. رهنگه ده بی سوپاسی نه م دو عایه ی دایکم بکه م. ده لین خودا جاروباره دو عا و نزای دایکه کان به هیند وه رده گری. ده لین زیاتر له هه ر دل یکی تر گوئی له ترپه ی دل ی نه وانه. نه گهرچی من که میک گومانم له مه هه په. رهنگه ناحه قیشی نه بئ. ناخر خه یال نه و شته په تو ده گه په نیته لای نه و، ری ک نه و شوینه ی نه وی تیا ده ژری. وه ک ده شزاین خودا شه ری ک وه رنا گری. له میژوودا زوربه ی مردنه کان هی نه وانه ن وا خه یال ده یانباته وه. بیرده که مه وه گه ر دایکه کان نه بان نه و رهنگه ریژه ی نه م مردنانه په کجار له مه زیاتریش ده بوون. بویه کاتیک گووشی ته له فونه که هه لده گرم و له گه ل دایکم قسه ده که م، هه ولده دم ته نیا گوئی لی بگرم، نه گهرچی نه ویش هه ر پرسیار ده کا و پرسیار. نه و وه ک هه میشه هه ر نه وه نده ی گوئی له ده نگی منه، رازییه. پی وایه خودا ده لیلی داماوانه. من که په کجار رقم له م قسه په، به لام له بهر نه و هیچ نالیم. من داماو نیم. منیک که باوه رم به گوپینی دونیایه، چلون ده توانم داماو بم؟ به پیچه وانه وه، نه وه دونیایه له بهر چاوی مندا داماو. به هه موو شته کان و بوونه وه ره کانی ناویه وه.

جاری وایه حه زده که م جانتایه ک هه لگرم و بچم بو شاخ و له ژیر تاشه به ردیکدا، نه وه نده ی جی جه سته په کی تیا بیته وه، دابنیشم و سه یری باران بکه م. ئیر هه موو شته کان ده بن به وینه کانی پشت ره هیله. ری ک وه ک ته له فزپونه ره ش و سپیبه کانی قه یم کاتیک به فره کیان ده کرد و وینه کان ده بوون به ژیره وه. به لام نا، ... خه یال له کانی من، وینه کان روونتر ده که نه وه. ده توانم سویندتان بو بخوم. له راستیدا نه وانن پشت وینه کان ده که ون. ئیر هیچ شتیک له نیوان تو و دونیادا نامینئ. 'بوون' نه وه نده روون ده بیته وه، روونتر له په که م روژی خلقهت، ... پیش نه وه ی توژی زه منی له سه ر بنیشئ. جار یکی تر گه ر له گه ل باوکم قسه م کرد، پی ده لیم ده توانئ ناوی نه مه بنئ به خته وه ری. نه ک

له‌بهر نه‌وهی ئه‌مه به‌خته‌وه‌رییه، به‌لکو له‌بهر نه‌وهی سه‌رته‌نجام ئه‌م وشه‌یه ده‌بې مسداقیک له‌ژياندا بدوژیته‌وه.

که له‌چیا ده‌گه‌رېمه‌وه، هه‌ولده‌ده‌م به‌ناو نه‌و شوینده‌دا تپپه‌رم وا له‌دو‌وای باران هه‌رچی په‌پووله‌ی دونیا‌یه رووی تپده‌کا. تا ده‌په‌رپه‌وه، به‌سه‌دان و هه‌زاران په‌پووله‌ لیم ده‌نالین و ونم ده‌که‌ن. ده‌بم به‌مرؤفیکې په‌پوولاوی. سه‌ر تا‌پا. وه‌ک بلپې هه‌زیان لپیه له‌شیله‌ی خه‌یاله‌کان بنالین و بیمژن بو‌ ناو سروشت. ئه‌ی نه‌گه‌ر ئه‌مه نه‌بې بو‌ لیم ده‌نالین؟ توخوا پیم مه‌لین زور له‌خو‌ر‌ازیت!

له‌خو‌ر‌ازی! ره‌نگه. ئاخ‌ر چلو‌ن ده‌بې که‌سی تپکه‌ل به‌خه‌یال نه‌وه‌نده له‌نیشت‌مان دو‌ور‌بکه‌و‌یته‌وه؟ نه‌گه‌رچی دایکم ده‌لې "شو‌کور بو‌ خوا کو‌ره‌که‌م نه‌وه‌نده له‌ش سووک و رو‌ح ناسکه که‌ نه‌رمه‌ بایه‌کیش ده‌توانی هه‌تا نه‌وسه‌ری دونیا له‌گه‌ل خو‌ی بیبا." نه‌رمه‌بایش له‌هه‌موو شو‌پنیک ده‌ست ده‌که‌وی. چه‌نده رقم له‌خو‌مه! له‌له‌شی سووک و رو‌حی ناسکم (به‌قسه‌ی دایکم).

جاری وایه هه‌ولده‌ده‌م دنکه بارانه‌کان بکه‌م به‌ته‌سپېخ. ته‌سپېخیک له‌باران چی بکه‌م و هه‌موو رو‌ژیک به‌گپړانی دنکه‌کانی له‌ناو مشت‌م دا، به‌لاسایې کړدنه‌وه‌ی دایکم، به‌هه‌زاران جار دا‌وای وه‌دی هینانی خه‌ونه‌کانم بکه‌م. به‌لام گرفت نه‌وه‌یه نازانم کام دنکانه له‌باران هه‌لبژپم. نازانم چلو‌ن پپش نه‌وه‌ی له‌ناو له‌پې ده‌ستمدا بته‌فینه‌وه و پرش و بلاو ببنه‌وه، به‌ده‌رزیه‌ک به‌تالیکیانه‌وه بکه‌م. گرفتی گه‌وره‌تر نه‌وه‌یکه ئیمامیکیان تیا ده‌ست ناکه‌وی. قه‌تره‌کان یان به‌قه‌د یه‌کتر بچوکن یان به‌قه‌د یه‌کتر گه‌وره، یان تپکه‌لپک له‌م دو‌وانه. گه‌ر بتوانم سازی بکه‌م، ته‌سپېخیک دروست ده‌بې که‌هه‌ر دنکیکې ده‌کړی سه‌ره‌تا بیت یان کو‌تایی،... هه‌ر قه‌تره‌یه‌کی ده‌توانی ئیمام بیت یان نه‌بیت. چه‌دو‌عا‌کړدنیکی بې سه‌ره‌تا و بې پایان!

ئارام رادیو کو‌نه و په‌رپوته‌که‌م هه‌لده‌گرم و ده‌چم له‌سوچیکې هه‌وشه‌که داده‌نیشم و، هه‌ولده‌ده‌م گو‌ی له‌هه‌واله‌کان رابگرم. نه‌و ئیزگایانه‌ی من خو‌شم

ده وټن، هر هه موویان جبقه و فبقه یان دټت. به زه حمه ت دیان بیستم، به لام لیان تیده گم! وا راهاتووم که ئیزگا گرینگه کان به زه حمه ت ده بیسترتن، بویه کاتیک سالانی دوواتر بووم به خاوه ن ئینته رنیت و کومپیوتر و، توانیم به بټ پارازیت گوئیان لیبرگم، نه و جیددییه ته ی جارانیان له به رچاومدا نه ما. له به ر چاوم که و تن. وازم لیه ینان. وه ک ده لټن خه یالیش خه یالی قه دیم! نه گهرچی به رده وام ده بارى و شهسته و ره هیله، چی به خانووه که ی منه وه نه هیشتووه.

له و به ر خه ته که وه، رټک له ناوه راستی گوټگرته کاغدا، دایکم ده لټ "نه وه چیه رۆله؟... باران ده بارى؟" ده لټیم "راستی هه والی کاک عه بدول چونه؟ له گه ل خه خوشی دل که ی چونه،... باشته؟" دایکم ده لټ "خوزگم به خوتان!... به خوا لټره سووتاین،... ته پ و تۆز خوار دینی!"

***

ئىستایه ده زانم، گهر له گه ل هر خه یالټکی گورانى دونیا، ده سته جټ ده ست ده کا به باران و شهسته و ره هیله، نه گهرچی دراوسټکان به موره که وه سه یرم ده که ن و له به ر خویانه وه باسی دکتوری ده رووناس دینه گورټی، نه گهرچی باوکم به گه رووی پیری، گه نجانه پیده که نټی، هیشتا نه م خه یاله خیرټکی تیدایه: خیری سرینه وه ی گهرما و نه هیشتنی ته پ و تۆز (نه گهرچی لټره و نه ک له نیشتمان).

نه م رۆژانه من ئیتر هه و لده دم زیاتر و زیاتر له گه ل دایکم قسه بکه م. نه وه نده م گوټ لیگرتووه، گوټیه کانم به قه دهر که شه فه یه کیان لیها تووه. به لام ماندوو نیم. بۆ نه وه ی بتوانم زیاتر و زیاتر گوټگر بم، ناوه ناوه بۆ نه وه ی دلنیای بکه مه وه هیشتا له م به ر خه ته که م و مهرگ زه فه ری پټ نه بر دووم، ده پرسم "راستی هه وا چونه،... گهرمه،... هیشتا ته پ و تۆزه؟"

چه ند خوشه دایکم ده سته جټ ده لټ "خوزگم به خوتان رۆله،... خوزگم به خوتان!"

احساس فاجعه

حادثه عجیبی بود، ولی باورکردنی،... باور کنید! موقعی که در آن شب بدون ابر، اما عاری از ستارگان از قطار پیاده شدم، آنها را همراه خودم نداشتم. عجیب بود! من که همیشه آدم بسیار دقیق و هشیاری بودم، اما این بار از بی مبالاتی خودم خشکم زد. وحشتزده شدم. خوشبختانه چند ثانیه‌ای طول نکشید که بهوش آمده، بلافاصله بدنبال قطار دویدم، ولی قطار دره‌هایش را بسته بود و داشت دور می شد. داد زدم، التماس کردم، گفتم که من بدون آنها هیچ آینده‌ای نخواهم داشت،... من بدبخت!... من بیچاره! اما قطار راه خود را می رفت، بی هیچ گونه اعتنا و گوش شنوائی، درست در آن مسیری که به دشت بسیار بازی می خورد. چقدر قطار در عین دور شدن، دست یافتنی می نمود. من که برای اولین بار بود در عمرم دوری و نزدیکی را با هم در یک لحظه تجربه می کردم، خیلی سریع از دویدن خسته شدم!

موقعی که ایستادم، تازه متوجه شدم که مردم زل زل دارند به من نگاه می کنند. بعدها بود که فهمیدم در این شهر، سالهاست کسی دنبال قطار ندویده بود. آنها خیلی ساده موقعیکه چیزی را جا می گذاشتند، با یک تلفن به ایستگاه

بعدی اطلاع داده و روز بعد آن را در یک بسته پستی درست جلو در خانه اشان تحویل می گرفتند.

برگشتم و از دور به ساکم خیره شدم که تک و تنها ایستاده و آنجا منتظر من بود. ساکی از جنس پوست خر، که گاهی وقتها احساس می کردم بوی عرعر می داد. عرعر آمیخته به بوی شاش. و شاید پدربزرگ خره، زمانی در همین ایستگاه و البته آن زمان هنوز دشت، جفتک پراکنده و از سنگینی بار روی دوشش، دندانکی ساییده برهم، با لبهای باز به آسمان، درظاهر خندیده بود. و تنها من می دانم که آن خنده ظاهری ایدا خنده نبوده است،... ایدا! من بدبخت خیالی!

با وجود احساس فاجعه ای که در من وجود داشت، اما از اینکه ساکم آنجا بود و من هنوز چیزی داشتم، تبسمی لبانم را در خود گرفتم. به نظر من آدمی باید درست در لحظه از دست دادن چیزی یا چیزهایش، سریع به یاد بیاورد که هنوز خیلی چیزهای دیگری هست که دارندشان. احساسی خوب که از جنس فاجعه می کاهد. هرچند، هر چیزی در حدود خود بی نظیر است و جایگزینی اش با دیگری تقریباً غیرممکن. من که سالهاست با این به یاد آوردنها تمرین مداوم می کنم، به نزدیکی ساکم رسیدم، و درست هنگامیکه رسیدم، دوباره احساس ناخوشایند چند لحظه قبل به من بازگشت.

به ساکم خیره شدم. رنگی خاکستری بر سفیدی بطن، و یا شاید برعکس. و اندرونش هنوز چه چیزهای دیگری هم. اگر این را زودتر می دانستم، بی گمان بدان شتابزدگی به دنبال قطاره می دویدم. سعی کردم به اندرون بیاندیشم. من بدبخت!... من بیچاره!... بیاد آوردم: یک دست لباس اضافه، بیجامه، لباس زیر، ادکلن ارزان قیمت بدبو، یک شیشه عطر کوچک تقریباً بی بو، جوراب، مسواک، خمیر، ریش تراش برقی و سرانجام دو کتاب (یک رمان و یک کتاب تاریخی).

تبسمی لبانم را از هم گشود. من همیشه اینطوریم. موقعیکه ادبیات و تاریخ با هم توی ذهن و فکر می آیند، فوری خوشحال می شوم. البته باید عرض کنم که فی البداهه نمی دانم چرا، اما موقعیکه فکرم را به کار می اندازم و دوباره خیال برم می دارد، می فهمم چرا. خیلی ساده، چونکه فکر می کنم تاریخ، ادبیات را می سازد و متقابلاً هم، یعنی اینکه ادبیات هم تاریخ را می سازد. بقول معروف یک پیوند و ارتباط دیالکتیکی. البته نمونه برای ترم هم دارم. الکی که نمی گویم. نمونه‌ام هم کتاب 'دن آرام' است. خیلی ساده. تاریخ، دن آرام را ساخت و بعد هنگامیکه شولوخوف دن آرام را نوشت، تاریخ هم ساخته شد. آن هم چه جوری! درست از نوع زنده و مارش گونه‌اش، آنطوری که آدم می تواند حتی بعد از گذشتن سالهای مدید، هنگام خواندن متن، باز دوباره و چند باره صدای پای سربازان، آب رود و نواهای عاشقانه را بشنود. حتی به جرات می توانم بگویم که در این کتاب، چنان تاریخ و ادبیات با هم قاطی می شوند که عین یک پیکر و یک وجود واحد می شوند،... درهم تنیده، در واژه‌های مسمم به نام 'دن آرام'.

آه که از حرفای گنده، سر خودم هم درد می کند!

من در این سالهای آخر، از زمانیکه کم کم احساس کردم که باید به یک سفر طولانی بروم، یکدفعه و بطور غیرمنتظره‌ای به تلفیق این دو علاقه‌مند شدم. البته این جوری هم نیست که از هر کدام فقط یک نمونه توی ساکم باشد، نه، برعکس. نمونه‌های متفاوت داشته‌ام، و دارم. بسته به شرایط راه و سفر. و سفر آسان نمود اول (و نیافتاد مشکله‌ها ابد)، درست بخاطر همین تلفیق و نمونه‌های متفاوت بود. سفر من بدبخت!... من بیچاره!

به ساک خیره می شوم. خودم را کماکان خوشبخت می بینم. چونکه، ساکم را دارم با محتویات درونش، و نیز با احساسی که به من منتقل می کند: احساس اینکه هنوز مسافرم و می توانم با قطار بعدی، بعد از یک شب اتراق در این

شهر غریب، به راه خودم ادامه بدهم (اگرچه در مسیری خلاف رویاهایم). شبی خوب در یک هتل بی درجه، با ارزانترین غذاها و البته با کتابهایم که مهملات راه را مهمل تر می کنند. و چه خوب!

در اثنائی که من ایستاده‌ام و کماکان با ساک همراهم در یک کلنچار ادبی - تاریخی ام، متوجه می شوم که ایستگاه خلوت شده است. مردم چقدر زود می روند! و اینکه چرا کسی منتظر قطار بعدی نیست، متعجبم می کند. نه، من نباید زیاد پایپیچ خرده‌ریزه‌ها بشوم. شب کماکان دیر وقت هست و من هرچه زودتر باید ایستگاه قطار را ترک کرده و به شهر بروم. و درست هنگامیکه می خواهم دستم را دراز کرده، ساک را برداشته و بعنوان آخرین فرد، ایستگاه نیمه تاریک - نیمه روشن را ترک کنم، دوباره احساس فاجعه چند لحظه پیش در من عروج می کند. از دولایی درآمده و دوباره مثل تیر چراغ برقها راست می شوم. دستم به طرف خودم برمی گرد، درست در مسیر جیبهای پالتوم که تا زانوهایم می رسد.

من دستهایم را در قطار جا گذاشته بودم. درست هنگامیکه از خواندن مداوم، پی در پی و به نوبت دو کتاب ادبی و تاریخی خسته شده بودم و خوابم گرفته بود، آنها، بی اراده روی صندلی افتاده بودند. بعد، هنگامیکه توسط مامور بیدار شدم که دیر است و باید بجنبم، چنان هولکی پایین رفته بودم که یادم رفته بودم برشان دارم.

اما،... اما کی ساک را پایین آورده بود؟... من،... یا!

آنهای داخل ساک هم دو تا بودند.

همزاد

مادرم می گفت که او (یعنی نه مادرم)، با من زاده شد، درست در اولین ماه بهار سال! گفت در اتاقی با دیوارهای کاهگلی، با دو پنجره چوبی مشرف بر یک بام که در ادامه آن غروب شهر قرار داشت. من که از تعجب چنان بهت زده شد بودم که دستانم تا ماه رسید و ابروهای طلاگونه‌اش را نرمک نرمک با پنجه‌های سردم شانه کشیدم، گفتم در ابتدای بهار؟... مگر می شود؟ گفت "چرا نمی شود... دنیا مکان غیر ممکن هاست!" و دنیا مکان غیرممکن هاست. من اینرا از مادرم یاد گرفتم، و برای همین از همان روزهای اول بدنال ناممکن ها به راه افتادم... و دیگر هیچ وقت فرصت نکردم دوباره ابروهای ماه را نرمک نرمک شانه بزنم... و هیچ وقت مادرم هم تعجب نکرد از به راه افتادنیهای بی پایان من. او تنها نگاه کرد و گریست. و من نمی دانم آیا او می توانست مرا که گاهی هزارها کیلومتر دور می شدم، ببیند یا نه. اگرچه خودش همیشه در خوابهایم می گفت که دیده و خواهد دید. و من هم مطمئن بودم که دیده، زیرا که دنیا محل ناممکن هاست.

به راه افتادنیهای بی پایان، هیچ وقت باعث نشد که من هر سال، اول بهار، به یاد داستان قدیمی مادرم نیافتم. برعکس هر کجا و هر جایی که بودم، در هر

حالت و در حین تصور و انجام هر رویایی، می ایستادم، ابروهایم را درهم می کشیدم و با پیشانی پر چین و چروک، در یک اندیشه و تلاش هرمنوتیکی، با متن تاریخی - داستانی مادرم تماس برقرار می کردم،... و هر بار کمابیش به نتایج تازه‌ای می رسیدم (منی دانم چرا آن داستان اولیه مادرم را که در ابتدای داستان برایتان گفتم منی توانستم دوباره به یاد بیاورم).

یک بار سعی کردم آن اولین ماه بهار را با اولین ماه بهار آن شهری گره بزنم که مدتی بود در یکی از هتل‌های قدیمی و متروکه آن اتراق گزیده بودم. در تنهائی اتاق، در عصر یک روز بی اسم و مسما، از پنجره به بیرون نگاه می کردم. به بام‌های سرخ گون خانه‌های 'گجه گندی' که بی پایان در پی هم در جایی گم می شدند. پیش خودم گفتم آن اولین ماه بهار، ماهی بوده از جنس همین. از جنس اتاقی خلوت با پنجره‌ای مشرف بر بام‌های سرخ گون محو در ناپیدائی. و ناگهان در پشت سرم، نگاه‌های نگران مادرم را احساس کردم که به کودکی شیر می داد که هنوز منی دانست 'بیرون' از هم اکنون در انتظارش است. من طعم شیر را به یاد نداشتم، گرمی سینه مادرم را هم چنین، اما یکدفعه به یادم آمد که گاهی از مادرم بیزار می شدم. گجه گندی‌ها، نجواکنان به همدیگر گفتند آنجا پشت پنجره بچه‌ای در پی تغییر دنیا است، و خندیدند.

یک بار دیگر، آن اولین ماه بهار را در تپه مشرف به رودخانه‌ای گل آلود به یاد آوردم، که تا چشم کار می کرد در پیچ و خم‌های جنگل‌های درخت سرخس پیچ و تاب می خورد. من که روی تپه‌ای عاری از هرگونه سبزه‌ای نشسته بودم، و در حالیکه تنم، داغ شنها و کلوخها را احساس می کرد، پیش خودم گفتم آن اولین ماه بهار، ماهی بوده از جنس همین. از جنس تپه‌ای لخت مشرف بر رودخانه‌ای گل آلود، محو در ناپیدائی انبوه درختان. و ناگهان در پشت سرم آه‌های نگران مادرم را احساس کردم که به کودکی راه رفتن می آموخت که هنوز منی دانست این راه رفتن چیزی است از جنس 'بیرون'. من که نه گرمی دستان مادرم را به یاد داشتم و نه بوی کلامش را، یکدفعه یادم آمد که گاهی از کمک

های مادرم بیزار می شدم، و... تن به افتادن می دادم. رودخانه آنجا نجواکنان می گفت روی آن تپه، پسرکی نشسته است در پی تغییر دنیا، و خندید.

شاید خنده‌اتان بگیرد! اما یک بار دیگر درک هرمنوتیکی من، آن اولین ماه بهار را در یک سلول به‌یاد آورد. سلولی عمومی که در آن بیست سی نفر آدم جورواجور، هرکدام به هر دلیلی، چپانده، زندگی می کردند. من که نه جانی بودم و نه از زمره کسانی که بدون آنکه سیاسی باشند اما به رهبران فوش داده بودند، موذیانۀ تا روز بعد به آنجا فرستاده شده بودم. بازجو گفت "که قاچاقی از مرز گذشته و وارد شده‌ای، دیروقت است و تا فردا باید آنجا صبر کنی!" و من آنجا صبر کردم. البته، قبلش، بهش گفتم پول دارم و می توانم طبق معمول در هتلی بدون ستاره را امشب به‌سر کنم. اما بازجو که مردی از زمره انقلابیون تهی از رویا بود، تنها تبسمی کرد و با اشاره دست خواست که مرا دور کنند. و مرا دور کردند. و درست نیم ساعت بعد، در حالیکه از پشت میله‌های سنتی رو کم کن، به حیاط کثیفی می نگرستم که در پیشگاه یک دیوار چرکین سیمانی به انتهای خود می رسید، به خود گفتم آن اولین ماه بهار، ماهی بوده از جنس همین حیاط،... از جنس خاکستری و محو در یک دیوار. و ناگهان پشت سرم نگاههای سوزان مادرم را احساس کردم که می خواست هر لحظه زندگی بچه بی زبانش را در ابدیتی حصار کند. من که نه رنگ چشمان مادرم را در آن سالها به یاد داشتم و نه آن امید به شکار زمان را، یکدفعه به یادم آمد که گاهی از لذت ماندگاری مادرم بیزار می شدم، و... تن به خوابی عمیق می دادم. حیاط، آنجا با زبان سرد سیمانی خود می گفت، آنجا پشت میله‌ها، پسرکی ایستاده است در پی تغییر دنیا، و خندید.

تعجب نکنید که اگر بگویم من از همه ادراک هرمنوتیکی ام تنها این سه تا یادم مانده است. علتش هم این است که همین سه خاطره، همان بلای داستان مادرم بر سرشان آمده، و آنها هم دچار خوانش هرمنوتیکی شده‌اند! و من گاهی در این خوانشهای بی شمار فلسفه‌گون، داستان اولیه مادرم را گم می کنم،... به‌یادش نمی آورم. و مادرم بیش از پیش به آنی تبدیل شده و می شود که من

هم اکنون می پندارمش. مادرم در درک هرمنوتیکی من، گذشته اش را از دست داده و بیش از پیش به حال تبدیل می شود، 'حال' های تهی از گذشته و تاریخ. و من اگر چنین نکنم، مادرم را نه تنها به خاطر نخواهم آورد، بلکه از او تنها تصویری محو، از جنس همان مناظری که گفتم به جای خواهد ماند،... و... آه مادر!

ولی اخیرا متوجه شده ام در تمامی این خوانشهای بی سر و ته، اما واقعی در حال، من چند چیز را مرتب ثابت می بینم، آن ثوابتی که هرمنوتیک هم با تمام عظمت خودش نمی تواند عوضشان کند: نگاه مادرم، باور او به غیر ممکن ها و صدای خنده منظره های پیش رویم، و البته نوای دائمی او که مرتب در تمامی این سالها در گوشم پیچیده که او (یعنی نه مادرم) در همان روز اولین ماه بهاری با من زاده شد. اما این 'او' کیست؟ چرا مادر هیچ وقت ازش اسمی نبرد؟

اوه،... وای وای،...!...! لطفاً صبر کنید! حالا متوجه شدم. 'او' شاید همان "دنیا، مکان غیرممکن" های مادرم باشد که از همان ابتدای داستانش به آن اشاره کرده بود و، من، من سر به هوا نفهمیده بودم.

'او'، یک همزاد نامرئی از جنس رویاهائی که معنا می بخشند، اما زندگی نه.

میانجی سرخپوست

می گفت از دست همسرم کلافه شده بودم، دیگه بیشتر طاقت و تحمل نداشتم. می دونستم دوستم داره و فکر و خیال خیانت توی دلش نیست، اما اعمالش دیگه تحمل کردنی نبود. بیخود و بی جهت با رفقام و با هر آشنای هر دم میلی ور می رفت، مثل خارجیها می رفت رو زانوهای ورپریده شون می نشست، بغلشون می کرد، باهاشون زیادی گپ می زد، بی حد و مرز سر شوخی رو باز می کرد، نمی دونم در این اواخر چرا این جور می شده بود، من که کم و کسری نداشتم، کما فی السابق مثل قدیما بودم، خوش مشرب و خوش رو و پر انرژی. هیکل همچنان پابرجا! مثل همیشه دوستش داشتم، خیلی ام... اما او به یکباره عوض شده بود. انگار چیزی چیزکی توی دلش، توی اندرونش مثل دیواری فروریخته بود، شاید دیوار زندگی بود، شاید دیوار صلابت انتخاب، می فهمی که منظورم از صلابت انتخاب چیه؟... نمی فهمی! خب بذار برات بگم! منظورم اینه که در زندگی هر آدمی یک دیوار اندرونی وجود داره که بر اساس آن در جریان زندگی اش انتخاب می کنه، انتخاب می کنه و بعد بر آن تکیه می زنه، برای تمام عمرش. اما بعضی آدمها خوش اقبالن و این دیوار، یا فرو نمی ریزه، یا خیلی دیر فرو می ریزه، اما مال آدمهای بدبخت خیلی زود درز و ورز برمی داره و دیگه می افته. وای... چه بدبختی ای! فکر کنم همین بلا سر زنم آمده بود.

البته منظورم این نیست که درست از آن قسمتی دیوارش فرو ریخت که مرا انتخاب کرده بود، نه! درست برعکس، حاجی! مال او از آنجائی ترکیده بود که ربط مستقیم به خود زندگی داره، به فلسفه زندگی، به هدف و محتوایش. ها ها ها... حرفام کمی پیچیده شد، اما فکر می کنم که می فهمی چی می گم. همه به نوعی به اینجاها رسیدیم و یا می رسیم، با کلامی بهتر و بقول از ما بهترون خواهیم رسید. به قول سقراط لازم نیست آدمها رو یاد داد، بلکه تنها کافیت به یادشان آورد. می فهمی که؟

من می دانم کی به یاد زخم آورده بود. زن همسایه مان، نشستنهای منگ و ساکت گاه گذاری من جلو آینه بدبوی خونه، و یا شاید عکس ماه در قاب پنجره در یک شب سرد زمستانی. دیگه بعد از اون زخم وراج و بی پروا شد. الکی می خندید، سر یه حادثه بی ارزش بچگانه روده بر می شد، اینتده می خندید که اشکاش درمی اومد، من گاهی نگران می شدم که نکنه سخته کنه، آخه مگر قلب بیچاره چقدر تحمل هیجان رو داره. مگه نشنیدی که مردم گاهی از سر شادی یا غصه زیاد، دق می کنن. وای، خدا آن روز را نیاره! من که اصلا نمی تونم تصورش را بکنم! یعنی زندگی، بدون او؟!... مگه می شه؟ مگه نشنیدی که خدا، بعد از آن حوا را آفرید که آدم در باغ عدن احساس تنهائی کرد؟ خدا، یه تیکه ای از تن خود آدم کند و با آن ور رفت تا تبدیلیش کرد به زن. زن نخستین، یا نخستین زن. بنامش شصتش را! آن هم از دنده چپ آدم. می دونی که این یعنی چی دیگه؟ یعنی اینکه آدم تنها خودش می تونه به داد خودش برسه، آن هم به وسیله یه قسمت چپ از بدنش. فکر کنم گرفتی دیگه،... ها! آره دیگه، من درست از روزی چپی شدم که این داستان شیرین رو شنیدم. باور کن! این داستان، یا بقول از ما بهترون بهتر بگم این میتولوژی نشون می ده که چپ قبل از راست وجود داشته. اینو اگه بچه های دوره سی و دو می دونست که اون وری نمی شدن! البته اینو هم فراموش نکنیم که همین زنه باعث بدبختی آدم شد، و از باغ عدن راندنش. اینجوریه دیگه! آدم یا باید با تنهائی تا کنه، یا با دنیا. همیشه هر دو را داشت. من شخصا فکر می کنم که ما باید با همین قسمت چپمان، یعنی با زنها

آنقدر ور برویم تا دوباره به همان باغ عدن برگردیم. درسته اونا باعث شدن تا ما از آنجا کنده بشیم، ولی دوباره رمز بازگشت ما در همین زنهاست. باور کن! روش هم اینه که به همین آقا ابلیسه بگیم که یه کمی مدتی کوتاه بیاد، همین! اینم شدینه. میدونی چرا؟ خیلی ساده، چونکه آغا شیطان، از آدم، یعنی ما مردها بیشتر از حوا یعنی خانما متنفره. اصلا او نه تنها از خانما متنفر نیست، بلکه خیلی هم دوستشان دارد... باور کن! خیلی ساده چونکه اونا راحت تر حرفشو باور می‌کنن تا ما. همچنین، یه چیزکهای اضافی دیگه هم دارن دیگه!

آه، باید ببخشید! می‌دونم چرا اینجاها پریدم. آره داشتم راجع به زخم می‌گفتم. گفتم که خیانتکار نیست، اما اعمالش به اونا می‌خوره. باور کن اگه واقعن درون هم اینجوری بود، خیلی وقت بود من قال کارو کنده بودم، کارو تموم کرده بودم. دوستش دارم... لامذهبو، باورکن. مثل گذشته‌ها، درست مثل اون اوائل، عاشق موهاشم، آخ اوائل لامذهب! عاشق سفیدی پوست و جوانیش... آخیش! من اینجوریم دیگه، یه عاشق پیشه بدبخت! پدرم، نور به قبرش بیاره، همیشه بهم می‌گفت "زهر خرمادیان صفت!" ها ها ها، بدم نمی‌گفت... ها. منو می‌شناخت دیگه. و درست همین صفت مهم منه که منو مرد زندگی کرده. به همین رفیقام نگاه کن! همه بعد از یکی دو سالی و... اندی جدا شدن، بدون استثنا! چونکه ته دلشان، نه مرد زندگی بودن و، نه مثل ما خاطر زناشونو می‌خواستن. اونا از جنس آب بودن، رفتن که رفتن!

خوب، خدمت سرور گرامیم عرض کنم که من دیگه طاقتم تاق شده بود. می‌بایستی یه فکری می‌کردم. چکار کنم چکار نکنم... به این در زدم به آن در زدم. دق الباب نبود توی این شهر لعنتی، که تاریخش شیرش مکیده شده و سترون است، نزده باشم. میدونی چرا به شهر این جور می‌گم؟... ها... میدونی؟ خیلی ساده، رفتگانش را فراموش کرده، هم از جنس مرده‌اش و هم از جنس زنده‌اش. خیلی زود. و اینجوری یه شهر هم می‌تونه عقیم بشه. به هرحال! موقعی داستانو براشون تعریف می‌کردم، کسی حرف آنچنانی برام نداشت. یکی می‌گفت طلاقتش بده، با زنجیر که به پاهات نبستنش! یکی دیگه

می گفت زنها همیشه اینجوری بودند و اینجوری می مانن، بقول از ما بهترها خواهند ماند، اونا دوست دارن همیشه دیده بشن، جلو چش باشن، آخه جان دلم اگه اینجوری نباشه پس فلسفه این همه بزک کردن و آرایش چیست! دیگری می گفت دین مبین حلال کرده، یه چاقو وردار، رو گردن بی حیاش بکش و... تمام شد، رفت پی کارش... آخه این هم شد زن!

من که هر روز نسبت به روز پیش دل تنگ تر می شدم، تصمیم گرفتم دیگه از کسی نپرسم. تصمیم گرفتم خودم تصمیم بگیرم. جلو همان آینه همیشه می ایستادم و خودمو ورنانداز می کردم، قیافه‌م بد نبود... ها، اگه زیاد زیاد هم مردانه نبود، ولی کم و کسری آنچنانی هم نداشت. به نظرم تنها عیبش سیلام بود. آخه مدتی سیل نمی دارم (صدایش را پایین می آورد). می دونی چرا؟... آخه سفید شدن. دنیا هم دیگه یه جوری شده که تحمل سیل سفیدو مثل قدیما روی چک و چونه آدمها، نمی کنه. فکر کنم بیشتر تقصیر این کومپیوتر و اینترنت لعنتی یه. همه دوست دارند صاف و لوس باشن، اون هم از جنس جوانیش. پس سیل سفید بی سفید!

اما هر چه بیشتر توی آینه زل می زدم، بیشتر احساس می کردم که کله‌ام تهی یه. عجب گرفتاری شده بود! بیا و ببین! نه بتوانی به مردم شهر اعتماد کنی و، نه از کله خودت چیزی، چیزی بتونی بیرون بکشی. زهی درس خواندن ما! آخه این هم شد مملکت؟ (در اینجا چشمکی می زند و با صدای پایین می گوید) اما بقول کردهای خودمون که دهنشون گرم، خدا دلیل بیچارگانه! البته منظور کردهای مرد ما این نیست که خدا بیچاره‌ها رو درست کرده، نه برعکس، منظور اینکه که خدا بخاطر بیچارگان وجود داره، او هست یعنی وجود داره چونکه میخاد بهشان کمک کنه. و خدا این چنین روزی ما را رسوند. می دونی چه طور؟... آهان، خیلی ساده!

عرض کنم که یه روز سخت زندگی، درست در لحظه‌ای که پاک دستامو از دنیا شسته بودم (منظورم از زغمه)، و بیشتر از هر لحظه دیگه احساس عجز و لابه می کردم، خدا روزیمو رسوند! حالا برات تعریف کنم، میمونی‌ها! من که هیچ وقت تصور نمی کردم همچه چیزی در دور و ور ما هم پیدا بشه، و اختصاصن آن را مختص به ایالات متحده، آن هم در زمانهای قدیم، می دونستم، دیدم یه دفعه روزی از کنار یه قبیله سرخپوستی رد می شم، داشتم ردش می کردم که رئیس نازنین قبیله‌شونو دیدم. مردک سر و مر و گنده‌ای، هیکل این اندازه، با پره‌های مشهور عقاب بر سر، و سینه رستم گونه. نمی دونم چه چیزی در منم نیگای اونو گرفته بود که هی چشاش با من ور می رفت، زل زل. من یک دفعه متوجه شدم که آینده من در این پهلوان سرخی ست که در میان جمعیت هی زل زل به ما نگاه می کرد. خودت خوب می دونی که شانس یه بار سر به خانه آدما می زنه. و باید زرنگ بود و این یه بارو سریع گرفت! که من گرفتمش. راهمو سریع کج کرده و به میان قبیله سرخپوستان محترم رفتیم. رئیس اعظم تا منو دید که راهم را کج کرده و می خواستم به میانشان بروم، پا شد و مستقیم به طرف من آمد. همراهش هم، پر عقاب به سر دیگه‌ای، به همان سرخی پوست و... نگاه نافذ. هنوز چند قدمی مانده بود که به من برس، من با تمام وجودم داد زدم که ای فرشته نجات من! به دادم برس... به داد! و درست در همان لحظه در حالیکه می خواستم دستم را دراز کنم، دستانش را گرفته تا ببوسم، یک دفعه ناخواسته چاقوئی در دستانم ظاهر شد! عجب بدشانسی‌ای! اونی که پشت سر رئیس بود و باهاش می اومد، مثل پلنگ پرید جلو و سرخ پوستانه ندا سرداد... و چه ندائی! قبیله گر گرفت. اما باز من خوش اقبال بودم. بانگ زدم که اشتباه شده... اشتباه!... ببخشید! و کارد را پرت کردم. آنچنان پرتش کردم که تعجب رئیس را در چشمانش از زور خودم دیدم.

(در اینجا کمی مکث می کند. سیگاری روشن می کند و با دودش حلقه‌ای درست می کند، درست مثل دود - حلقه‌های اعلام جنگ سرخپوستان در زمان قدیم)

بهرحال، نشستیم و من شروع کردم به تعریف داستان بینوایی و بدبختی خودم. هنوز چند جمله‌ای از دهانم نپریده بود که رئیس به رسم خودشان، کف دستش را بالا آورده از من خواست قطع کنم. من تازه فهمیدم که او زبان منو نمی فهمه. با اشاره همان دست گفت که مترجم می خوانیم. و من با اشاره سر تأیید کردم. سپس برگشت و چیزی با زبان عجیبش به مرد همراهش گفت. او هم پا شد و رفت مترجم رو آورد.

مترجم، همان جادوگر پیری بود که دمش گرم موقعی که من دیده بودمشان، داشت با رقص و حرکات عجیب و غریبش، و آواز باز عجیب و غریب ترش، برای مردم چیزی تعریف می کرد.

- خوب عاقبتش چی شد؟... زنت خوب شد؟

- البته که خوب شد، اما من هنوز هم نمی فهمم که چگونه اولن راه ما به اون قبیله کشیده شد و... دومن اینکه آن جادوگره، بدون اینکه زبان منو بفهمه، سرتاسر آن روز ترجمه کنه و حال زار ما رو برای رئیس ترجمان کنه!... من هنوز نمی فهمم! اما بهرحال دمش گرم!... این هم از خواص پناهنده بودن و زندگی در بلاد فرنگ!

سیاره‌ای بدون شرق و غرب

من هر شب، اگر هوا یاری دهد و آسمان ابری و بارانی نباشد، در بالکن رو به دریایم می‌نشینم و در آسمان غرق در ستاره‌ها خیره می‌شوم. من این کار را بیاد سخنان دوستی انجام می‌دهم که در بیمارستانی جان سپرد نزدیک به زندانی که در آن او صدای گلوله‌ها را از زبان پچ پچ مردم مریض شنیده بود! مردم مریض همان اتاق که او در آن بود، و قرار بود همه بدون استثنا روزی در این روزها، به همین زودی، در آن هم‌پزند. که مردند!

***

او معتقد بود که 'جرات' موجودیه مثل میز، صندلی، درخت و یا بهتر بگوئیم چیزی مثل بشر. وجود دارد، وجودی بقول معروف عینی. یعنی اینکه میشه لمسش کرد، با نگاه دیدش، بوش کرد و حتی اگر از خود جرات هم با جرات تر بود، می‌شود خوردش! نه فقط جرات، حتی معتقد بود فکر هم از همان جنس جراته. آن را هم می‌شود دست زد و از رنگهایش هم مطلع بود. مثلاً می‌گفت که بیخود نیست در عالم واقع، سازمانها و احزاب، رنگ انتخاب می‌کنند. یکی آبی، یکی سرخ و دیگری سبز و... تا آخر!

یک بار که فکر کنم آخرین بار هم بود دیدمش (آخر من مدتی یاد گرفته ام، یعنی یادم داده اند که زیاد جایی نمانم و بروم، اگرچه شخصا معتقدم که مگس ها و یا شاید معقولانه تر بگویم کیوترها هر چقدر دور هم بپزند، باز توی همان محوطه هستند)، و مثل اینکه فهمیده بود که من ماندنی نیستم و می روم، سیگاری چاق کرد و در حالیکه مثل پارتیزانها با انگشت اشاره و انگشت شصت فیلترش را گرفته بود و دودش از میان پنجه هایش به هوا برمی خواست، آخرین جملات بیاد ماندنیش را برایم گفت. در همان محوطه آخرین بیمارستان زندگی. جملاتی که هنوز که هنوزه گاهی وقتها دوباره به سراغم می آیند و اگرچه نه طبق همان روال و همان نظم ویژه خودشان، اما در مغزم با منطق خاطرات، که منطقی ویژه و منحصر به فرد است، دوباره می پیچند، و ولوله عجیبی در درونم ایجاد می کنند.

این بار هم مثل همیشه از جرات و از فکر گفت، اما این دفعه جور دیگری. این بار، این دو تا را به کسان دیگری وصل کرد. و اینکه چرا به این کسان دیگر گیر داده بود، کسی علتش را نمی داند. البته شرط هم نیست هر چیزی علتی داشته باشد. گاهی وقتها خود سخن گفتن، می شود علت. یعنی سخن می شود علت سخن. و این چنین آدم دوست دارد در قهوه خانه ها بنشیند و ساعت های متوالی تنها برای اینکه سخنی گفته باشد، گپ بزند و سخن بگوید. و او هم درست به این معتقد بود، اینکه خدا سخن را آفرید تنها جهت اینکه سخن وجود داشته باشد. و برای همین هم هست که سخنان فیلسوفان از نوع بهترین سخنان هستند، زیرا که بدون اینکه عملا به کاری بیایند، خودشان در خودشان هم شروع می شوند و هم تمام. کاملترین موجودات دنیا که از جنس و شکل دایره اند.

بهرحال! سیگار پارتیزانیش را که تا نصف رسیده بود و اما دودش کماکان بیداد می کرد را دوباره به زیر کف دست لرزانش کشاند و گفت:

- "اگر مارکس را با جرات بیامیزید و قاطیش کنید، اکتبر متولد می شود، اگر اونو با فکر، مثلا با همین آلتوسر و گرامشی چفتش کنید، دولت رفاه دنیا می آید. و اتفاقا مارکس یک جوویه که باید فقط با یکی از این دو تا باید قاطیش کرد. مارکس همیشه تنها خودش باشه، خودش باشه، می ماند... یعنی بهتر بگویم می مانی. در این حالت تنها برای عکس گرفتن باهاش خوبه! البته یک جوری دیگر هم هستش، می توان با هر دوی اینها همزمان قاطیش کرد که در این صورت می شود همان کمونیسمی که مارکس آرزویش را داشت. یعنی مارکس به اضافه جرات و فکر، برابر است با کمونیسیم. ولی مگر اینها همه با هم دست می دهند؟ البته که نه! بدی زندگی اینه که نمی شود همزمان هم جرات را داشت و هم فکر را. با هم دست نمی دهند. علتش هم کوتاهی زندگیه. پس باید انتخاب کرد. چه جوری؟ دیگر این بستگی دارد. بعضیها جرات را انتخاب می کنند و بعضیها فکر. اگر به نقشه دنیا نگاه کنید، به همین کره خاکی خودمان! تا به طرف شرق بروید، ملتفت می شوید که مردم دوست دارند جرات را انتخاب کنند، و تا به طرف غرب بروی، فکر و تئوری. و اما فرق میان جرات و فکر، یا بهتر بگویم فرق میان انتخاب این دو. کسانی که جرات را انتخاب می کنند، عاقبت به هیچ کجا نمی رسند. عاقبت الخیر نیستند! آنهایی که تئوری را انتخاب می کنند، بهرحال به جایی می رسند. عاقبت الخیرند! یک چیزهایی را بدست می آورند. عجیب نیست؟ نه، البته که عجیب نیست. آخر، آدمی بیشتر عقله تا چیزهای دیگر."

در اینجا مکثی کرد. کمی از لیوان آب پیش رویش را که روی میز قرار داشت، سرکشید و ادامه داد:

- "بله! عرض می کردم. اما باز کل فلسفه هستی در اینجاست که چه جوری می شود همین جرات و یا فکر را پیدا کرد. البته شما بهتر از من ملتفتید که پیدا کردن همیشه یا اتفاقیه یا از روی نقشه، اما باید عرض کنم که پیدا کردن شامل این دو تا نمی شوند. به گفته‌ای دیگر نه بشیوه اتفاقی و نه بشیوه برنامه‌ای نمی توان آنان را در این دنیای پهناور و عمیق ما پیدا کرد! درسته آنها هم از جنس

همین اشیا دوروبر ما هستند، اما منطق زندگی کردنشان از یک نوع دیگر هستند. علتش هم اینه که علیرغم شی بودنشان، نه زنگ بر می دارند، نه می پوسند و نه روزی از میان می روند. اگر بخوایم از کلمات افلاطون استفاده کنیم باید عرض کنیم که آنها ماده هستند اما در شکل و فرم 'ایده' و شما خوب می دانید که 'ایده' افلاطونی ابدی هستند و هیچ وقت از میان نمی روند. اخمهایتان را تو هم نکنید! می دانم فهمش، یا بهتر بگویم قبول کردن این سخن من مشکله، اما باید بگویم که درست مانند همه چیزهای پارادوکسال دیگر زندگی، تنها باید بهش عادت کرد تا بتوان هم هضمش کرد و هم باهاش زندگی، یعنی قبولش کرد. اگر این نکته مقبول واقع گردد، به نظر من خیلی از مسائل بشیوه خودبخودی حل می شوند، و مشکل آن چنانی باقی نخواهد ماند! همین ماندگاری آنها، اینکه هیچ بلایی سرشان نمی آید، باعث نشده که پیدا کردنشان خیلی مشکل باشد. برای همین هم هست که در این دنیای فانی و وانفسا آدمهای دلیر و با جرات و یا انسانهای چیز فهم و دارای فکر، بسیار کم پیدا می شوند، و همین خود باز باعث شده که انسان نکبت آنقدر که به دور خودش می چرخد، نتواند به دور چیزهای دیگر بچرخد، و در یک کلام در همان چارچوب خودش بماند که مانده!"

- نگفتی که بالاخره چه جوری می شود این دو را پیدا کرد؟ بهرحال باید راهی وجود داشته باشد.

دوستم دستی به ته ریشش کشید، و باز ادامه داد:

- "درسته باید راهی وجود داشته باشد. اما مشکل اینه که این راه را تنها آنهایی بلدند که این دو تا را پیدا کرده‌اند، و باز مشکل تر اینکه، آنان هیچوقت نه در اعمالشان و نه در گفتارشان توضیح نداده‌اند که چه جوری پیدایشان کرده‌اند! یعنی اینکه نرسیده‌اند توضیح بدهند. مشکل اینه که بمحض یافتن این دو تا، دیگر وقتی برای آدم نمی ماند تا در موردشان سخنی بگوید و آنچه که

باقی می ماند برایش، همانا عمل کردن و سخن گفتن بر اساس این دوتا است و بس. و در حقیقت این است که اسمش را گذاشته‌اند زندگی!"

من که مانده بودم چرا در شرق بیشتر جرات یافت می شود و در غرب، فکر، گفتم که:

- "به نظر شما روزی این معادله عوض خواهد شد، یعنی اینکه جرات به غرب و تئوری به شرق کوچ کنند؟... امکان دارد؟"

بعد از یک مکث نسبتاً طولانی گفت:

- "به نظر من یحتمله، اما حتمی نیست. اما خوب یک موضوع باقی می ماند، آن هم اینکه اگر مارکس را اساس بگیریم، بدون داشتن همزمان این دو با هم، بشر از بدبختی هایش بیرون نمی آید، و این یعنی اینکه سرانجام باید شرق و غرب با هم کاری بکنند، که البته این هم فعلاً تا به حال محال است! می دانید چرا؟ چونکه جرات بنوعی همیشه فکر را تحقیر کرده، می کند و خواهد کرد، و بالعکس هم، یعنی فکر جرات را مسخره کرده و می کند.... ولی اگر فرمول هگل در باب جمع اضداد را مبنا بگیریم، نهایتاً می شود امیدوار بود که روزی مانع الجمعها جمیع شوند!"

***

و من که سالهای مدیدی ست در غربم، هنگامی که به یاد سخنان دوستم می افتم، علیرغم اینکه سالهاست در انواع فکر و تئوری غرق شده‌ام، اما ته دلم همچنان عاشق جرات هم هستم. فکر می کنم که شاید محل جمع شدن اضداد مورد نظر رفیقم، من باشم! برای همین من حالا هم از غرب بیزارم و هم از شرق، هم از عشق غرب لبریزم و هم از عشق شرق.

من هر شب در بالکن خانه رو به دریایم، غرق در آسمان، به این می اندیشم که اگر مریضی به رفیقم فرصت می داد و سفر به من، هنگامی که بحث مثلاً بر سر کانت بود چه جوری او می خواست جرات و فکر را به او هم

وصل کند، اوئی کہ عاشق این وصل کردنہا بود. اوئی کہ ہمیشہ تعبیرات خاص
خودش را داشت. اما، دریغا! مرگ و سفر چہ زود دست بہ دست ہم دادند.
و شبی از جنس ہمین شبہا، رو بہ دریا فکر می کنم کہ شاید مریضی و سفر
ہم، از جنس همان جرات و فکر باشند، دارای بو و رنگ، و سفت و سخت.
و شبی از جنس ہمین شبہا، ہنگامیکہ غرق ستارگانم، بہ سیارہای فکر می
کنم کہ شاید درش نہ شرقی وجود دارد و نہ غربی!

گۆری 'یه هودا'

زۆر حەزەدە کەم بارگە و بێچمە وە و هەمووی بخەمە جانتایە ک و بیدەم بە کۆلدا و روو لە وڵاتی فەلەستین، ئیسرائیل یاخود باشتەر بلیم (بەهۆی ئەوەی هەندێ کەس رقیان لە ناوی ئیسرائیلە) روو لە کەنارەکانی دەریای ناوەرەست بەکەم. ریک ئەو جیگایە، یاخود ئەو ناوچە یە چیرۆکی مەسیحی تیا روویدا. هەلبەت لیتان تیک نەچی، ناچم بو ئەوەی دیسان بەو شوینانە دا برۆم و بگەریم وا مەسیح و هاوڕێکانی پیاواندا رویشتن. نا! دەچم گۆری یە هودا بدۆزمە وە.

وێک دەزانن یە هودا یە کێک لە نزیکترین باوەرداران و هاوڕێانی مەسیح بوو کە لە گەل ئەو زۆربە ی شوینەکانی کرد و بە ناو گەلێک چیرۆکدا لە گەلی تێپەری. ئەو یە هودایە ی ئاگای لە هەموو موعجیزەکانی مەسیح بوو و بینی چلۆن دەست، هەناسە و کەلامە جادووویەکانی ئەو، نەخۆش و پەککەوتەکانی لە چاوتروکانێکدا چاک دەکردهو، بەلام سەیر ئەوە یە لە کۆتاییدا پشتی تیکرد، پشت لە مەسیح. ئەویش چ پشتیکردنێک! لە ترس، لە ترسانا و بە قیمەتی گیانی مەسیح. هەلبەت لە یە هودا تێدەگەم. رۆمیەکان بە خۆیان و شیر و شمشیر و سوپای زەبەلاحیانە و ئەو نەبوون مرۆف زۆر بە ئاسانی بتوانی لە بەرچاویان نەگری، ئەگەرچی لە گەل پەيامبەری خودایش هاوڕی بێ و ئاگای لە

خۆشه ویستی و هه‌لسو کهوتی هه‌ژارنه‌وازانه‌یشی بیته. رۆم، ئیمپراتورییه‌کی به‌هێز و زه‌به‌لاح بوو که ئه‌و سه‌رده‌مانه‌ نیوه‌ی دونیای گرتبوو و یاسای خۆی به‌ سه‌ردا به‌ ته‌واوی زال‌کردبوو. جا ئاسایی بوو، ئا، ئاسایی! که یه‌هودا‌یش رۆژیک له‌ رۆژه‌کان ترس رووی تیبکا و له‌ پشته‌وه‌ خه‌نجهر له‌ هاو‌پیکه‌ی بدات!

یه‌هودا وه‌ی دابه‌زی و می‌شکی خه‌یانه‌تی له‌ دل‌ی کرد. هه‌لبه‌ت ده‌شکرئ بگوترئ دل‌ی خه‌یانه‌تی له‌ می‌شکی کرد. به‌هه‌رحال گرینگ وشه‌ی خه‌یانه‌ته‌ که ئه‌و کردی و ته‌واو!

بگه‌رپیمه‌وه‌ سه‌ر چیرۆکه‌که‌م. هه‌زده‌که‌م بچم و گۆره‌که‌ی بدۆزمه‌وه‌ و لێی پرسم که به‌و سی سکه‌یه‌ چیکرد وا ده‌سه‌لاتداره‌ رۆمییه‌ جوله‌که‌کان پێیندا. داخۆ ژنی پێ هینا، خانووی پێ کړی، دوکانی پێ کرده‌وه‌، یاخود ده‌ستی کرد به‌ مه‌ی و باده‌ نۆشی و له‌ناو سۆزانیخانه‌کاندا خۆی و جه‌سته‌ی هه‌لاوسای هه‌وه‌سی، ونکرد؟ زۆر تامه‌زروم بزانه‌م داخۆ له‌ کۆنجیکدا دانیشته‌ و هه‌ر ژماردنی و ژماردنی، یاخود دوواتر له‌ ژیر باری گرانی وێژانیدا به‌ هه‌ژارانی به‌خشی؟

هه‌ر ئه‌مه‌یش نیه‌، هه‌ز ده‌که‌م لێی بپرسم له‌ دوواژه‌می له‌ گه‌ل مه‌سیح و هاو‌پیکانی، ریک له‌و کاته‌یدا مه‌سیح گوتی "ئه‌و که‌سه‌ی له‌گه‌ل من نانی خواردوو، خیانه‌تم پێده‌کا!" چ هه‌ستیک رووی تیکرد. له‌و کاته‌دا چۆن پارووه‌که‌ی قوتداوه‌،... داخۆ نیگای له‌ به‌ر ده‌می خۆی بریوه‌، یان له‌ ده‌سته‌کانی، که‌ بێگومان ده‌له‌رزین؟ هه‌روه‌ها هه‌ز ده‌که‌م بزانه‌م تامی پارووه‌که‌ له‌ زاریدا چۆن بووه‌، داخۆ تال بووه‌، یان وه‌ک هه‌میشه‌ به‌تام و به‌له‌زه‌ت؟

هه‌لبه‌ت دل‌نیا نیمه‌ بتوانم گۆره‌که‌ی بدۆزمه‌وه‌. له‌ دووای دووه‌زار ساڵ، دۆزینه‌وه‌ی گۆری مردوو‌یه‌ک ئاسان نیه‌، به‌تایبه‌ت که‌ مردوو‌یه‌که‌، مردوو‌یه‌ک بیته‌ له‌م چه‌شنه‌، وه‌ک ده‌لێن مردوو‌یه‌کی نائاسایی! به‌لام نا، شتیک له‌ ده‌روونه‌وه‌ پێم ده‌لێ ده‌یدۆزمه‌وه‌! ئاخ‌ر له‌م دونیایه‌دا ته‌نیا گۆری دوو ده‌سته‌ له‌ بنیاده‌مه‌کان ون نابن: ئه‌وانه‌ی وا له‌م سه‌ری په‌ته‌که‌، یاخود له‌وسه‌رین. ئه‌م

دوو جوړه قهت ون نابن. ئه‌ی ئه‌وه نیه ئیستایش شوئینی شه‌یتان ماوه و موسولمانه‌کان ده‌چن به‌رده‌بارانی ده‌که‌ن! ئا، بی‌گومان گوړی ئه‌ویش ماوه. ده‌یدوژمه‌وه. ته‌نیا پیویسته ناویشانه‌که‌ی بده‌م و به‌س. ئیتر خه‌لک ریئوئیم ده‌که‌ن. ره‌نگه به هوئی منیشه‌وه بیته‌وه بیریان.

هه‌ر که دوژیمه‌وه، لیی ده‌پرسم کاتیک مه‌سیح له‌و دوواژه‌مه‌دا پاروویه‌کی گرت و خستیه‌ده‌می یه‌هوداوه و، پیی گوت "خیراکه و کاره‌که ته‌واو بکه"، چ هه‌ستیکه‌ی هه‌بووه؟ داخو نه‌ترساوه کتوپر په‌شیمان بیته‌وه و بکه‌وئی به‌سه‌ر قاچه‌کانی مه‌سیح دا و داوای لییوردنی لی بکا، یان ئه‌م قسانه‌ی مه‌سیح زیاتر هانیان داوه؟

لیی ده‌پرسم کاتیک سه‌ربازه رویمییه‌کانی هیئا و لییان پرسه‌ی کامه له‌م پیاوانه مه‌سیحه، بوچی له‌جیاتی ئه‌وه‌ی ئاماژه‌ی پیبکا و په‌نجه‌ی سه‌ربخا، چوو و روومه‌تی مه‌سیحه‌ی ماچکرد؟ باشه بو به‌ماچکردن، ئاشکرای کرد؟!

به‌خو‌شییوه جان‌تاکه‌م زور قورس نیه. هه‌نگاو سووک و، چوست و چالاکم. به‌خیرایی سنوره‌کان، شاخه به‌رز و پیده‌شته گه‌رم و تینووه‌کان جیدیلّم و ده‌گه‌مه ناوچه‌که. ژیان وه‌ک جاران نه‌ماوه. له‌جیاتی خانووه‌قوره‌قه‌دیمییه‌کان، چادره ره‌شه‌کان و شوانه‌کان به‌بزن و مانگا‌کانیانه‌وه، ئه‌و شار و شاروچ‌کانه ده‌بینم وا بوئی دوو هه‌زار سال دووای ئه‌و سه‌رده‌مه ده‌دن. به‌لام ئه‌مانه له‌مپه‌ر نین. که له‌ده‌رگای خانووی گونده‌کان ده‌ده‌م، خه‌لکی به‌رووی خو‌شه‌وه ده‌رگام لی ده‌که‌نه‌وه و وه‌لامی پرسیاره‌که‌م زور به‌جوانی ده‌ده‌نه‌وه، هه‌رچه‌ند لایان پرسیاره‌که‌م که‌می‌ک غه‌ریبه:

- "تکایه چوئن ده‌توانم گوړی یه‌هودا بدوژمه‌وه؟"

پاش که‌می‌ک تیرامان و بیرکردنه‌وه، هه‌ر هه‌موویان په‌نجه‌ی ئاماژه به‌ره‌و روژئاوا راده‌کیشن. وه‌ک یه‌که‌مین روژی سه‌فه‌ره‌که‌م، منیش به‌ره‌و روژئاوا دیسان هه‌نگاو هه‌ل‌دینمه‌وه.

سهرته نجام پيش نه وهی بگمه ده ریا، ده گمه دووادولی سهر ریگام. دۆلکی سهرسه وزی داپوشراو به دارستان که هیچ مروڤکی تیا به دی ناکری. هیچ ناوه دانیه کی تیا نابیزی. نارام به ناویدا داده گپریم. ده نگی جریوهی نایابی بالنده جوانه کان و سهوزایی دیمه نی به رده مم سه رنجم ده قوزنه وه و خه ریکه هوئی سه فهره که م پی له بیرده به نه وه، به لام ههر له و کاته دا پرساریکی سه یریش دینه می شکمه وه "باشه چلون ئیره ده بی شوینی گوری خائینیک بیت؟"

چاوده گپریم. سه وزه لانی و دار و ده ون نه وه نده چرن که دوزینه وهی کیل زحمه ته. ئه ویش کیلیکی دووه زار ساله. هه له به ت نه گهر کیلشیا ن بو دانابی. ئه سلن بو من له پيشا پرساری نه وه م نه کردوو که گوره که ی چونه و چون سازکراوه؟ رقم له گه مژیه یی خوم ده بیته وه. برینی نه وه هه موو ریگایه به بی ده سته که وت، چهنه لام پر نازاره. به لام هومید به رناده م. هه ست ده که م نه م چوره گوران، وه ک خاوه نه کانیا ن، خویان خویان ناکرا ده که ن. نه وان گهر بوخوشیا ن حه زیان به خوده رخستن نه بی، به لام هه رله خووه ده رده که ون. ته نانه ت گهر قسه یش نه که ن و نه دوین، دیسان ههر ده رده که ون.... وه ک چون لای مه سیح ده رکه وتن. سه یر نیه؟

به دۆله که دا نارام داده گپریم. هه نگاوه کانم خاوتر ده که مه وه. شتی که له ده روونه وه پی م ده لی گوره که، نه ده بی ری که له ناو دۆله که دا بیت و نه له سهر به رزاییه کانی، به لکو ده بی له شوینی که له داوینه کان بیت، ری که له لاخوارووی لاپاله کان. چه پ و راست چاو ده گپریم. نه ونده ی پی ناچی به ردیکی سپی چلکن که له کیل ده چی سه رنجم راده کیشی. به ره ولای ده چم. ته نیا بستیکی لیوه به ده ره وه یه. خاک و خول، به ره به ره به ژیره وهی کردوو. خاک و خوئیکی ره نگه دووه زار ساله. به ده ست هه ولده دم گله که ی ده وری هه لکه نم و لاییه رم. ده گمه نیوه ی و چاوم به نووسینی که ده که وی. نووسینی که من نازانم بیخوینمه وه. خه تیکی غه ریب. ئیتر به ته واوی دلنیا ده بم خویه تی. جه سته م خاوده بیته وه وه به ره حه تی داده نیشم.

یه‌هودا چ به بئ خهم لئی راکشاوه. وهک بلیی ههر هیچ رووی نه‌دابئی. له بیده‌نگی دۆله‌که‌دا و له‌کاتیکدا سییه‌ر هه‌تا دیت زیاتر و زیاتر دونیا داده‌گری، یه‌که یه‌که پرسپاره‌کانم ریزده‌که‌م و، ده‌یانپرسم. به‌لام هیچ وه‌لامیک نیه. یه‌هودا وهک هه‌میشه نایه‌وی جواب بداته‌وه. پیی ده‌لیم ده‌زانم گویت لیمه، ده‌زانم له ته‌واوی ئەم دووه‌زار ساله‌دا نه‌مردووی و ههر ژیاوی، ده‌زانم به هوی ژماردنی سی سکه‌که‌وه، قهت دوواحه‌سانه‌وه رووت تیناکا، جا بویه تکایه ولامی پرسپاره‌کانم بده‌وه! به‌لام ئەو ههر بیده‌نگه.

چاوه‌پروان و چاوه‌پروان ده‌میمنه‌وه. له‌به‌رخۆمه‌وه ده‌لیم ره‌نگه سه‌رسه‌وزیی دل‌پینی دۆله‌که له‌بهر ئەوه بئ که‌سی وهک منی عه‌ودالی وه‌لام، بتوانی به‌رگه‌ی چاوه‌پروانی بگری. دیسان له‌ کاتیکدا هه‌ولده‌ده‌م خۆم به سه‌یرکردنی ئاسمان و گه‌لاکان و خاکی به‌رده‌ممه‌وه بخافلینم، چاوه‌پروان ده‌میمنه‌وه. سه‌ره‌نجام ده‌لیم باشه، دنیا خه‌ریکه تاریک داده‌گه‌ری و منیش ده‌بئ پرۆم، باش نیه له تاریکه شه‌ودا له ته‌نیشته‌ گۆری خائینیک بم، جا بویه لانیکه‌م وه‌لامی یه‌ک پرسپاریانم بده‌وه که پی‌م وایه له هه‌موو پرسپاره‌کانی تر گرینگ‌تره... بو... بو به ماچ ئاشکرات کرد... بو؟

بئ سووده! ده‌نگ چیه له گۆره‌که‌وه نایه‌ته‌ گویی. دۆله‌که، تا دی کپ و کپ تر ده‌بئ. ده‌نگی جریوه‌ی مه‌له‌کانیش ته‌نانه‌ت داده‌مرکی و ده‌مری. 'با' یش نامینی. یه‌هودا نایه‌وی بدوی. ئەو وادیاره ده‌یه‌وی درپژه به بیده‌نگیی دووه‌زار ساله‌ی خوی بدا.

ئارام هه‌لده‌ستم، جانتاکه به کۆلما ده‌ده‌مه‌وه و به کاوه‌خۆ دوورده‌که‌ومه‌وه. له‌ناکاو چه‌خماخه‌ی بی‌ریک وهک هه‌وره‌تریشقه له ئاسمانی می‌شکم ده‌دات. وه‌لامی گرینگ‌ترین پرسپار، وهک برووسکه دیته ده‌روومنه‌وه. ئیستا ده‌زانم یه‌هودا بوچی کاتیک مه‌سیحی به‌ده‌سته‌وه‌دا، روومه‌تی ماچکرد... ئیستا ده‌زانم.

ماچکردنہ کہ، سوپاسی بوو بو سی سکہ کہ!

دهنگى بلوڤر

خودا كه دهنگى بلوڤره كه دههاته وه گوڤى، وهك ههميشه توره ده بوو، ههر چى له بهر ده ستدا بايه فرڤى ده دا، ههر له گوڤى زه وييه وه بگره، هه تا هه تاو و ئه ستيره و كاكه شانه كان. كه فرڤيشى ده دان، دونيا بو چهند ساتيك و هها ده شيوا كه بو وينه من له حياتى ئه وهى له مالى خو مان وهك ههميشه له بهر په نجه ره كه دا بم، ده ميبينى له سهر مانگم و له وى له سهر رووبه رى وشك و بى ناوى، سه يري ئه وه هه تا وهى ده كه م وا له ملى ديكتاتور پك ئالا بوو.

من نازانم خودا بو چى به بيستنى ئه وه دهنگه توره ده بوو،... داخو بيري چى ده خسته وه؟ له داخى مروڤ بوو (ئه وه يكه له ره گه زى خوڤى دروستى كرد بوو و كه چى به كر ده وه هيچى له وه نه ده چوو)، له بيتاقه تى، يا خود به هوى ئه وهى 'توره يى' يه كيك له خه سل ته ته به دى و ئه زه ليه كانى بوو و ده با جار جاره وهك هه موو خه سل ته كانى ترى ده ريخات. به راستى من نازانم، به لام حه زم له توره ييه كه ي بوو. هه ربويه كاتيك دا يكم ده يو يست نوڤر بخوينى و له سهر به رماله كه ي وهك ههميشه ده ست بو ئاسمانه كان بليند بكا ته وه، به گوڤيدا ده مچر پاندا "داوا له خودا بكه ئه مڤوڤيش توره بيت،... با وهك ههميشه دونيا به يه كدا بدات!"

ھەلبەت داىكم بەقسەى نەدەكردم. ۋەك ھەمىشە ناۋچاۋانى تىكدەنا و بە رووبەكى گرزەۋە پىي دەگوتم "خودا پىش ئەۋەى كەسىكى تورە و تەوسەن بىت، مېھرەبان و دلۇفانە، بۆيە ھەمىشە دەبى داۋاى رەحم و شەفەقەتى لى بگەين!" من كە لە كارى دونىادا ھىچ رەحم و شەفەقەتتىكم بەدەى نەدەكرد، دەمگوت "دايە گيان، دەزانم لە دل و دەروونى خۆتەۋە دەروانىتە خودا، بەلام بەلكو بە تورەيى ئەو زاتە، دونيا بە بارىكى تردا بگەۋى!" داىكم پىي ۋابوو داۋاى مېھرەبانى لە خودا، بىرى خودايشى دەھىنئىتەۋە كە پىش لە ھەر شتىك دەبى مېھرەبان بىت!

يەككىك لەو شتانەى من لە ژيانمدا ھەستم پىكردوۋە بەلام لىي تىنگەشىتوم، دووپاتبوونەۋەيە: دووپاتبوونەۋەى خەوتن، بەئاگابوونەۋە، خواردن و..... ھەرۋەھا دووبارەبوونەۋەكانى مېھرەبانى و... تورەيىەكانى خودا. ۋەك بلىي خودا كاتىك دونىاي دروست كرددوۋە، يەكەم كەرەسە كە لەبەر دەستىدا بوۋە 'دووبارەبوونەۋە' بوۋە. نا، بىورن! كەرەسە نا! رەنگە باشترە بلىم فۆرم، واتە چوارچىۋەيەك ۋا ھەموو شتەكانى لەودا چەپاندوۋە.

شت كە دووبارە كرايەۋە، ماناى ئەۋەيە نە خۆى كۆتايى پى دىت و نە ئەو دۆخەيش لەگەل خۆى دەپھىتى، يەك جار بۆ ھەمىشە دادەمەزرى و سەقامگىر دەبى. ھەربۆيە لە دوۋاى ئەۋەى خوا ھىور دەبوۋەۋە، زەۋى و ھەسارە و ئەستىرەكان دەگەرەنەۋە شوپنى خۇيان و من ديسان دەچومەۋە بەر پەنجەرەكەمان و، ھەتاۋەكەيش لە مىلى دىكتاتورەكە دەبوۋەۋە. ئىتر دونيا ۋەك جارانى خۆى لىدەھاتەۋە، ۋەك بلىي ھىچ شتىك نەقەۋماي!

بەلام سەرەراى ئەمە، من ھەمىشە پىم ۋابوو سەرئەنجام يەككىك لە تورەيىەكانى خودا، دوۋاتورەبوونى دەبى و، ئىتر دونيا بە لايەكدا دەكەۋى. ھۆكارى ئەمەيش نەك من، بەلكو جۆرى ھەلچوونەكانى ئەو بوو. دەبا لەۋى بى و بىينى، راستەۋخۆ، جا ئەوسا تىدەگەى دەلىم چى! تورەيىەكانى خودا لە ھەبوونى مندال و ئاشق بوون دەچى، تا مروف بۆ خۆى نەيى و نەبى، نازانى

چین. ده‌بئ گپژهلووکه‌ی هه‌ناسه و نه‌عره‌ته‌ی بئ وینه‌ی بیستی بو‌ ئه‌وه‌ی له من تییگه‌ی. ئه‌و هه‌ناسه‌ی، وا دونیا بو‌ خولقانی خو‌ی، ودمیکی لئ به‌قه‌رزگرت و، ئه‌و نه‌عره‌ته‌یه‌ی، شه‌یپووری ئیسرافیل ته‌نیا یه‌ک نو‌تی لئ دزیوه. من له‌م تو‌ره‌بو‌نانه‌دا بو‌و زانیم ئه‌و شته‌ی هه‌ساره و ئه‌ستیره‌کانی ناو کاکه‌شانه‌کانی به‌ شیوه‌یه‌کی نادیار به‌یه‌کتره‌وه به‌ستوو‌ته‌وه، ئه‌م هه‌ناسه و نه‌عره‌ته‌یه‌یه. ئه‌وه‌یکه هه‌موو شتی له‌م دونیا‌یه‌دا چه‌زی به‌ سو‌رخوا‌ردنه‌وه له ناو بازنه‌یه‌کی دایره‌ئاسادایه، هی ئه‌وانه.

خودا که هه‌موو شتی پیکه‌وه و له یه‌ک کاتدا ده‌بینئ، نازانم چه‌ به‌شیکی ئه‌و دیمه‌نه‌گشتیه‌ی وا تو‌ره‌ی ده‌کرد،... ته‌نیا به‌شیکی بچوکی بو‌و، یان هه‌ر هه‌موو دیمه‌نه‌که؟ داخو‌ ئه‌وه تو‌ره‌ی ده‌کرد من وازم له دانیشتنی پشت په‌نجه‌ره‌که نه‌ده‌هینا، یان ئه‌وه‌یکه دیکتاتوره‌که سه‌ره‌رای ئه‌وه‌ی بو‌ ماوه‌یه‌کی کورتیش هه‌تاوی له‌مل کردبو‌و، که‌چی دوواتر زو‌ر ئاسان خو‌ی ده‌دایه‌وه ده‌ست تاریکیه‌کانی ژیانئ. یان ره‌نگه‌ له‌وه تو‌ره‌ بو‌و که بو‌چی ده‌بئ زه‌وی، بیکۆتایی به‌ ده‌وری هه‌تاودا بسو‌رپه‌ته‌وه، بئ ئه‌وه‌ی بتوانئ هاوکات هه‌ر دوو به‌شی روون بپت.

من زو‌ر جار هه‌ست ده‌که‌م خودا له‌ خو‌ی تو‌ره‌یه، ئه‌وه‌یکه ناتوانئ ئه‌م جیهانه‌ی وا خولقاندوو‌یه‌تی، بیکاته‌وه به‌ شتیکی تر. له‌وه‌یکه پلان و نه‌قشه‌ی تری به‌ ده‌سته‌وه نیه. وا تیده‌گه‌م جیهان له‌ دووای خولقانی، وه‌ها خو‌ی به‌ سه‌ر خولقینه‌ره‌که‌یدا سه‌پاندوو‌ه که خو‌ی له‌ راستیدا بو‌وه به‌ نیوه‌خودا، یان خودایه‌کی ته‌واوی تر. دیارده‌یه‌ک که بو‌ هه‌میشه‌ خولقاوه‌و ئیتر ده‌ستکاری نا‌کرپه‌ته‌وه. وه‌ک ده‌زانین که خودایش بو‌و به‌ دوو، ئیتر ژیان و 'بوون' سه‌رتاسه‌ر ده‌بئ به‌ شه‌ر.

من پیم وایه‌ له‌ گه‌ل ئه‌وه‌ی خودا ده‌یزانی ئاده‌م و چه‌وا ده‌خه‌له‌تین و له‌ به‌هه‌شت وه‌ده‌رده‌نرین، به‌لام بروای به‌ ئه‌قلی مرو‌ف هه‌بو‌و، ئه‌وه‌یکه سه‌رئه‌نجام رو‌ژیک له‌ رو‌ژان ده‌توانئ به‌کاری بپنیه‌ته‌وه و بگه‌رپه‌ته‌وه بو‌ ئه‌و

جہننہ تهی وا هه میسه له دووای جیہیشتنی تاسهی ده کرد. به لام چی بینی؟ لهوئی له سهر کورسیه که به وه زهویه کی بینی پر له دووکهل و خوین و دهنگی گریان و مهراق. ئه و میرووله - مروّفانهی وا له ترسی به کتر ئه وه ندهیان کون له زهوی چیکردبوو که زهوی وهک بلویریکی ناو به تالّ به دونیادا دهسورایه وه و دهنگی، وهک لورهی گورگی برسی گوئی گهر دوونی ته نیوو. خودا رقی لهو دهنگه بلویره بوو.

جاری وایه بو ئه وهی دایکم هان بدهم به گویم بکا، چه زده کهم باسی بلویره کهی بو بکه م. باسی ئه وهی خودا بو ئه وهی گوئی لهو دهنگه ناخوشه نه بی، دهست به گوئی وه دهگری و چاوه کانی دهقونجینی و بیژیکی سهیر دایدهگری. ده مهوی پیی بلیم نویره کانی به بی باسی ئه م بلویره، چه نده به تالّ و بی دهنگ و رهنکن. ئه وهیکه چیر خوا گوئی له نویر نه ماوه و ته نیا له بیري ئه وه دایه له دهست ئه و دهنگه ناخوشه رزگاری بیت و بهس. به لام زور زوو په شیمان ده مه وه. دایکم ئه وه نده سه رقالی نویره کانی تهی که جاری وایه پی م وایه ته نانهت خودایشی له بیر چووه ته وه! نویر وها دونیای دایکمی ته نیوه، که به خه یالدا نایهت. نویر، خلقه ته و خلقهت نویر،... نویر خودایه و خودا نویر. ته نانهت بگره چونکه نویر به دهسته وه دیت و له جهستهی دایکم ده تالّ و له سهر به رماله که راست و نهوی ده کاته وه، ده بی به سیبه ریکی وه ها گه وره و زه به لاج که هه موو 'بوون' ده گریته وه. ده مهوی بلیم دایه گیان! گویت له بلویره که یه؟ به لام ناپرسم. ده زانم دایکم گوئی لییه. ئه و له میزه گوئی لییه، به لام ده یه وی به نویره کانی فه راموشی بکات. پی م وایه دایکم له میزه ناگای له دهسته وه ستانی و دوخی دژواری خودایه. ئا! ئیستا ده زانم. ئه و نویر بو خودایش ده کا، ئه وهیکه خودا رحم به خودا بکا! دایکم له دل و دهروونی خویدا (ئه گهرچی قهت نایدرکتین) باوه ری به وه یه جبهان له راستیدا پری خودا تاقانه کانه. ئه و پیی وایه گهر وانه بی ئه وا له میز بوو دونیا ئاداری به سهر پاداره وه نه ده ما.

باوکم لهم کاتانه‌دا ورته‌یه‌کی لیوه دیت که من هه‌تا ئه‌م ته‌مه‌نه‌ی ئیستايشم
نه‌مزانی چی بووه.

کچه دراوسییه‌کمان هه‌یه که ماوه‌یه‌که له ژیرزه‌مینیه‌که‌یاندنا ته‌شیه‌که‌ی
نه‌نکی هیناوه‌ته‌وه ده‌روهه و روژ تا ئیواره خه‌ریکی رستنه‌تی. چونکه
بالابه‌رزیشه، یه‌کجار لیی جوانه. بو خۆی ده‌لی، شه‌وی نه‌نکی هاتوو‌ته‌ خه‌وی
و داوای لی‌کردوو‌ه ته‌شیه‌که له‌میژینه‌که بیناز نه‌کا، به‌لام من ده‌زانم که ئه‌مه‌ته‌نیا
چیرۆکه و به‌س. من ده‌زانم ئه‌و کچه شه‌ویک له شه‌وه‌کان به هه‌لکه‌وت، وه‌ک
خودا، گوئی له ده‌نگی بلویره‌که بووه و ئیتر بریاری داوه جگه له ته‌شی رستن،
هه‌تا ده‌مریت، چیت نه‌کا. ئه‌و پیی وایه ته‌نیا خۆخه‌ریک کردن به شته بچوکه‌کان
ده‌توانی ئه‌و ده‌نگه‌گه‌وره و سامناکانه‌ت پئ له‌بیر بباته‌وه.

خودا چاوی له کچه ته‌شی ریسه‌که‌یه و دیمه‌نه‌که‌ی ئه‌وه‌نده له‌به‌رچاودا
جوانه که بو چهند ساتیک ده‌ست له سه‌ر گوپییه‌کانی هه‌لده‌گرئ و مه‌حوی
دیمه‌نه‌که‌ی به‌رده‌می ده‌بئ. ئه‌وسا بزه‌یه‌ک دیته سه‌ر لیوه‌کانی. له‌بیری نایی
که‌ی و چۆن بیری خولقانی ته‌شی هاتوو‌ته‌ زه‌ینییه‌وه، به‌لام هه‌رچی بیت، لای،
خلقه‌تیکی جوانه. سه‌یری له‌ش و لاری کچه‌که ده‌کا. چهند جوان به‌ده‌م
ره‌ستنه‌وه به‌ ئاسته‌م ده‌له‌رپیته‌وه. سه‌یری ته‌ویلی ده‌کا. خورپییه‌که چهند ئاسان
خۆ ده‌دا به‌ده‌ست "به‌به‌نه‌وه بوونه‌وه". ته‌نیا ئه‌وه‌نده به‌سه‌هه‌لی چه‌رخینی!

خودا به‌په‌له‌ راده‌بئ. ئه‌گه‌رچی بریاریکی دژواره، به‌لام ده‌یدا! دنیا له‌یه‌ک
چاوتروکانا ده‌کا به‌خوری،... سه‌رتاپا و سه‌رتاسه‌ر خوری. ئه‌وسا خۆی له‌سه‌ر
کورسییه‌که‌ی راده‌بئ و گه‌وره‌ترین ته‌شیه‌ی دنیا به‌ده‌سته‌وه ده‌گرئ و ده‌ست
ده‌کا به‌ریسانی.

دایکم ئاگای لهم به‌زمه‌یه. ئه‌و وه‌ک هه‌میشه‌خه‌ریکی نوێژکردنه. من ئاگام
لییه به‌رماله‌که‌ی به‌رده‌می نوێ ده‌بیته‌وه، به‌لام له‌ده‌روهه، به‌رده‌وام ده‌نگی
بلویر دیته‌گوئی.

بیرده‌که‌مه‌وه تو بلیی بتوانرئ ده‌نگ بکری به‌خوری،... بلیی؟!!

چۆله كه كوژه كه

سوڭدى دەخوارد گەر كه سىك هه بايه و وردده بەردى فريا خستايه، رۆژانه به قۆچه قانييه كهى، به قهدهر باخىك چۆله كهى ده كوشت! كه به سه رسامبييه وه لىيان ده پرسى "به قهدهر باخىك؟" له وه لامدا ده يگوت "مه به ستم ئه وه يه هه موو ئه و چۆله كانه رۆژانه روو ده كه نه باخه كه، ده يانكوژم!"

راستى رۆژانه چەند چۆله كه رووده كه نه باخه كه؟

ئەو سألەى وا نزيكترين هاوړېم گيانی له دهست دا و مرد، من به چەند رۆژ له وه پيشى، به رېكهوت له سەر فهيسبووك، خووم به گوئ گرتن له كليپىك له موسيqa و ئاوازی هيندييه سووره كانی ئامريكا گرتبوو كه هاوړپيه كى فهيسبووكى له سەر په يجه كهى خۆى داينا بوو. هەر ئه وه ندهى ده رفه تم بو پر خساپه، داده نيشتم و له سەر يوتوپ، سەرم دەخست و سەرم دەخسته وه،... بى ئه ژمار. لىي تير نه ده بووم. ئه و رۆژهى وا هەر له رىگای فهيسبووكه وه هه والى مردنى هاوړپيكه م به رىكهوت بينى و چۆكم له رزى و له بهرچاوى هاوکاره كه مدا خۆم نه گرت و له سەر زهوى ئه ژنۆم دادا، ئه و مۆسيقايه هاته وه گويم. هه ستم كرد رازىك له گوڤگرتنى ئه و ئاوازه دا هه بووه: "رازى مردنى نزيكترين هاوړى"، به بى ئه وهى به خۆم بزنام! ئاخر من تا ئىستا قهت ئه وه نده له كاتى گوڤگرتنى

مۆسیقادا خه‌مگین نه‌بیووم. چۆله‌که‌کوژه‌که ده‌لئی "له‌خۆوه وامه‌لئی، گهر تۆ قه‌والم پیدیه‌ی و ورده‌به‌ردم فریا بخه‌ی، وه‌ک ئه‌و چۆله‌کانه، خه‌مه‌کانت ده‌کوژم، به‌قه‌ده‌ر باخچیک!"

راستی رۆژانه چهند خه‌م رووده‌که‌نه باخه‌که؟

ئه‌و به‌هه‌موو ورده‌به‌ردیک رازی نابئی. هه‌لیانده‌بژیری. خر و سپیه‌کانیان جیاده‌کاته‌وه و ئه‌وانی تر فرپیده‌دا. ده‌لئی "له‌گه‌رانی هه‌ساره‌کانه‌وه ئه‌مه‌ فی‌ربووم، ئه‌و کاته‌ی له‌قوتابخانه‌بووم، خۆ له‌بیرت دئی ئه‌و کاته‌ی مامۆستا ئه‌و هه‌تاوه‌ی پیشان ده‌داین وا کۆمه‌لیک که‌للا به‌ده‌وریدا ده‌سوورانه‌وه؟!" منیش ده‌لیم "ئه‌رئی له‌بیرم دئی." ده‌لئی "هه‌ساره‌کان فی‌ریان کردم باشتین به‌رد بۆ کوشتنی چۆله‌که‌کان، به‌رده‌خره‌کانن، جا سپیش بن چ باشر، چۆله‌که‌کان شه‌یدای جوانیه‌که‌ی ده‌بن و ئیتر جوانتر ده‌پیکرین، چاویان یارمه‌تی ده‌دا، یارمه‌تی به‌رده‌که‌ بۆ ئه‌وه‌ی راست تر بروت، ریک به‌ره‌و نیشانه‌که، هه‌هه‌هه‌هه‌..."

به‌لام کیشه‌ئه‌وه‌یه به‌ردی سپی له‌هه‌موو شوینئ په‌یدا نابئی، به‌تایه‌ت به‌قه‌ده‌ر چۆله‌که‌کان. سه‌یر نیه‌! به‌لام ئه‌و پپی وایه ئه‌مه له‌گه‌مژه‌یی یاخود ته‌مه‌لیی ئه‌وانه‌یه‌وا به‌ردی بۆ کۆده‌که‌نه‌وه. ده‌لئی "گیزترین مرۆقی دونیایش ده‌زانئ که به‌ردی سپی له‌چۆله‌که‌ زۆرتره!" ده‌لئی "ته‌نانه‌ت هیندییه سووره‌کانیش به‌به‌ردی سپی ئاوریان ده‌کرده‌وه، ئاخ‌ر ته‌نیا ئه‌وانن چه‌خماخه ده‌دن، لیکیان بسوو، ده‌بیینی!" من که‌هه‌ز ناکه‌م باسی هیندییه سووره‌کان بکا، ده‌لیم "دلم زۆر ته‌نگه، زۆر!" ئه‌و که‌له‌مه‌تیناگا و پپی وایه له‌دل سوتانه‌وه‌یه بۆ چۆله‌که‌کان، ده‌لئی "هه‌میشه‌سه‌ره‌تا وه‌هایه، به‌لام به‌ره‌به‌ره عاده‌ت ده‌گری، رادیی. ته‌نانه‌ت وات لیدی که‌ئه‌وجار تاسه‌ی ده‌که‌ی، بئ ئه‌وه‌ی که‌س پیت بلی بۆ خۆت قۆچه‌قانییه‌ک سازده‌که‌ی و تیان ده‌که‌وی، ئاوا... هه‌هه‌هه‌... من سه‌ره‌پرای ئه‌وه‌ی ده‌زانم ئه‌و تیم نه‌گه‌یشتوو و هه‌ر له‌حال و هه‌وای خۆیدایه، به‌لام هه‌ول ناده‌م بۆی شیبکه‌مه‌وه. شتی که‌له‌ده‌روونه‌وه

پىم دەللى "خەمى مەرگ تەنیا هى ئەو كەسانە يە وا بىر لە بەردى سىپى ناكە ونەوه!"

باخەكە، تەنیا باخى شارە. لە نىوان خانوو قورە تىك تەپپوھە كاندا بە چەند درختى چنار و سىوى پەرىپووتەوه كە زۆربەى لقە كانيان وشك ھەلاتوون، راکشاوھ و بە ئاسانى خاكى سەرسىنگى، خۆى دەداتە دەست ئەو بايە وا جاروبارە ھەلپەپچى و دەيكا بە ئاسماندا. ئەو تەپ و تۆزەى وا چۆلەكە كوژەكە يە كجار رقى لىيەتى. بەلام سەير ئەو يە كاتىك 'با' ھەلدەكا، بەردە سىپىھە كان باشتر دەردەكەون. لە ھەموو سووچ و قوژبىكى ناو باخەكە شۆق دەدەنەوه. بە دەم كۆكردنەوه يان، دەزانم ھەر كامەيان بە چەندىن جار بە كاربراون، رەنگە بى ئەژمار جار. ئەوانەى وا چەندىن و چەندىن جار پەيامى مەرگيان لەگەل خۆيان ھەلگرتبوو. بە فرکە و وژەوژ. بەردەكان ئاودىوى سنوورى باخەكە ناكەون و لىرە دەمىنەوه،... ھەتاهەتايە. بە چاو و شىوھى نىگاي چۆلەكە كوژەكە تىدەگەم كە ئەو لەمىژە ئەم رازە دەزانى، من كە ئىستاكە ئىتر يەكجار رقم لىيەتى، بىر لەو رازە دەكەمەوه كە من و ھەموو ئەوانى ترى، بە تۆرەكە يەكى بچوكى بەر كەمەرەوه، كرد بە بەردەستى چۆلەكە كوژەكە. تۆرەكە پىر لە بەردەكە. بەراستى بۆ ئىمە تووشى بووين و، روژ تا ئىوارە لەم باخە بەردى سىپى بۆ خىردەكە يەنەوه؟

چۆلەكە كان بە شىوھى جوړاجوړ بەردەبنەوه و دەكەونە خوارەوه. ھەندىكىان ھەر كە دەپىكرىن يەكسەر شوپردەبنەوه، ھەندىكىان كەمىك دەفرن و ئەوسا دەكەونە خوارەوه، ھەندىكىان دەگەنە زەوى بەلام سەرلەنوئى دەفرنەوه، بە برىندارى. ئەوسا بە لەزەتەوه بە شوئىناندا ھەلدى. لاي چۆلەكە كوژەكە، ئەم بەشە خۇشترىن و سەرنجراكىشتىن بەشى چىرۆكەكە يە. لاي ئەو ھەمىشە وا بووھ. دوواساتەكان، ياخود جوړى ئاكامى پىكانى بەردەسىپىھەكان ئەو بەشە يە وا لەگەل خۆى ھەلگىر دلىيايىھ. ئەو قەت ناھىللى ئىمە بچىن و تەرمەكان كۆبەكە يەنەوه و بوى بىئىن. بۆ خۆى ھەلدى. ھەر دەگا، دەستبەجى مىليان ھەلدەكەنى و بە ئارامى دەيانخاتە ئەو تۆرەكە گەورە يەوه وا بە كەمەرەيىھەوه

شۆره. ئه‌و توره‌که‌یه‌ی بۆنی خوین دده‌دا. سه‌ریان هه‌لده‌که‌نی و له‌ناو باخه‌که بۆ پشيله‌کانی جی دپلێ. ئه‌و پشیلانه‌ی گهر که‌میک سه‌رنجی ده‌ورووبه‌ری خۆت بده‌ی، لێره و له‌وێ له‌ باخه‌که‌دا به‌ دزییه‌وه چاوه‌دێری سات به‌ ساتی هه‌موو چیرۆکه‌که‌ن. پشيله سه‌ره‌خۆره‌کان.

له‌سه‌ر یه‌کیک له‌و کۆلانه‌ی وا ده‌گه‌نه باخه‌که، هه‌موو روژیک سه‌پاره‌یه‌کی ره‌ش راده‌وه‌ستێ، چاویلکه ره‌ش له‌چاویک لێی داده‌به‌زی و قه‌له‌م و کاغه‌زیک له‌گیرفانی ده‌ردپێنی و به‌ قاته ری‌ک و پیکه‌که‌یه‌وه سه‌رنجی ئیمه دده‌ا، و شتی‌ک ده‌نووێ. من که به‌کجار له‌م نووسینه‌نه ده‌ترسم، هه‌ولده‌ده‌م چۆله‌که‌کوژه‌که ئاگادار بکه‌مه‌وه، به‌لام ئه‌و به‌ سیله‌ی چاوتیم ده‌گه‌یه‌نی گوپی نه‌ده‌می. ده‌لێ "هه‌میشه هه‌ندی که‌س هه‌ن چه‌زیان له‌ نووسینی ئه‌وه‌یه‌ وا رووده‌دا، ئه‌وانه‌ی وا بۆخۆیان له‌گه‌ل هه‌چ رووداویک نین. لێیان گه‌ری!" من که پیم وایه ئه‌و کابرایه ته‌نیا بۆ نووسین له‌ویدا نیه و شتی تریشی له‌ ژیر سه‌ردایه، پێی ده‌لیم که لانیکه‌م تا ئه‌و ده‌روا قۆچه‌قانییه‌که‌ی به‌شاریته‌وه و چۆله‌که‌نه‌کوژی. به‌لام ئه‌و هه‌ر گویشی لێ نیه. منیش ئارام داده‌نه‌ویمه‌وه و ئه‌و به‌رده سپیه خه‌ر و لوسه‌ی ده‌ده‌مه ده‌ست که له‌ وینه‌ی هه‌ساره‌ی زه‌وی له‌ ناو کتیبی قوتابخانه ده‌چی.

نووسه‌ره‌که، که دووا نۆت هه‌لده‌گرێ، قه‌له‌م و کاغه‌زه‌که ده‌خاته‌وه گیرفانی، چاویلکه ره‌شه‌که‌ی داده‌که‌نی و له‌ کاتیکدا به‌ په‌رۆیه‌کی ره‌شی خاوین، خاوینی ده‌کاته‌وه، له‌ دووا دیمه‌نی ئه‌و روژه که جگه‌ره کیشانی چۆله‌که‌کوژه‌که‌یه ده‌پروانی و سواری ماشینه‌که‌ی ده‌بێ و ده‌روا. ژنی‌ک له‌ پشت په‌نجه‌ره‌ی ماله‌که‌یانه‌وه به‌ ده‌مییه‌وه پێده‌که‌نی و به‌ سه‌ر ئیشاره‌تی ده‌دات. من دلنیا نیم قات له‌به‌ره‌که‌ ژنه‌که‌ی بینیی، به‌لام دلنیا له‌وه‌ی گه‌ر کتیب نووس بیت، روژیک بۆ ئه‌وه‌نکردنه‌وه‌ی دیمه‌نه‌که‌ی ناو باخه‌که، له‌ خه‌یالی خۆیه‌وه باسی ده‌کا.

باخه که، دره خته نيوه وشکه کان و ته نانه ت هممو و ټو کولانانه، بونی خوینبان گرتووه. خوینی چوله که. شتیک پیم ده لئ گهر ئاوا پروات، ټو بونه له کولانه کانیشه وه تیده په ری و ده گاته زور شوینی تر. به وه نیه چوله که جهسته ی بچوکه و خوینی کهم. نه راکردنه کانی چوله که کوژه که بو ه لگرتنه وه یان و نه لسته وه ی خوینی جیماوی سهر خاک له لایه ن پشيله کانه وه، ناتوانی خوینه کان بو ه همیشه بشارنه وه. ئیستا ده زانم بو وه ستاکه م رقی له 'با'یه. ته نیا 'با' بونه نادیاره کان له گه ل خوی ه لده گری.

روژیکیان کاتیک دانیش تووین و خه ریکی حه سانه وه و پشوودانین، به وردی سهرنج ده دمه قوچه قانییه که که له سهر زوی به ته نیش خوی وه دایناوه. له دارگویره. دلنیم. ټه وه نده لووس و بئ گرییه، نه بیته وه. وه ک بلی کیلویه ک روئت لیدابن! رهنکه روئی جهسته ی خوی بیت. قایشه که یشی ټه وه نده رهش و تازه و جوانه، که حه زده که م به په نجه نه وازشیک بکه م. کتوپر ټه م شته ساده یه ټه وه نده بچوک و بئ بایه خ دیت به رچاوم که پیم سهیره چلون ده توانی سالانی سال، باخ باخ کاره سات بخولقینن. مه چه کی وه ستایش ټه وه نیه. سپی و ناسکه، وه ک هی خوم. (ټه وه یکه رهنکه به جوریک رهنکی به رده کامان گرتب، تورم ده کا). ئیمه ناسکترین بکوژه کانی ناو ټه م باخه بووین.

سالیکیان وه ستا وتی له به ره ټه وه ی به وه فاترین شاگردی بوومه، ده یه وی ئیتر به ره به ره فیری به کارهینای قوچه قانییه که م بکا و له کوکردنه وه ی به رد قوتارم بکا. من که له بیرم نه ده هات چه ند سال بوو به شوینی وه بووم، له خوشیا قیژه یه کم کرد. وه ستا تووره بوو "وست!... چوله که کان ده تارین!" چه ند چوله که یه ک هه لفرین و ټه و دیوی سنووری باخه که که وتن، به لام ټه وه نده ی پینه چوو هاتنه وه. وه ستا وتی "له بیرت بیت هه همیشه له و شوینه ی ده مری وا دلت زور پی خوشه!" قوچه قانییه که ی دایه دهستم و فیری سیره گرتن و هاویشتنی به ردی کردم. یه که م چوله که م له کلکیه وه پیکا، له گه ل ټه وه ی چه ند په ریکی ل بووه وه، به لام سهرته نجام فرییه وه و دوورکه وته وه. وه ستا پینه که نی.

به پیچه‌وانه‌وه، که‌وتنه خواره‌وه‌ی په‌ره‌کانی به نیشانه‌یه‌ک بو داها‌توویه‌کی باشی من لیکداپه‌وه.

من که له دووای سالانی سأل شاگردی و به‌ردکوک‌ردنه‌وه و قوچه‌قانی هاویشن، هیشتا نه گورانی هیندیه سوورپیسته‌کانم له‌بیرکردبوو و نه مهرگی هاورپیکم، به په‌ری چوله‌که‌کان کلاویکم بو خوم دروست کرد و له کاتی راو، وه‌ک هیندیه سوورپیسته‌کان، له سهرم ده‌کرد و شوینی وه‌ستا ده‌که‌وتم. وه‌ستا، که ده‌می بونی چوله‌که‌ی ده‌دا، پیده‌که‌نی و ده‌یگوت "ره‌نگه له‌مه‌به‌دووا و اچاکه په‌ره‌کانیشیان له‌کیس نه‌ده‌ین." ئیتر هه‌ندی رۆژ کاری من ئه‌وه بوو له گوشه‌یه‌کی شه‌قام له ته‌نیشته‌وه داشقه‌وه راوه‌ستم وا کلاوی په‌ری چوله‌که‌ی له‌سهر بوو. مشت‌ریه‌کان هه‌موو پینج شه‌مه‌یه‌ک به موشتاقی چاوه‌روانی من ده‌مانه‌وه. هه‌موو پینج شه‌مه‌یه‌ک من لانیکه‌م ده دانهم لئ ده‌فرۆشتن. شار پربوو له‌و مندالانه‌ی وا خه‌ونیان به‌وه‌وه ده‌بینی رۆژیک وه‌ک وه‌ستا‌که‌ی منیان لئ بیت.

کتوپر رۆژیک وه‌ستا نه‌خوشی رووی تیکرد و له جیگادا که‌وت. نه‌ک ده‌می، به‌لکو له هه‌موو جه‌سته‌یه‌وه بونی چوله‌که ده‌ده‌لا. ئاویکی لینج جیگا‌که‌ی خوساند. وه‌ستا که به دژواری هه‌ناسه‌ی هه‌لده‌کیشا، گوتی "هیوادارم ئیتر له دووای ئه‌م هه‌موو ساله، موسیقای هیندیه سووره‌کان بیری هاورپیکت نه‌خاته‌وه!..."

پلانی وه‌ستا سه‌ری گرت. که مرد، من قوچه‌قانییه‌که‌م به میرات به‌رکه‌وت و رۆژ تا ئیواره له باخه‌که خه‌ریکی کوشتنی چوله‌که ده‌بووم،... پینج شه‌مه‌انه‌یش کلاوه له‌په‌ر چیکراوه‌کانم له سهر شوسته ده‌فرۆشت و بو ئه‌وه‌ی باخه‌که زور قه‌ره‌بالخ نه‌بئ، هه‌ولم ده‌دا ئادره‌س و ناویشانی ئه‌و باخانه‌ی تر بو چوله‌که‌کوژه‌کانی تر بدۆزمه‌وه وا ژماره‌یان هه‌تاده‌هات زیادی ده‌کرد.

ئه‌و چوله‌که‌کوژانه‌ی وه‌ک من رۆژیک له خه‌می مهرگ چوکیان دادابوو و، هاتبوون له باخه‌که له‌بیری بکه‌ن!

به نديخانه

ئەو روژەي له به نديخانه ئازادپان کرد، له بهر دەرگاگهيدا که ميک راوهستا، چاوه کاني قونجان و هه و ليدا دوواوينه له گه ل خوئي هه لگريت، هه رچه ند هه لگرتني دوواوينه سه ره پاي مانه وه ي سالاني سال له ژووړيکدا زه حمه ته و له راستيدا ئه وه ي له ياددا ده مي نيته وه ته نيا وي نه يه کي گشتيه و به س. نازاني بو، به لام لانیکه م ئه مه ده زاني که کات هه ميشه ئه وه نده که لين و قوژبني ناديار و شاراوه ي هه يه که ده تواني ئاشکراترين شته کانيشت به ئاساني لي ون بکا. ئه و ئه وه ته ي له بييري دي يه کجار رقي له کاته.

به لام ههستي کرد توانييووي هه موو ورده کاريه کان به دهستان به دوگمه ي کامپري خه يالي بخاته ناو وي نه که وه. فلاشه که کاري خوئي کردبوو، هه ر له نووسيني سه ر ديواره کانه وه بگره هه تا ژه نگی دەرگاگه و، ئه و په له يه ي وا به سه قفه که وه زه رد ده چووه وه، ... هه ر هه مووياني کوپي کردبووه وه. ژووړه که بوو به وي نه يه کي ئه به دي به سه ر تاقي بي ره وه رييه کانييه وه. بزهيه ک که نه تال بوو و نه شيرين، نيشته سه ر ليوي.

باوکی پي گوت رانه وه ستی و هه نگاو هه ل بگري. وتي نه کا زيندانوان توپه بکا. وتي له جياتي ئه وه ي تا پيت ده کري خيرا هه نگاو هه ل بگري و خو ت له م

جهه‌ننه‌مه دووربخه‌یت‌ه‌وه، راده‌وه‌ستی و خه‌یال ده‌تباته‌وه؟! ئەم هه‌چی نه‌گوت. جوان له‌بیری دئی ری‌ک هه‌ر ئەمه‌ بوو ئەو و باوکی و بگره‌ ئەو له‌گه‌ل خه‌لکی تریش جیا‌ده‌کرده‌وه و... جیا‌ده‌کاته‌وه،... 'خه‌یال'.

ئوتۆمبیل‌ه‌که به‌ ئارامی به‌ ناو شه‌قام و کۆلانه‌کاندا تپپه‌ری. شار وه‌ک هه‌میشه‌یه. ده‌لئی سویندی خواردبوو قه‌ت نه‌گۆرئی. چهند پیکه‌نینی به‌ خۆی دئی. به‌ خۆی که‌ ئەو هه‌مووه‌ گیرۆده‌ی خه‌یالی گۆرینه‌ و که‌چی له‌ شوینیک ده‌ژی که‌ سالانی ساله‌ بگره‌ دیواره‌ نیوه‌رووخاوه‌کانیشی هه‌ر هه‌مان. له‌بیری دئی کاتیک "شا"یش به‌ هلیکۆپتەر هات و له‌ تاقه‌ ته‌یاره‌خانه‌ی (گه‌ر بتوانین ناوی ته‌یاره‌خانه‌ بخه‌ینه‌ سه‌ر ده‌شتیکی به‌ره‌هوتی بئ خانوو) خۆلینی داوئنی یه‌کیک له‌ شاخه‌به‌رزه‌کانی ده‌ورووبه‌ری شار دابه‌زی، ته‌نیا په‌رۆی دووردریژیان به‌ دیواره‌ رووخاوه‌ و نیوه‌رووخاوه‌کاندا دا. شایش له‌ حه‌ژمه‌تی ئەو خه‌لکه‌ی وا له‌ ئەم به‌راوبه‌ری شه‌قام له‌ سه‌ر شوسته‌کان راوه‌ستابوون، ئەگه‌ر په‌رۆشیان به‌ دیواره‌کاندا نه‌دابایه، ئەوا هه‌ر نه‌یده‌دین! شا، ئاشقی روخساری میلله‌ت بوو. لای ئەو مروؤف له‌ 'شت' پیرۆزتر بوو.

باوکی وتی گه‌ر حه‌زده‌که‌ی ده‌توانین پێش ئەوه‌ی بچینه‌وه‌ مائی، بچین له‌ تاقه‌ سه‌یرانگای باشووری شار که‌ دارستانیکی خۆشی به‌رز به‌ چاخانه‌یه‌که‌وه‌ بوو، لابده‌ن، له‌وئ چاییه‌ک بخۆن و سه‌یری دیمه‌نی شار بکه‌ن و پاشان بچنه‌وه‌ ماله‌وه. وتی 'با'ی ئەوئ ده‌توانئ زۆر شت له‌گه‌ل خۆی بیات. وتی نازانئ چۆن و بۆ، به‌لام له‌ کۆنه‌وه‌ ئەوئ هه‌روا بووه، نه‌ک زیندانییه‌ به‌ربووه‌کان، به‌لکو خه‌لکی ئاسایش بۆ ئەوه‌ی هه‌ندئ شتی زیادیی ژیانان به‌ربابده‌ن، روو له‌وئ ده‌که‌ن. ئەو که‌ ئەمه‌ی بیست، هه‌چی نه‌گوت، به‌لاچاو سه‌یریکی باوکی کرد. باوکی ئەمه‌ی به‌ ئه‌رینی لیکدایه‌وه‌ و ئەگه‌رچی خیزان له‌ ماله‌وه‌ چاوه‌پوانیان بوون، به‌لام ئەو به‌ره‌و سه‌یرانگا که‌ لئی خۆری.

له‌بیری دئی سالانی نه‌ک زۆر له‌وه‌به‌ر، کاتئ تاقیکارییه‌کانی کۆتایی سالی خویندن ده‌هاتن و ده‌بوايه‌ باش ده‌رس بخوینن، روویان لێره‌ ده‌کرد. ده‌ تا پانزده

رۆژ، ناوه ناوه، به گوږه ی وانه، شوښیان ئیره بوو. له بیری دی لیره ییش چهنده ی دهرس ده خویند، نه وهنده ییش خه یال ده یبرده وه. 'با' نه و کات، قهت شته زیادیه که ی له گه ل خوی نه دهرد. ههر له و کاته وه بوو پروای ته وای به وه هینا که ده بی شوینی که وی. واته ژیان ی نه و بوو به شوینکه وتنی نه وه ی وا با هه لینه که ندبوو و له گه ل وژه ی خوی هه لینه گرتبوو.

باوکی وتی نه ویش ههر وه ک جارانه. وه ک هه موو به شه کانی تری شار. رهنگه ته نیا نه وه یکه گه لاکان چرتر بن و خاوه نی چاخانه که ییش یه ک دوو شاگردی نو ی کاری لابکه ن، یاخود یه ک دوو دره ختیک برابیتنه وه و له جیاتییان نه مامی تر چیندراب ی، به لام به گشتی هه مان شوینه. نه وسا له کوره که ی رووانیوو.

نه م نازانی چی وه لام بداته وه. کتوپر تیده گا به بی نه وه ی هه ولیدایی وینه له میشکی خویدا هه لبرگرتنه وه، ته وای نه م دیمه نانه له دهروویدان، وه ک خویان، وه ک هه میشه! پیی سهیره. که واته له خووه له بهر دهرگای زیندانه که دا راوه ستابوو! ده بوایه لیی گهر ی. وینه کان بوخویان دین. گوړانخواز، خاوه نی باشرین بیره وه رییه!

سهیری خه لکی ده کا. وه ک هه میشه به شوین کار و باری ژیان ی رۆژانه وه، به شوین په یداکردنی نانه وهن. نه و نانه ی وا ماندوو یان ناکا له پیدارویشتنه وه ی سه دان باره به هه مان ریگای هه میشه بییدا، بگره به هه زاران و هه زاران جاریش. نان، نه گهرچی نانه، به لام نانی رۆژی دوواتر ده لپی شتیکی تره. بو ن و رهنگ و روخساریکی تر. گوړاتیکی که هه موو که س نایینی جگه له خه لکی نه م شاره نه بی!

خه یالی ژووری زیندانه که ده بیاته وه. وینه که ی دهروونی خوی دینیتنه وه بهرچاوی خوی. هه موو شتی به ورده کارییه کانه وه له جیی خویاندان. دوو په تووه چلکه نه له بهرچاویدا بهرجهسته ده بنه وه، له سه ر چیمه نتو رووته که ی ژیری. کاتیکی سهرما تیژده بووه وه ههرچی به تانی دونیای فریای نه ده که وت. له م

کاتانه‌دا خه‌وی به‌ قالیچه‌ی‌ حه‌زرتی‌ سلیمان‌وه‌ ده‌بینی. ته‌نیا به‌ قه‌ده‌ر نیو متریک به‌رزتر له‌ زه‌ویی ژیریپین بفریایه به‌سی بوو. ئەم ته‌مه‌حی دیتنی ولاتانی نه‌بوو. ئەوکات دوو په‌توو‌ه‌که ده‌کرا چه‌نده گه‌رم بن! بگره‌ نه‌وه‌نده‌ی بیر له‌ حه‌زرتی سلیمان کردبووه‌وه که جاریکیان له‌ په‌نجه‌ره به‌رز و بچوکه‌که‌وه هاتبوو و سه‌یری ئەمی کردبوو. به‌لام هه‌رچی کردبوو نه‌یتوانیوو قالیچه‌که‌ی ئەم دیوی ژووره گچکه‌که‌ی ئەم بکا. له‌ ئاخردا بروی نائومی‌دی هه‌لته‌کاندبوو و رویشتبوو. هه‌ر که ده‌روا، به‌ شوینیدا زیندانوانه‌که هاتبوو ژووره‌وه و به‌ تاوانی نه‌وه‌یکه گویا گویی له‌ بن بروایی ئەو به‌ حه‌زرتی سلیمان بووه، بردی و سئ روژی ره‌بق له‌ سه‌ر یه‌ک ئەشکه‌نجه‌ی دا.

باوکی ده‌لئ هه‌ولبدات رابردوو فه‌رامۆش بکا، ئەگه‌رچی زه‌حمه‌ته، به‌لام ده‌بن ئەمه بکا. ده‌لئ جاری وایه رابردوو ته‌نانه‌ت به‌که‌لکی بیره‌وه‌ریش نایه‌ت، ده‌بن کلیکی بکه‌ی و بیخه‌یته ئەو زبلدانه‌ی وا ئیتر قه‌ت نایگه‌رپینتته‌وه. به‌ خو‌شحالی و بزیه‌کیشه‌وه ئەمه‌ی پین زیاد ده‌کا که به‌ خو‌شییوه هه‌میشه زبلدانی وه‌ها ده‌ست ده‌که‌وی. باوکی پینی وایه زبلدانی کۆمپیوتر، ریک له‌م زبلدانه‌ی میشکی مرو‌فقه‌وه دروستکراوه.

قاوه‌چییه‌که هه‌ر که ده‌یناسیتته‌وه، ده‌چیت له‌ئامیزی ده‌گری و ماچی ده‌کا. پر به‌دل پیرۆزباییه‌کیش له‌ باوکی. وه‌ک بو‌خوی ده‌لئ جوانترین و باشتین چاپی نه‌ک ئەمرو، به‌لکو سالانی سالیس ده‌هینتی و پیشکه‌ش به‌ کوپ و باوکی ده‌کا. پاشان به‌ نیگایه‌که‌وه که هه‌م خه‌مگینه و هه‌م شاد، ده‌لئ شوکور گه‌نجه و هیشتا کات به‌ به‌ریه‌وه یه‌کجار ماوه. کات؟ دیسان کات دیتته‌وه بیری. به‌لایه‌وه سه‌یره که چلۆن قاوه‌چییه‌کیش دل و ده‌روونی به‌ کاته‌وه مه‌شغو‌له. به‌لام به‌پراستی ده‌زانن کات چییه؟ سه‌ریک باده‌دا. نا، دلناییه له‌وه‌ی که قاوه‌چییه‌که نازانن کات چییه. لای ئەم پیره‌می‌رده، کات بریتیه له‌ مه‌ودای تیکردنی پیا‌له‌یه‌ک چاپی و هینانی تا لای مشتیری چاوه‌روان و تامه‌زرۆ. چاپی - کات. یان، کات - چاپی. ته‌نانه‌ت لای باوکی‌شی هه‌ر ده‌کری کات شتیک بیت له‌م چه‌شنه. لای نه‌ویش کات بریتیه له‌و کاته‌وه‌ی کوپه‌که‌ی ده‌چیتنه‌ی زیندان هه‌تا ئەو ساته‌ی

دېتەو دەر. نا، ئەوان، نە باوکی و نە چاچپىيەكە لەمانای راستەقینەى كات ناگەن. بۆ ئەوان كات تەنیا بە شتیکەو مانا پەيدا دەکا، شتیکى نزیك و ھەستىپىكراو كە دەشى دەستى پىابىنن، سەیرى بکەن و چاوپروانىيەكیشیان رەنگە لىی ھەبى. "نا، ئەوان قەت نازانن كات چىيە... قەت قەت!"

لە پەنجەرەكەو دەیمەنى شار چەند جوانە. پەلەھەرە كەمەكان و بەلندە دوورە دەستەكان بەسەرىدا تەراتىن دەكەن. دەنگى شار كە دەنگىكى تىكەل و ژاوەژاوانسایە دەگات گوئى. كەس نازانن دەلئ چى. ئەو دەنگەى ئەم سالانى سال نەیتوانىبوو بىيىستى. بىتاقەتى ببوو؟ نازانن. ئاخىر مەروڤ چلۆن وەرەزى شتى دەكا كە لىي تىناگا. بەلام نا! واىە، بىتاقەتى ببوو. شەرت نىە بۆ ئەو وەرەزى شتى بکەى، دەبى لىي تىبگەى. لای ئەو، ھەناوى ھەموو كارەساتەكە لەمەدايە: وەرەزى بى ئەو وەزى بزانى بۆ. ئىتر مەروڤ دەبى بە خولخولۆكە. بە دەورى خۆيدا لەو پەرى خىرايدا دەسورپتەو، بى ئەو وەزى بزانن بۆ. تۆ بلىي كەسىك ھەبى لەپشتى ئەم خولانەو وەيە... يان ئەمە لە سەروشت و لە تەبىعەتى خۆيايەتى؟

دەمى بۆنى چاى دەگرئ. لەوئى لە چوارديوارىيەكەدا جگە لە بۆنى خۆى، ھىچ بۆنىكى تر نەدەھات. نا، تەنانەت بۆنى خۆشى نەبوو. بۆنى تايبەتى دىوار و سەقف و كەفەكە بوو. نا، ئەمەيش نەبوو!... ھەمووى ئەمانە پىكەو بوون بە ئىزافەى شتىكى تر. كامە؟ خەيالئ دەروا. ھەول دەدات وینەھەلگىراو كە بىننیتەو بەرچاوى خۆى. بە جوانى بەسەرى دەكاتەو. ھىچى وانابىننیتەو. ئەى ئەم شتە چىيە؟

بى ئۆقرە دەبى. ئەو پىك كە تا ئىستاكە پىي وابوو لە وینەكەدا ھەموو شتىكى ھەلگرتوو تەو، كەتوپر تىدەگا شتىك ونە،... شتىكى زۆر گرینگ. شتىك فەرامۆشكراو. ھەك ھەمىشە. چاچپىيەكە دەلئ ئەگەرچى سالانى سالە من لىرەم و لەم قاوہ خانەيە كاردەكەم، بەلام لەم دەیمەنە ماندوو نەبوومە، ھەمىشە لەبەر چاومدا تازەيە، ھى بەرزىيە، ھى سالەكانە، يان ھۆكارەكەى دەروونى

خۆمه، نازانم! چهنده به‌لایه‌وه سه‌یره، قاوه‌چییه‌که، له‌به‌رچاوی له شیوه‌ی هه‌یکه‌لی فیلسوو‌فیک ده‌رده‌که‌وێ. جوان لێی ده‌روانێ. بێرده‌کاته‌وه جیاوازیی ئه‌وی نیوان دیواره‌کان و ئه‌م چایچییه له‌راستیدا له‌چیدا‌یه؟ گهر ته‌واوی ژیان بریتی بێت له شوئینیکی بچوک، چ فهرق ده‌کا چه‌نده بچوک بێت؟... جا چ قاوه‌خانه‌یه‌ک بێت یان چواردیواری ته‌سکی زیندانیک؟

باوکی که له بێده‌نگی و قسه‌نه‌کردنی کوره‌که‌ی به‌ره‌به‌ره نیگه‌ران ده‌بێ، هه‌ولده‌دا هه‌رچۆنیک بێت بیهێنیته‌ دووان. باسی دایکی و خوشکه‌کانی بو‌ ده‌کا، باسی گه‌ره‌ک و دراوسێکان. ئه‌وه‌یکه کۆلان وه‌ک هه‌میشه قه‌ره‌بالغه، به‌تایه‌ت به‌ کاتی ئیواره‌ی‌اندا. ئه‌وه‌یکه هه‌چ شتیک له‌م دونیا‌یه‌دا وه‌ک ماله‌وه نابێ. ده‌لێ گهر لێی پیرسن خودا بو‌چی دونیای خولقاند، له وه‌لامدا ده‌لێ له‌به‌ر ماله‌وه، له‌به‌ر ئیواره‌یانی ماله‌وه. ئیواره‌یان؟ له‌وێ ئیواره‌یان ناخۆشترین کاته‌کانی ژیان بوون. سه‌ره‌تای بێده‌نگی کوشنده‌ی شه‌و. ئه‌و کاتانه‌ی ده‌ستی به‌ دیواره‌کاندا ده‌هێنا و له‌گه‌لیان ده‌که‌وته قسه. هه‌ر دیواره‌ی ناوی خۆی هه‌بوو و خاوه‌نی به‌سه‌رهاتی خۆی. ئه‌و به‌سه‌رهاتانه‌ی که له‌ گێرانه‌وه‌یان تیرنه‌ده‌بوون. جارێکیان یه‌کیک له‌ دیواره‌کان پێی گوت که ئه‌و له‌ راستیدا ته‌نیا نیه و هه‌ر ئیستاکه له‌ ژووره‌که‌دا به‌ ده‌یان که‌سی تری لێیه. که‌سه نه‌بیزاوه‌کان. ئه‌وانه‌ی وه‌ک ئه‌و داده‌نیشن، راده‌وه‌ستن، هه‌لده‌ستن، ده‌قیژین، له‌ ترسانا و له‌ ته‌نیایدا خۆیان له‌سه‌ر زه‌وی گرمۆله‌ده‌که‌ن، یاخود به‌ گه‌ردنی کشاوه و سه‌ری به‌رز و چاوی تیزه‌وه له‌ سه‌قفه‌که به‌ سه‌عات ده‌روانن. ئه‌و په‌یکه‌رانه‌ی به‌ناو یه‌کترا ده‌چن، لێک ده‌نالیین به‌ بێ ئه‌وه‌ی به‌ یه‌کتا بزانی! به‌ بێ ئه‌وه‌ی یه‌کتا ببینن! به‌ درێزایی سالانی سال. دیواری رۆژه‌لات بوو ئه‌مه‌ی بو‌ گێرپه‌وه، رۆژئاوا، باکوور یان باشوور، نازانێ. له‌ بیرى نه‌ماوه. به‌لام گرینگ نیه. گرینگ نیه‌ کێ گێرپه‌وه، گرینگ خودی گێرپه‌وه‌که‌یه. کاتیک ئه‌مه‌یان ده‌گێرپه‌وه، زیندانوانه‌که قه‌مچی به‌ده‌سته‌وه، به‌پرتاو ده‌هات و به‌ توره‌یه‌کی سه‌یره‌وه خۆی به‌ ژووره‌که‌دا ده‌کرد و هه‌تا ده‌یتوانی لێی ده‌دا. وه‌ک بلیی ده‌یویست په‌یکه‌ره‌کان له‌یه‌ک جیا‌بکاته‌وه. ئاخ‌ر نه‌ ئه‌وه‌یکه مه‌به‌ست له‌م چواردیوارییه‌ش هه‌رئه‌مه‌ بوو!

خوین له هه موو شوینیک ده له مهی ده به ست. وهی له م خوینه ییش که قهت کو تایی نه ده هات! وه ک بلئی ده کرا به ده یان جار چوار دیوار ییه که پیی رهنگ و رهنگ بکه یته وه.

هه لده ستی و ده چپته بهر په نجه ره که. له ده ره وه راده مینئ. باوکی و قاوه چپیه که له یه کتر ده روانن. باوکی هه ناسه یه ک هه لده کیشئ. قاوه چپیه که، نیگای ده دزیته وه و خوئی به خاوی نکردنه وهی سه ماوه ره که وه خه ریک ده کا. باشه ئه وه چپیه له وینه که دا نه؟ چپیه وا نه هاتوه و رهنگه کان فه رامۆشیان کردوه؟ به په له ئه م رستانه له خوئی دوور ده خاته وه و هه ولده دا خه یال و زهینی ته نیا له سه ر شته که یه کانگیر بکا. پیی وایه جاری وایه وشه هیزی بیر و خه یال داده به زینئ. ئه و شته ی ونه، رهنگ له ره گه زی وشه کان نه بئ، دوور بیت له هه ر چه شه نه حرف و پیتیک. شتیک که ته نیا به خه یال راوده کری. چاوه کانی ده قونجینئ و سه ر به شووشه که وه ده ننئ. ویزه ویزی ئه و میشه ی وا به سه ر شووشه که دا ده خشئ و گیرۆده ی ده ستی ته قدیری خولانه وه یه کی بیسووده، ناو گوئییه کانی ده ئاخنی. له نا کا و خوئی وه ک ئه م میشه دیته بهر چاو. بیرى ئه وه یکه نه کا هه موو ژیا نی، چ پیش زیندان و چ له زینداندا ته مسیلک بووه چه شنی ئه م میشه، هه راسانی ده کا،... بیرى خو سووانه ئه به دییه کان به سه ر شووشه یه کی رووندا که له راستیدا دیوار یکی ترسناک بووه، هه رچه ند ئه و دیویشی لیوه دیار بووه. ئه و دیویک وه ک دیمه نیک به سه ر جوانییه کی ده گمه ندا "نه کا هه موو ژیا ن بریتی بیت له مه؟"

ده ستیک، شانی ده گری. باوکیه تی. با برۆین رۆله،... با برۆین. ماله وه باشترین شوینی دونیا یه. دایکت و ئه وان چاوه روانتن. لاده کاته وه و له باوکی ده روانئ. سیمایه کی یه کجار دووره ده ستی میهره بان. بیرى ئه وه ی باوکی له کاره ساته که تیناگا، تووره ی ده کا. به لام ده ستی باوکی، وه ک قورساییه کی پرله زهت دیته بهر چاوی. وه ک بلئی بیرى قاچه کانی دینیته وه که له سه ر زه وینن. با به! شتیکم فه رامۆش کردوه،... وینه که شتیکى که مه! باوکی به سه رسوپمانه وه سه یری ده کا. شتیکى زۆر گرینگ، نازانم چون نه هاتوه، من دلنیا م که هه لاه نه کردوه،...

دلنیام. باوکی به چاوه پر له پرسیاره کانیهوه ورد لئی دهروانی. من ده بئ
بگه پرمهوه بو ئه وهی ئه و شته بهینمهوه، ده بئ وینه به کی تر هه لگرمهوه!
بۆن... بۆنه که نه هاتووه، ئه و بۆنه ی که زیاتر له هه ر شتیکی تر ده توانی وینه که
بکا به وینه! باوکی ئارام باوه ش به کوره که پدا ده کا. کورم خوشترین بۆن بۆنی
ماله وه به، تازه ئه وئی فه رامۆش که... ئه وئی بۆ بیره وه ریش نابئ چ بگا به
هه لگرتنه وه ی وینه لئی، ئه وئی فه رامۆش بکه، یه کجار بۆ هه میشه! بۆنی
جهسته ی باوکی چه ند تونده. دیتته وه بیر ی که گه رمای ده ره وه ی به ر ده رگای
زیندان چه نده بئ به زبیه،... ئه ویش به دریزایی سالانی سال. باوکی ده بئ چه نده
ئاره قه ی کردیته وه؟

ئه و قی گریانیکی به کول به رینگی پیده گری و ئه وسا نه رمنه رم ده ست ده کا
به گریان. شانە کانی چه ند بئ به زیانە جهسته ی راده تله کینن.

له سه ر ریگای ماله وه، له ناو ئوتۆمبیله که دا له کاتیکدا پالی داوه ته وه و سه ری
به ئاسته م به ده رگا که وه ناوه، هه ولده دا وینه که سه ره له نوئی بکیشیته وه... به
تیکه لیک له بۆنی جهسته ی باوکی و بۆنی ماله وه پر بکاته وه، هه ر که گه یشته
ماله وه... هه ر که گه یشته ماله وه.

تشییع جنازه

او احساس می کرد در مدت بیشتر از شش دهه زندگی، همه چیز (یعنی آن چیزهایی که برای هر آدمی وقوع آن ممکن است) را تجربه کرده بود، نه تنها مراحل مختلف عمر، بلکه حتی زندان، ترس از مرگ ناخواسته، و دوری از وطن را، اما یک چیز کماکان باقی مانده بود، چیزی که به نظر او از همه چیزهای دیگر مهمتر بود، چیزی از جنس دگر، تجربه "شرکت در تشییع جنازه خود!"

برای اینکه به این تجربه هم نائل آید، رفت یک قبر در دورافتاده ترین منطقه ممکن از شهر خود خرید، وسایل کفن و دفن را فراهم کرد، یک دست کت و شلوار سیاه از همان فروشگاه همیشگی خرید که صاحبش همیشه از وضعیت بازار گلابه داشت، شمعی برای 'برافروختن بعد از بازگشت از مراسم تشییع جنازه خود' خرید که آن را جلو پنجره گذاشت تا به یاد خودش کبریتی آتشین بدان بزند، و سرانجام جسدی پلاستیکی هم تهیه کرد که از مانکن های قدیمی همان مغازه کت و شلوار فروشی بود که صاحبش بشیوه ای اتفاقی قصد دورانداختن آن را داشت (صاحب مغازه معتقد بود این مانکن یکی از جانورهای بی جان این مغازه بود که در تمامی این سالها به او تنها ضرر زده بود، زیرا که کمترین لباسهای فروخته شده آنهایی بودند که قبای تن آن بودند). همه چیز در

واقع آنقدر خوب و جالب پشت سر هم ردیف شده بود که باورش نمی شد. برای همین بعد از اتمام کارهای تدارکاتی، سیگاری روشن کرد و در کنار تابوت سیاهی که فعلاً در حیاط کوچک عقب خانه قرارش داده بود، در غروب دلگیر یکی از روزهای قبل از تشییع جنازه، به دود کردن آن مشغول شد. احساس کرد که سیگار، بو و طعم غم دوری از خودش را می دهد، بهمین جهت در یک عکس العمل ناخواسته چند قطره اشکی بخاطر خودش ریخت، سرش را به آسمان بلند کرد و از خدا بخاطر اینکه همراه همه کائنات مرگ را هم آفریده بود، از ته دل شکایتی کرد. شکایتی که بوی دود و حیاط عقب خانه را می داد.

اما مرگ یک تاریخ می خواهد. با علم بر اینکه هر پدیده‌ای در این جهان در یک ظرف زمانی و مکانی مشخص روی می دهد، به فصلها و ماهها و روزها فکر کرد. چه فصلی مناسب بود؟ ذهنش به شیوه اتوماتیکی از بهار شروع کرد. در حالیکه از درون از ذهن خطی و کرونولوژیک خودش مشوش بود، بهار را مناسب ندانست. فکر کرد آخر مگر می شود در فصلی که شروع است، تمام شد! و بلافاصله در یک تحلیل سرپائی و سریع، آنانی را که در بهار جان می دهند از بد اقبالترین آدمیان دانست، انسانهایی که دوباره در فصل و پارادایم 'شروع' قرار می گیرند، اما پارادایمی دیگر یکدفعه از جایی می آید و خود را تحمیل می کند، و همه معادله را بهم می زند. و باید چه مرگ دردناکی باشد!

بعد از اینکه بهار را مناسب خواست تجربه مرگ خود ندانست، باز بدون اراده در یک سیر خطی به تابستان رسید. او که از دوران بچگی بخاطر امتحانات آخر سال، بهار را بنوعی فصل استرس و اضطراب، و تابستان را فصل استراحت و آزادی فرض کرده بود، با تصور کلمه تابستان، تبسمی بر لبانش نقش بست. به یاد آب تنی ها افتاد، خوابهای دیروقت صبحگاهی، صدای مادرش در هشتی، سایه پدرش در پشت پنجره که جلو شیر آن دولا می شد، و سرانجام صدای خوش و دل انگیز گنجشککان پرگوی باغ. پیش او اگرچه استراحت پسر عموی مرگ بود، اما هنوز مرگ نبود و با آن فاصله بسیار داشت. فکر کرد که نه، آسمان

باز و شبهای پر ستاره تابستان، جایی برای مرگ ندارند. او باید کماکان تابستان را با همه اجزایش دوباره تجربه و درک کند.

به پاییز رسید. به طبیعت زیبا و رنگارنگ آن، به تنوع رنگها و الوان در فصل پژمردن. و چقدر در همه عمرش این تنوع رنگ در پایان راه برایش عجیب بود. پیش او اگر قرار بود که طبیعت بمیرد، پس چرا چنین در جلوه خودش می شکفت؟ گوئی آخرین استعدادهای خودش را بی مهابا به نمایش می گذاشت. و به یاد ابرهای خاکستری و کوتاه آسمان افتاد که چه غمگینانه با بادها سفر می کردند، و اندوخته‌های درون خود را با ناله‌های پریشان، بر روی زمین فرو می ریختند. پاییز را فصل مرگ تشخیص داد، بویژه برای آدمها. فکر کرد که اگر زندگی در خودش آنقدر پدیده غمگینی ست، پس چرا باید با دیدن پاییز غمگین ترش کرد؟

اما مسئله‌ای درونش را لرزاند. زندگی خود غمگین و مرگ خود غمگین و حال بیا و در فصلی بمیر که با آن می شود سه بار غمگین! نه، در درون خودش این را ناعادلانه دید. نوع بشر را لایق این همه فشار نه تنها ندید، بلکه به این نتیجه رسید که کار آدمها اساسا تلاش برای زدودن آن در جریان زندگی است. کاری طاقت فرسا و دائمی به اندازه خود عمر.

با دست پاییز را از خود راند، و لاجرم به زمستان رسید. یک دنیا سفیدی چشمانش را زد. برق آنقدر شدید بود که با پشت دستهایش چشمانش را مالید و پیش خودش گفت هر دلیلی هم بیاورم تنها همین فصل مانده است و بس، پس باید بپذیرم که مرگ من در زمستان باید رخ بدهد. یک انتخاب تحمیلی! و گور خود را تصور کرد با سنگ نبشی و ورقه‌ای از برف. خاک، ناپیدا. مثل اینکه او را در برف دفن کرده باشند. و موشها و انواع موجودات زیرزمینی را راهی در میان زیستن در برف نیست. پس هیکل او می ماند، و چه منظره پر ابهتی از پیکر او در زیر برف! آنگاه به آسمان زمستان اندیشید. درست مانند آسمان تابستانها،

بلند و ستاره‌گون. منظره‌ای که تنها می‌تواند معنای مرگ و سکوت را عمیق‌تر کند. دستهایش را بهم زد و به راه افتاد.

بعد از یک هفته، نامه‌ای حاوی یک کارت از وی به بستگان و دوستان و آشنایان رسید، با مضمون اطلاع مرگ و تشییع جنازه خودش، و البته با همان امضای همیشگی خودش.

"..... مراسم تشییع جنازه به تاریخ ۲۲ بهمن، ساعت ۳ بعدازظهر."

البته اینکه چرا دقیقاً این روز را انتخاب کرده بود، کسی نمی‌دانست، حتی خودش هم. اما انتخاب ماه بهمن از روی ضمیر ناخودآگاه بود. این را 'فروید' بعدها بهش گفته بود. زیرا درست ماهی ست که در آن هوا بنوعی گرم‌تر شده است و همزمان برف بیشتری هم می‌بارد. او به لایه بیشتری از برف روی قبرش معتقد بود و به گرمای مطبوع آن در آن زیر که خاک به بهار می‌اندیشد.

روز تشییع جنازه برگزار شد. با توجه به تاریخی بودن این روز، که البته او همان روز متوجه آن شده بود و به کلی یادش رفته بود، مردم زیاد نیامدند. بیست نفری بودند با لباسهای سیاه و گل‌های عزاداری، که البته با خودش می‌شد بیست و یک نفر (تا بیست و دو بهمن یکی باقی بود!) طبق معمول بعضیها اشک در چشم و گریان، بعضیها اخمو و متفکر، و تعدادی که نمی‌شد حدس زد چه احساسی دارند و به چه می‌اندیشند.

تابوت را به خاک کردند. آخوند، دعایش را خواند و از خداوند طلب استغفار کرد. صدای گریه‌ها بلندتر شدند. او که در تمام مدت مراسم سعی می‌کرد هیچ چیزی را از نگاه گم نکند، بدقت به خاک، مردم و حرکاتشان نگاه می‌کرد. به خودش که در آن زیر چه تنها مانده بود و چه آرمیده! عرشه‌ای ستون بدنش را بلرزه درآورد. اما ته دلش هنوز راضی بود. او می‌توانست با همین مردم برگردد، به خانه‌اش، به کوچه همیشگی و به آن مغازه‌ای که صاحبش هیچگاه از وضع بازار راضی نبود.

مردم یکی یکی جلو آمدند و به او بعنوان صاحب اصلی مرده تسلیم گفتند. اینکه عمر دراز بر او باد و این آخرین غم و اندوه زندگی او باشد. او هم با چهره‌ای مملو از غم و یاس مرگ عزیز از دست رفته، تشکر کرد.

بعد از اینکه گورستان خلوت شد، به طرف قبر رفت. به گله‌ها نگاه کرد، به نبش مزین به اسم و تاریخ تولد و تاریخ مرگ و آن دو بیت شعری که همه چیز را بیشتر از آنچه که بود، غمگین تر می کرد.

چمباتمه زد، دست چپش را دراز کرد و بر روی خاک تازه قرار داد. چشمانش را بست و از اینکه توانسته بود مهمترین حادثه زندگی اش را بطوره زنده تجربه کند، بخودش تبریک گفت، به شهادتش و به دور اندیشی اش، اینکه دیگر آن روز مرگ حقیقی، دل خودش به حال خودش نخواهد سوخت و او با آرامش بیشتر در زیر خروارها خاک خواهد آرمید.

چند لحظه گذشت؟ نمی داند، اما همینکه خواست دستش را عقب بکشد و برخیزد و به خانه برگردد (دوست داشت در حیاط پشت خانه در آن عصر زمستانی باز سیگاری دود کند)، کسی یا چیزی محکم مچش را گرفت و نگذاشت بلند شود. خواست از ترس فریاد بزند، اما به ترس لزومی نبود. پیش خود حساب کرد که حتما در محاسبه‌ها خطائی جزئی پیش آمده است. اما نه، دست آنجا مانده بود، محکم محکم، بدون هیچ توان جنبیدی. چشمهایش را که باز کرد دستی را دید که از زیر خاک بیرون آمده و محکم مچ او را گرفته بود. چه دستهای آشنائی! و مانکن را دوباره شناخت. مانکن بیرون آمد. برای اولین بار در عمرش متوجه شد که مانکن چقدر به او می ماند. چرا در تمامی این سالها که مرتب به آن فروشگاه رفت و آمد داشته بود، متوجه این امر نشده بود؟ مگر می شود مانکنی به آدمی اینقدر شبیه باشد؟ و بیاد غرولندهای صاحب مغازه افتاد: "مرده شور این کسابت را ببرد، با این مانکن کار ما نه تنها به جایی نمی رسد بلکه ناامان هم آجر شده است! اینو باید هرچه زودتر دفنش کرد،... هرچه زودتر!"

مانکن که حالا در خطوط چهره کاملاً به او شبیه شده بود، از گور بیرون آمد. به آرامی کت و شلوار سیاه او را از تنش درآورد، کفن خود را بر او پوشانید، او را در چال کرد و بطرف شهر و همان فروشگاه همیشگی براه افتاد.

***

او هنوز بعد از سالها، در زیر خروارها خاک به این می اندیشد که اگر مانکن خوش شانسی بود، و مشتریان به لباسهای تن او به همان اندازه دیگران علاقمند می شدند، شاید هیچ وقت به فکر این نمی افتاد که مرگ خود را در زمان زنده‌بودن خود تجربه کند، آن هم در روز ۲۲ بهمن که خلق الله همه در خیابانها بودند.

سایه‌ها تشییع می کنند

او مرد بزرگی بود، رهبر و سیاستمداری برای همه عمر، و نه تنها برای همه عمر خود، بلکه برای نسلهای متوالی ای که طبق قانون زندگی می بایستی می آمدند و مدتی در این زمین گردان سرگردان در بانهایت می زیستند و می رفتند.... سیاستمداری آنقدر بزرگ که در خانه‌ای بزرگ که تنها جا برای او وجود داشت، تنهای تنها زندگی می کرد، خانه‌ای با دیوارهای بسیار و بلند، سقفهای بدون نفوذ، باغهای وسیع با درختانی به رنگ سرخ و سیاه، و نگهبانانی بیشمار که تنها سایه‌هایشان را می شد دید. سایه‌هایی که درهم فرومی رفتند، از هم جدا می شدند و سرانجام در گوشه‌های بی شمار خانه، جایی و یا لحظه‌ای ناپدید می شدند. جانداران سیار مرئی - نامرئی.

او آنقدر بزرگ بود که هیچگاه نتوانست تنها بیرون برود. بیرون، در حقیقت جایی نبود او بتواند در آن بزرگیش را با خودش حمل کند و یا جایش دهد. بنابراین او هیچگاه نتوانست سوار قطار، اتوبوس خط شهری، تراموا و یا تاکسی شود. حتی نتوانست اگر دلش خواست در یک غروب دل انگیز شهر، در خیابانهایش قدمی بزند و به چهره ساده مردم و لبخند کودکان شیدای اسباب بازیهای پشت ویتترین ها نگاهی بیافکند. او تنها اجازه داشت در خانه بزرگش

تنها بنشیند، در اتاقهای بزرگ و خلوت آن قدم بزند، در پشت پنجره‌هایش بایستد و تنها به کشور، ملت و آینده آن فکر کند، و اگر هم خسته شد و دلش هوای نوعی سواری کرد، پشت فرمان آن ماشینی قرارگیرد که تنها می‌توانست از راههای باریک میان باغهایش بگذرد.

اما او که سیاستمداری بزرگ بود، می‌دانست چگونه در یک لحظه تنهائی‌های چندین روزه، چندین هفته و حتی چندین ماهه را در یک چشم بهم زدن جبران کند. او پشت تریبونی قرار می‌گرفت با کله‌ای گنده که می‌توانست پیام او را در یک لحظه به همه کشور و همه دنیا برساند. او در آن تریبون کله گنده، روبه سیاهی مردمی که همه جا را فراگرفته بودند و مدام حرفهای او را با شعارهایشان قطع می‌کردند از دل پر کینه دشمنان می‌گفت، از توان و اراده خود و یاران برای پیشبرد برنامه‌ها و مقابله با خصم می‌گفت... و همه جا البته پر از خصم بود. نه تنها در درون کشور، بلکه بیرون مرزها هم. حتی لازم نبود برای یافتن دشمن جای دوری هم رفت، حضور دشمن بلافاصله از پشت حصارها و یا پشت مرزها شروع می‌شد (در حقیقت تنها در خانه وی دشمنی وجود نداشت!)، و او بشیوه‌ی حماسی قسم می‌خورد که زندگی او تنها جهت مبارزه با این دشمنان اختصاص یافته است، اختصاص یافتنی ازلی و ابدی. سرنوشتی محتوم و از پیش تعیین شده توسط خدا و خلق، و البته توسط خود سرنوشت هم! و در این جا درست حین سخنرانی‌های پرشور به یاد روزها و لحظه‌های تنهائی خود می‌افتاد و دلش آنقدر تنگ می‌شد که قطره‌های اشک، عاری از گناه و معصیت در گوشه چشمانش جمع می‌شدند، اما او زرنگتر از آن بود که بگذارد آن اشکها بریزند و هویدا شوند. و برای همین، تن صدایش را بلندتر می‌کرد و یا مکثی کرده و چشمانش را به زمین می‌دوخت. و جمعیت هم چقدر این ریتم بغایت پسندیده سخنرانی مرد بزرگ را می‌پسندید و دیوانه‌وار شعار می‌داد، و فریادهایشان گوش فلک را کر می‌کرد.

مرد بزرگ، بوی اتاقهای بزرگ، حیاطهای بی انتها، درختان قامت کشیده و سایه نگهبان‌های خود را گرفته بود. بوئی که به نشانه قدرت تبدیل شده بود.

بوئی که تنها از او متقاعد می شد. او البته بو را نمی فهمید، اما هنگامیکه پای به حیاط و باغ می نهاد، سگهای سیاه و قوی جثه محافظ و همراه سایه‌ها، چنان زوزه سر می دادند که تمام شهر آن را می شنیدند. مردم بلافاصله پنجره‌هایشان را می بستند و آرام به کنج اتاقهایشان پناه می بردند و از ته دل شکرگزار بودند که چنین مرد بزرگی کشور را رهبری و هدایت می کند. در این لحظات، کوچه‌ها و خیابانها چنان سکوت عمیقی آنها را دربر می گرفت که گوئی تنها معبر و گذری هستند برای گذار سکوت. و مرد بزرگ البته تمام این تصویر را به یمن بزرگی خودش می دید و آنگاه می فهمید که آنقدر هم تنها نیست، و چنین، پارس و زوزه سگانش را از ته دل سپاس می گفت.

او از جنس آدمیان حال نبود، بل او خمیره‌ای بود از گذشته و آینده. برای همین، آدمیان حال، برای اینکه او و بزرگی او را بفهمند، یا باید به گذشته تبدیل می شدند و یا به آینده. و چونکه تبدیل شدن به آینده ممکن نبود (چونکه نمی شد زندگی را جلو انداخت)، پس دستور داده می شد که همه به گذشته تبدیل شوند... و شدند. و این چنین رهبر همیشه جلو بود! عکسهای او را روی پهن ترین و بلندترین دیوارهای شهر می کشیدند، با رنگهای ملون، و گاه سیاه و سفید هم. و رهبر از پنجره خانه تنهای خود، تصاویر و عکسهای حماسی، مشوق و تهییج گر خود را بخوبی می دید و لبخندی از سر رضایت تمام چهره او را در خود فرومی کشید. سایه‌ها هم البته آنها را با خود می آوردند بدون اینکه همراه خود داشته باشند! و سگها در این لحظه از زوزه کشیدنهایشان می افتادند و چنان زبان بر کفشهای براق و نوک تیز سایه‌ها می کشیدند که برق کفشها، آسمان حیاط خانه را به رقص نور تبدیل می ساخت. و مردم شهر بر زانوهایشان می افتادند، خدای بی همتا را شکر می گفتند که نور ابدیت و جاودانگی تنها متعلق به سرائی ست که از آن مرد بزرگ است... مرد بزرگ دیار آنها. سرائی که درست در قلب میهن قرار داشت.

رهبر بزرگ مانند همه مردان هم تیپ خودش بسیار اهل مطالعه بود، اما بجز خود او و سایه‌ها کسی دیگر نمی دانست چه می خواند، و هنگامیکه هم

می خواند، مرتب آنقدر عصبانی می شود که کتابها را از پنجره‌اش به بیرون پرتاب می کند. در این هنگام باد شدیدی می وزید و چنان رقصان کتابها را با خود به هوا می برد و چنان صفحاتشان را از هم می کند که آسمان شهر پر کلمات و جملاتی می شدند که کسی نمی توانست آنها را دوباره به هم بدوزد و پیوند زند. برای همین مردم معتقدند که مرد بزرگ در حقیقت عاشق شعر است و این شیفتگی چنان والاست که نمی تواند مردم را از موهبت آن دور نگه‌دارد. اینکه چرا مرد بزرگ چنین هنگام خواندن کتابها عصبانی می شد را تنها سایه‌ها می دانستند.

مرد بزرگ عاشق ماهی هم بود. درست در جلو پنجره‌اش، حوض بزرگ و بسیار زیبایی وجود داشت پر از ماهیان جورواجور از سرتاسر دنیا. و او از همه بیشتر، از ماهی های رنگارنگ دریای کارائیب نفرت داشت (اگرچه خودش می گوید علاقه داشت) و آنچه بیشتر می پسندید ماهی های کوچک خاکستری رنگ رودخانه‌های کم آب بودند. برای همین، او هر روز ساعت پنج صبح از خواب بیدار می شد و به شکار ماهی های رنگارنگ دریای کارائیب مشغول می شد. قبل از اینکه آفتاب بالا بیاید و مثل همیشه از پشت باغهای سرخ و سیاهش طلوع کند، او همه آنها را شکار کرده‌بود و تنها ماهی های کوچک خاکستری را می گذاشت که زنده بمانند. و البته غروب همان روز، درست هنگامیکه آفتاب از دیوار بلند غرب خانه دوباره غروب می کرد، سایه‌ها با ماهی های رنگارنگ بیشتری برمی گشتند و حوض را برای شکار فردا آماده می کردند.

و زندگی این چنین ادامه داشت تا یک روزی خبر آمد که زندگی او، رهبر بزرگ، بزودی به پایان می رسد. خبر را دکتر همیشگی اش بهش داد. بعد از اینکه آزمایش خونی از رهبر گرفت و آن را در آزمایشگاه خود بدقت بررسی کرد، با نتیجه در دست که به پرونده قطوری می ماند، به پیش رهبر بزرگ بازگشت و درست در حالیکه آسمان را ابر سیاه سنگینی در آن غروب زندگی گرفته بود، خبر را آرام و شمرده شمرده به او گفت. رهبر از شنیدن این خبر چنان غمگین و افسرده شد که روزهای متوالی از اتاقهای بزرگش بیرون نیامد، نه ماشینی راند،

نه سخنرانی ای ارائه داد و نه مثل عادت ہمیشگی اش ماهی های ملون دریای کارائیب را شکار کرد. او که از قبل می دانست زندگی او مثل همه آدمیان دیگر روزی به پایان می رسد و این یک پایان طبیعی بود و در دستان اراده خدا، اما باور نمی کرد با نزدیک شدن آن علیرغم اعتقاد شدید او به خدا و به طبیعی بودن مرگ، چنین پذیرش آن سنگین باشد. او مرگ مرد بزرگ را باور نداشت. در پیش او، چنانکه خلقت در وسعت و عمق بی نهایت خود دارای پروردگاری بود، می بایستی دنیای مادی هم پروردگاری مشابه می داشت و چه کسی بهتر از او! مگر همیشه چنین نبود که پادشاهان در اقصا نقاط مملکت پادشاهکانی داشته‌اند؟ آخر مگر می شد جهان را اساسا بدون وجود آنان اداره کرد؟ در اینجا بود که او متوجه شد که چه نقد جانانه و خطرناکی را علیه پدیده‌ای اعلام کرده است که در تمام عمر خود بدان شدیداً معتقد بود و همه خلق الله را به گرویدن بدان و داشتن اعتقاد قلبی به آن فراخوانده بود. به دوروبر خود نگاهی انداخت. خوشبختانه مثل همیشه تنها بود و کسی آنجا نبود. پس، خیال ناموافق مثل همیشه محجوب و پنهان بود. برخاست، قدمی زد، جلو پنجره آمد و به دنیای بیرون نگریست. هوای بیرون را حریصانه بلعید. اندیشید که دیگر پس از مدتی نه چندان دور، مرد بزرگ اینجا خواهد بود تا به خلقت نگاه کند و با نگاه خود، کار خداوند را جلوه‌ای باشکوه‌تر ببخشد. از این فکر خود غمگین تر از آتی شد که بود. اما باید کاری کند! آخر که نمی شود با این منطق که مرگ امری عادی و طبیعی ست این چنین ساده آن را پذیرفت، و به پیشواز آن رفت! مرد بزرگ را مرگ و آن هم مرگی طبیعی را نشاید! در اندیشه‌ای سخت فرو رفت.

سرانجام پس از کلنجار رفتن بسیار با خود، و اندیشیدن های بی پایان درون شبهای تاریک، به این نتیجه رسید که باید نه بعنوان مرد بزرگ، بلکه مانند یک انسان عادی جهان فانی را وداع گوید! مردن بعنوان مردی بزرگ، لطمه‌ای شدید به بزرگی او بود. اما چطور؟ مگر می شود یک شبه تمام جریان تاریخ و زندگی را عوض کرد و یکباره به هویتی دیگر دست یافت، آن هم کاملاً مخالف هویت تا

کنونی؟ پیش خود فکر کرد چرا نه؟ این اندیشه که در صورت تبدیل شدنش به یک انسان عادی، دیگر غم و نگرانی او و مردم در مورد خودش بشدت کاهش می‌یابد، از درون خوشحالش کرد. به این ترتیب می‌توانست جایگاه مرد بزرگ را برای همیشه حفظ کند. بیخود نبود که مردمان عادی اینقدر عادی و بدور از هر گونه احساس عجیب و غریب به جنگها می‌رفتند و خروار خروار جان خود را فدا می‌کردند. آنها این کار برایشان آسان بود چون مثل او بزرگ نبودند. او می‌بایست نه تنها همیشه محتاط باشد، بلکه بسیار فراتر از این، همیشه سعی کند تا جایی که امکان داشت جان و زندگی خودش را حفظ کند. اندیشید که این احتیاط چقدر در واقع او را ترسو بار آورده بود، ترسوئی که در میان سایه‌ها زیسته و تنها احساس شجاعت کرده بود، بدون اینکه بداند شجاعت در حقیقت چیست.

و شبی، هنگامیکه سایه‌ها مثل هر موجود دیگری، لحظه‌ای دارند برای فراموشی دنیا، او از خانه بیکران خارج شد، با لباس معمولی‌ای که از یکی از خدمتکارانش دزدیده بود. بعد از گذشتن از خیابانها و کوچه‌ها، به محله‌های اطراف شهر رسید. با پولی که در جیب داشت، اتفاقی اجاره کرد و روزها را در انتظار مرگ خود به نظاره نشست. فکر اینکه حالا در خانه‌اش چه ولوله‌ای بعد از ناپدید شدن ناگهانی او برپاست، گاهگاهی فکرش را مشغول می‌ساخت، اما در حقیقت زیاد برایش مهم نبود. یکدفعه بطرزی عجیب همه چیز برایش علی‌السویه شده بود، اوئی که زمانی از گستردگی رویاهایش گاهی می‌ترسید، حال چه آرام و ساکت شده بود!

حالا دیگر سرفه‌ها نمی‌گذاشتند شبها به راحتی بخوابد. عرقی سرد چنان تن و لباسهایش را خیس می‌کرد که انگار دوش گرفته بود. لیوانهای آب از دست لرزانش می‌افتادند و کف اتاق را خیس می‌کردند. همسایه پایینی چند بار از دستش شکایت کرد. اما او توانست با دادن پول اضافی به صاحب خانه، روزهای کم باقی مانده ماندن در آنجا را تضمین کند.

و درست یک روز قبل از مرگش، که یک روز آفتابی و بسیار زیبا بود، خبر آمد که فردا ده ساعت صبح مراسم تشیع جنازه رهبر بزرگ است! اینکه همه ملت باید به خیابانها بیایند و با رهبر خود وداع گویند. رهبر بزرگ؟! ... مرگ رهبر بزرگ؟! تعجب کرد. مگر رهبر بزرگ، او نبود؟! ... این فرد کیست که فردا او را به گورستان می برند تا در زیر خروارها خاک دفنش کنند؟ حتما اشتباهی شده بود؟

فردا اگرچه برایش دشوار بود، اما تمام انرژی باقیمانده اش را جمع و جور کرد و بیرون رفت. از آسمان زیبا و آفتابی دیروز دیگر خبری نبود. سلانه سلانه با عصای قدیمی و رنگ باخته اش از کوچه ها گذشت. خیابان چنان از مردم مملو بود که باور نکردنی می نمود. گفته ها را برای اولین بار از نزدیک شنید. بعضی ها خوشحال بودند، بعضی ها ساکت، تعدادی علیرغم نفرت از او اما مرگ را حتی برای دشمنانشان هم طلب نمی کردند، و تعدادی هم با اشک در چشמהایشان بی صبرانه منتظر تابوت رهبر بزرگ بودند که قرار بود از همین خیابان و جلو آنها برای اولین و آخرین بار عبور کند.

و سرانجام رسیدند. چه تابوت باشکوه و مردان همراه با عظمتی! و ناگهان عکس خود را پیشاپیش آنان دید! پس این او بود که آنجا در تابوت خوابیده بود! چه دروغ بزرگی! خواست داد بزند و به جمعیت بگوید که تمام این یک نمایش حقیر است و بس، اینکه او هنوز نمرده است و درست میان آنان ایستاده و دارد تمام جزئیات را نظاره می کند. حتی دستش را هم بلند کرد، اما به یکدفعه چقدر همه چیز بی معنی جلوه کرد! آیا او با این کارش خودش را لو نمی داد؟ البته که می داد. فکر اینکه او هم قرار است این غروب، بعد از برگشتنش به خانه بمیرد، آرامش کرد. بگذار دلشان به این خوش باشد که من آنجا در تابوت خوابیده ام، ... بگذار دلشان خوش باشد! نفس در گلوئی خیابان محبوس مانده بود. سکوت چنان سنگین بود که او خیلی آسان توانست بدون هیچ مقاومتی از میان جمعیت به ظاهر نفوذناپذیر بگذرد و به صف اول جمعیت نزدیک شود، و خود را در میان آنان بیابد. و ناگهان سایه ها را دید. اما آیا مردم هم، سایه ها را مثل او می توانستند ببینند؟ به مردم دوروبرش نگاه کرد. نه، مردم انگار آنها را نمی دیدند،

سایه‌های که درهم فرو می رفتند، از هم جدا می شدند و همه چیز را بدقت زیر نظر داشتند.

تا تابوت نزدیکتر می شد، او احساس ضعف بیشتری می کرد. فکر کرد که اصلاً برای چی اینجا آمده بود. چه آمدن احمقانه‌ای! او که سالها بود همه شگردهای آن خانه بزرگ و آن رهبر بزرگ را بخوبی می شناخت، چرا یک دفعه احساس کرده بود که چیزی نمی داند؟ پاهایش به لرزه بیشتری افتاده بودند. نه دیگر، جایی برای او اینجا نبود. رهبر بزرگ و خانه بزرگ او را هم حتی فریب داده بودند! تصمیم گرفت برگردد، و یکدفعه چقدر دلش هوای آن اتاق کوچک بدبوی لعنتی را با رختخوابش می کرد. آرام چرخید و هنوز اولین قدم را برنداشته بود که کسی شانهاش را گرفت. برگشت و سایه‌ها را دید. چند نفر بودند، اما تنها یکی از آنها دست بر شانه نحیف و لرزان او داشت. کجا؟... تابوت منتظرت است! رهبر بزرگ به چشمهای ناپیدا اما نافذ سایه نگاه کرد. آنگاه به تابوت که حالا درست به جلو او رسیده بود.

بدون هیچ مقاومتی در حالیکه سایه‌ها مثل قدیم در اطرافش بودند، بطرف تابوت قدم برداشت، یکدفعه چقدر جوان شده بود و احساس سلامتی تمام و کمال می کرد! سایه‌ها در تابوت را برایش بازکردند. تابوت خالی بود. با پارچه مخملین درونش. نگاهی به آن انداخت و نیز به مردم، همراهان و سایه‌ها،... و رفت در آن دراز کشید.

برای آخرین بار صداهاى مبهمی به گوش در حال مرگش رسید که نمی دانست چیستند.

په لهی لیخن

نه مشه و، دهره وه مانگه شه وڼکی یه کجار خوښ بوو. گه وره گه وره له وسه ره وه به سهر نه و دهریا یه دا ماوه به که بوو ته به شپک له ژیا نی من، دهره وشایه وه و، دهریا یش وه ک ناوڼه دیسان تیشکه که ی دها یه وه به پرووی ناسماندا و یتیر جیهان بپوهه چراخانیکي سروشتیا نه ی سهیر. من له سهه بالکونه که راوه ستام و له گه ل نه وه ی هه وا سارد و به چهند دهره جه له ژیر سفره وه بوو، تیرتیر له و دیمه نه ده گمه نه یه م رووانی،... هه تا ونبوو. شه پوله کان ده لپی ده بوون به تیشک و تیشکیش به شه پوله کان. هه موو شتیک چهند ناسان سنوری یه کتریان تیده په راند.

که چی کاتیک خه وتم، خه وم بیني له ناو هه وڼکی لیخن دا خه ریکی مه له کردن بووم!

هه لبت هه وزه که هه مووی لیخن نه بوو، من ریگ له ناو په له یه کدا مه له م ده کرد که لیم جیا نه ده بووه وه. به ده وری په له که دا، له ولاتر ناوکی روون روون بوو. سهیر نه وه بوو به ده م مه له وه به رده وام له گه ل که سیکی نادیا ریش قسه م ده کرد و پیده که نیم. وه ها دیار بوو که سه که له قه راخ هه وزه که بیت و له وپوه

بمدوینئ. نه‌گه‌رچی ده‌نگی که‌سه‌که نه‌ده‌بیسترا، به‌لام له‌وه ده‌چوو من به‌ جوانی لئی حالی ده‌بم!

له‌کاتیکدا هیشتا نیوه‌شه‌ویکی نه‌نگوسته‌چاو بوو، له‌خه و راجله‌کام. له‌ناو تاریک و روونیی ژووره‌که‌دا تیامابووم که به‌راستی له‌کویم، له‌سه‌ر بالکون و له‌به‌رده‌م دیمه‌نیکی ده‌گمهن، یان له‌ناو په‌له‌یه‌کی لیخن؟ زه‌قزه‌ق له‌تاریکی رامام. چه‌نده‌ی پیچوو، نازانم. پاشان ئارام ئارام ده‌ستم به‌ده‌وری خوڤدا گیرا. مه‌لافه، سه‌رین و لیفه،... له‌گه‌ل می ئاره‌قی جه‌سته‌م له‌سه‌ریان. نمییکی لینج له‌ شیوه‌ی خوین. نه‌کا خوینم هه‌له‌ینابیتته‌وه؟... به‌لام نا، دلنیا بووم که خوین نیه، ئاخ‌ر من نه شوینیکی جه‌سته‌م برینداره و نه له‌ ده‌میشمه‌وه خوینم هه‌له‌ینابووه‌وه. نه‌وسا زانیم که رهنکه یان له‌به‌ر دیمه‌نه‌که‌ی دویشه‌و بووه یان له‌ به‌ر مه‌له‌که‌م. شتیک پیی گوتم مانگیش ده‌کرئ وه‌ک په‌له‌که لینج بیت. دلنیایش بووم لینجه.

له‌سه‌ر جیگا‌که‌م هه‌ستام و هاتمه‌ هاله‌که. نه‌ویش تاریک. ته‌نیا جیاوازی: تیشکی گلۆپه‌کانی سه‌رجاده که له‌ چوار چاوه‌ بچوکه‌کانییه‌وه دزه‌یان ده‌کرده ژووره‌وه. چوار تیشکی کزی بئ هیز. باشه‌ بۆ چوار؟... بۆ دوو نا؟ بۆ وینه، یه‌کیان بۆ چه‌وزه لیخنه‌که و نه‌وی تریان بۆ دیمه‌نه‌که؟ وه‌ها که ئیتر کاتیک من له‌خه و به‌ئاگاده‌مه‌وه، بزائم کامیان هی کامیانه، به‌ بئ نه‌وه‌ی وه‌ها تیکه‌ل بن که من... لئی گه‌رئ، با باسی نه‌که‌ین!

رووم وه‌رگیرا،... به‌ته‌مای ئاوده‌ست. نه‌وه‌یکه که‌می‌ک ئاو به‌ سه‌روچاومدا بکه‌م و له‌ ئاوینه‌که‌دا پاش که‌می‌ک له‌خوړامان، خوڤم سه‌ره‌نه‌جام بدوژمه‌وه. نه‌وه‌یکه پیویست نیه دیمه‌نیکی نه‌وه‌نده جوان به‌و شیوازه بۆ ناو خه‌وه‌که‌م رابگو‌یزم. نه‌وه‌یکه، دیمه‌ن ده‌بئ وه‌ک خو‌ی رابگو‌یزریتته‌وه، به‌ بئ هیچ ده‌ست تیوه‌ردانیک.

ده‌ستم برد گلۆپه‌که هه‌لکه‌م،... هه‌لنه‌کرا! چه‌ند جاری تر تا‌قیم کرده‌وه. بیسود بوو. دیواره‌که‌م کرد به‌ گوچان و به‌ هاوکاری خه‌یال و زانیاری پیشوو،

شپږه ټاوه کهم دۆزیه وه. چهند ژووره که تاریک بوو! شانم دادایه سهر مه غسه له که و پاش ماوه یه که سهرم بهر زکرده وه. به سهر سورمانه وه بینیم بهرده م که میک روونتره،... بگره ته نانه ت سیه ری خویشم له ټاوینه که دا بیني. ټاوه کهم به ټاسته م کرده وه، په نجه م بهر خست و پاشان مشتیک ټاوم به سهر وچاو و لاملم دا کرد. چزه ی چزینه ری هاته گویم. فینکایه کی خوش سهر ټاپای جه سته می گرته خو. چاوه کانم روونتر بوونه وه.

باشه بو ټاوه که دیسان له خه وه که مدا دوویات بیووه وه؟... کتوپر زانیم که له خه وه که مدا له جیاتی مانگ، من دوویات بومه وه. ټه و مانگی که له دیمه نه که دا له ناو ټاسمانیکی سامال و بی په له دا ده دره وشایه وه، ئیستا بیووه مروفتیکی ناو په له یه کی لیخن!... من کییم؟! منی که که له ناو وها په له یه کدا دیت و ده چئ و پیده که نن و،... ته نانه ت ده توانی له گه ل مروفته کانی قه راخیش قسه بکا؟

سیمای وه هم ټاسام له ټاوینه که به ته می دیتنی زیاتر نریک کرده وه. جیاوازیه که زور نه بوو. من ههر وه که وه هم ده مامه وه. هه ستم کرد گهر ئیستا ده سټیک هه بی و کتوپر گلپه که له موعجیزه یه کدا هه لبا، ټه و من ده توانم سیمایه کی سهر بینم،... سیمایه که له ره گزی مروفتیک که له ودیو ټاوینه که وه هاتبوو. ټه و مروفته ی که ده توانی وه که خو م زه فزه ق له خو م پروانی و پاشان له دوای کوژانه وه ی گلپه که، پرواته وه،... ټه ونده پرواته وه هه تا ون ده بیټ.

پشتی ټاوینه که ده بی کو بیټ؟... چ ولاتیک!

سهر مامه. جه سته م ته زیوه. بیری فیلمه ترسناکه کان ده که ومه وه. ټه و فیلمانه ی مانگ تیاندا سهر ته ی کاره ساتیکه،... ټامارهی رووداویکی ترسناک. ټه و مانگی به سهر گوپرستانیکی ته نیای نیوه تاریکی ناو دل داریستان، یان قه راخ شاریکی بی ورده، تیشکی سارد و سپری خو ی له زستانیکی ژیاندا پرش و بلاوده کاته وه. مانگ چهند شیوازی هه یه؟ ده ست بهرده دم و ره پ راده وه ستم. هیچ موعجیزه یه که روونادات. سوپاسی بکه م یان... نه یکه م؟... ده نکیکی دوور به بی ټه وه ی بزائم ده بی چی، دیت و ده پروات. ده نگدانه وه یه کی بوش.

سالی په نجاوحت، ریک له شهویکی مانگه شهوی زستاندا بوو، باوکم له بهر په نجره گوره هه همیشه بیه که دانیشتبوو و له پاش نه وهی تیرتیر سهیری دهره وهی کرد، لایکرده وه، روویکرده من و گوتی به زه بیم به داهاتووتا دیتوه، به زه بیم به میمندالیی ئیستات! من که له باوکم نه ده گه یستم، وتم دهره وه مانگه شهویکی خو شه، (له گه ل نه وهی به راستی له م قسانه نه ده گه یستم) وتم مامم ده لئ بروا ناکات نه م مانگه شه وه به سهر گورستانه کاندای بگه ری و تیشکی خو له وئی بلاویکاته وه، ده لئ نه م مانگه شه وه جیاوازه! من که نه مده زانی نه م شپره قسه یه و نه م مه به سته جیاوازه هی نه وان له سهر چبیه و بوچی به رده وام روو له من باسی ده کن، ورد له باوکم رووانی. باوکم ئیتر هیچی نه گوت. نارام له بهر په نجره که هه ستا و چوو بو ژووره که ی خوئی.

دهرگای ناو ده سته که به شوین خو مدا به نارامی پیوه ده ده م. به سهر پی لیکانه تاریکه کاندای به کاوه خو سهرده که وم. ده چمه قاتی سهره وه. نه گه رچی مانگه شه وه نه ماوه، به لام دنلیام دهره وه لیره روونتره. ده چمه سهر بالکونه که. هه لمی ده مم سپی سپی ده کاته وه. نه وسا له دهریا که دپروانمه وه. مانگ له وئی نه ماوه و رهنکه له میژ بیته له پشت نه و دووره ده ستانه وه خوئی هشارد ابیت. گرینگ نیه! چاوه کانی من به شوین دهریا که وهن. نه و به ستینه ره شه ی وا گلپه کانی نه و به ری شار به سهریدا شه به قشهو ق ده ده نه وه. نیگا کانم تیژتر ده که مه وه. دهریا خوئی به ده سته وه نادات. تاریکایی به ستینی، به هیژترن له تیشکی خانووه کانی نه و به ری شار. تاریکایی، گلپه کان وه ک ناوی باران ده خواته وه و له گه ده ی دا ونی ده کا.

به لام من کو ل نادم! شتیکی پیم ده لئ من له وئی له ناویدا، ئیستا له په له لیخنه که دا راکشام و له گه ل شه پوله ره شه کان خهریکی مه له م،... ههروه ها خهریکم له گه ل که سیک له قهراخه کان ده دویم،... نه ویش به ده نگی به رز. نه وه نده به رز که ته نیا خو م گویم له خو مه!

لەدوای سالى پەنجاوھەوت، باوکم و مامم دەنگيان لەيەک داپرى و ھەتا ئىستاپش لەگەڵ يەک قسە ناکەن. باوکم دەلى من ھەر ئەو شەوھە زانىم چى بەسەر کورەکەمدا دىت و مامىشم دەلى ھىچ گارانتىيەک نەبوو کە بە بى پەنجاو ھەوتىش ھەر وەھای بەسەرنەيەت. باوکم دەلى ناکرى بە بى ئەوھى شتىک روويدابى کتوپر دونيا ئەوھەندە روون بىتەوھە و، مامىشم دەلى دونيا ئەوھەندە روونىش نەبوو.

من چاوم ھەر لەسەر دەرياکەيە. مەلە دەکەم و مەلە دەکەم. ئەوھەيکە پەلەکەيش ديار نيە، بە مەلەکە دلخۆشترم دەکا. ئەوھى ھەيە تەنيا دەريايەکی رەشە و تەنيا شەپۆلە رەشەکانن. ئەوھەيکە ئىستاکە مانگ لە کوپيە و دەنگى قەراخ خەريکی چيپە و مرۆقى پشت ئاوينەکە چ رووداويکی تر لەگەل خۆى ھەليگرتووه و بردوويەتى، ئيتەر لام ھىچ مانا و ھىچ گرینگىيەکیان نەماوھ.

من لەميژە باوکم و مامم لەبىر چووھتەوھ.

من چاوم ھەر لە مەلەکەيە. لەو مرۆقەي گويى تەنيا داوھتە دەنگى شەپۆلەکان و رەوتى ئەو ئاوهى کە کەس نازانى لە کوپوھ دىت و بەرھەو کوي دەروات.

کە بارانىش دەبارى ئيتەر بستىک ئەولاترىش ون دەبى. ئەو کاتەي نازانى دەريا بارانە، يان باران دەريايە. من ئىستا تەنيا خەمى ئەو مەلەيەي دەخۆم کە تەنيا بۆ مەلەکردنە.

خانه سفید

درست آن طرف خیابان، روبروی خانه‌ام، خانه‌ای بزرگ وجود دارد با دیوارهای سفید و پنجره‌های تاریک و نیمه‌تاریک. من علیرغم اینکه سالهاست روبروی آن خانه زندگی می‌کنم، اما هیچوقت تا امروز بدان بدقت نگاه نکرده و نیندیشیده بودم. و درست یک روز هنگامیکه می‌خواستم از خیابان عبور کرده و به آن طرف بروم، نگاهم ناخواسته روی خانه متمرکز شد. و درست قبل از اینکه چراغ عابر پیاده سبز شود، سایه‌ای شبیه انسان پشت یکی از پنجره‌های آن خانه سفید دیدم. سایه، دستانش را برایم تکان داد (اگر اشتباه نکنم برای من تکان داد، چونکه تنها کسی که نمی‌خواست و یا نتوانست از چراغ سبز بگذرد، من بودم). من که داستان عبور از خیابان را بکلی فراموش کرده بودم، پیش خودم اندیشیدم که این سایه کیست که پشت پنجره‌های تاریک و نیمه‌تاریک به چهره‌ای ناآشنا دست تکان می‌دهد. و درست در این لحظه بود که من تصمیم گرفتم راه رفته را یک بار دیگر دوباره بروم! و البته این بار، تنها نه با خودم، بلکه همراه با او و داستان او در دستهایم (در آن لحظه تصور من این بود که سایه یک دوست است). و بناگاه چنان شادی و سروری وجودم را دربرگرفت که خود را برخلاف این سالها، خوشبخت‌ترین موجود دنیا بحساب آوردم. من می

خواستہم راہ رفتہ را دوبارہ با او تجربہ کنم، اینکہ با او راہ ہمانی خواہد شد کہ بود، یا اینکہ جوری دیگر و جلوہ‌ای دگر خواہد داشت.

این اندیشہ باعث شد کہ برخلاف فراموشی این سالہا، کل راہ، از ہمان اولین قدم دوبارہ در ذہن من نقش ببندد، زندہ شود و باز بیادش بیاورم. اگرچہ ہنوز معتقدم راہ ادامہ دارد، بدون آنکہ بتوان قدمی دیگر برداشت! من حالا بشدت معتقد شدہ‌ام کہ 'رفت' تنها چیزکی از جنس قدم برداشتن نیست، بلکہ چیزکی است از جنس خیال و اندیشہ کہ می تواند در امتداد گامہای فیزیکی باشد بدون اینکہ الزاما از قماش آنان باشد. اما یک لحظہ صبر کنید! آیا گامہای ما واقعا تنها فیزیکی اند؟ آیا گام برداشتن، بیشتر از جنبش پاہا نیست؟

بہ ہمین دلیل تصمیم گرفتم موضوع را با او، یعنی دوست سایہ‌وارم، در میان بگذارم،... و گذاشتم. شاید پرسید چگونه؟ باید بگویم خیلی سادہ! در یکی از ہمین عبورکردنہای ہر روزہ و ملال آورم از خیابان، من ہم با دستہایم بہش اشارہ دادم، و پنجہام را بطرف شرق نشانہ گرفتم. من یقین دارم کہ منظور مرا بلافاصلہ گرفت، چونکہ فوراً موافقت کرد (چہرہ 'خاکستری - تاریک' اش را بہ شیشہ چسبانید و با لبانش مہری قلب مانند بر آن منقش کرد، و با نوک زبانش ہم آن را سوراخ - جای زخم تیر دلدار!).

بعد از این، ہمانند ہمان سالہا، کولہ‌پشتی ام را پر از خرت و پرتہای احتیاجات روزانہام کردم، و دست در دست سایہ‌وار او گذاشتم و گفتم برویم! اما او دستانش را پس کشید و گفت کہ نہ، باید ابتدا بہ اولین قدم سالہای پیش بازگردیم و بعد دست در دست ہم بگذاریم. عجب دوست زرنگی! واقعا راست می گفت. موافقت کردم. ازم پرسید کہ آیا نمی ترسم از اینکہ آنجا کسانی دوبارہ من را بشناسند و بلائی سرم بیاورند، بلائی از ہمان جنس کہ من سالہای سال پیش از دست آن فرار کردہ بودم؟ من ہم بعد از مکثی چند و با نگاہہائی کہ از اشیا عبور می کردند، جواب دادم کہ فکر نمی کنم دیگر کسی پیرانہ سر مرا بازشناسد و اصلا کسی برایش مہم باشد کہ آدمی از جنس من دوبارہ برمی

گردد، آن هم آدمی که بخواهد همان داستان را دوباره تکرار کند. آدمی بدون داستانی دیگر.

و با هم براه افتادیم.

بعد از هفته‌ها به همان خانه اولیه رسیدیم. در مقابل چشمان بهت زده دوستم و حتی خودم هم، هنوز همان خانه با همان حیاط و خصوصیات پابرجا بود، و البته بدون هیچ ساکن و ذی روحی در آن، و با گیاهان و درختانی که میل داشتند همه چیز را با پیشروی مداوم خود پوشانیده و دوباره به آغوش طبیعت بازگردانند.

و من آنجا قرار گرفتم، بر همان راه‌پله‌ای که آن روز لعنتی، درست چهل سال پیش، اولین قدمم را از روی آن برداشته بودم. بعد به دوستم علامت دادم که در کنارم قرار گیرد. دوستم پرسید که نمی‌خواهد حال که فرصتی پیش آمده بروم و داخل خانه را نگاهی بیندازم؟ و من که صداها و نجوای چهل سال پیش را بخوبی از داخل خانه می‌شنیدم، گفتم که نه! گفتم که اگر این کار را بکنم این بار بر خلاف چهل سال پیش، علیرغم هر خطری، در داخل اتاقها خواهم ماند و نخواهم رفت. آنگاه از دوست سایه‌وارم خواستم که دستش را در دستم بگذارد، و راه بیفتیم. و راه افتادیم.

از راه‌پله به حیاط، از حیاط به خلوت کوچه و از آنجا به خیابان، و دیگر راهی که به مرز ختم می‌شد. بعد از مدتی دوستم از من پرسید که چ احساسی دارم؟ و من جواب دادم که عجیب است حتی با تو هم همان احساس همان سالها،... احساس تنهائی! دوستم پرسید که تلخ تر است از احساس مرگ؟ و من که به دور دستها می‌نگریستم گفتم که احساس می‌کنم مرگ هم تلاش می‌کند نگاهش را بدزد.

از دره‌ها، کوهها و جنگلها گذشتیم، از رودخانه‌ها و دشتهای بیکران و گسترده. از مرزهایی که دوباره و چند باره همان احساس سالهای سال پیش را تلقین می‌کردند. از زیر آسمانی که گاه آبی بود و مهربان، و گاه ابری و

خشمگین و تندر زبان. و من که سلانه سلانه با پشت کمی خمیده‌ام می رفتم، دوستم از من پرسید که آیا مناظر همانند؟ و من گفتم طبیعت تکراری است در خود و برای همین است که همیشه احساس جوانی می بخشد. و شاید اینکه آن سالها چنین دو بار شاداب قدم برداشته بودم، بخشا علتش همین بوده است. و دوستم ایستاد، دولاشد و گلی چید و به دست دیگرم داد. و من آن را بوئیدم و قسم خوردم که در آن سالها در رویاهایم بوئیدن این گل را در خواب دیده بودم. اما چرا من بوئیدن این گل را این چنین در سرزمینهای دور دست در خواب دیده بودم؟ به دوست خاکستری ام نگاه کردم و فهمیدم که خاکستری هم می تواند به گلها دل ببندد.

راهها را درنوردیدیم. دوباره همان محله‌ها، همان خانه‌های زهوار دررفته اطراف شهرها و همان بوی بد محله‌های شلوغ. دوستم که عادت داشت در یک خانه سفید در منطقه‌ای از کره زمین نزدیک به قطب شمال زندگی کند، بلافاصله سر درد گرفت. ازش پرسیدم مگر هیچ وقت به کشورهای دیگر سفر نکرده است؟ و او جواب داد چرا، اما تنها به مراکز سیاحتی و توریستی. و من پیش خودم اندیشیدم که شاید بخاطر همین است بدنش خاکستری شده است، آخر آفتاب در تاثیراتش چنان فاصله‌ای با خاکستر ندارد. و درست بعد از این اولین سؤال اتفاقی من بود که او شروع کرد به گفتن از خود و زندگانش. اینکه بمحض اینکه هیجده سالش شده است از خانواده جدا شده و زندگی مستقلی را در پیش گرفته و بعد از اینکه پدر و مادرش فوت کرده‌اند، او وارث خانه سفید گشته و همه عمرش در فکر تجربه کردن حوادث نوین بوده است. فکر کردم “حادثه نوین!” و من حادثه نوین او بودم. منی که چهل سال با آن حادثه نشست و برخاست کرده‌بودم! اما چیزی نگفتم. آخر بیچاره او که نمی دانست! و برایم معلوم شد که تا چیزی را ندانی، آن چیز می تواند علیرغم گذشتن هزار سال هم از آن، باز تازه باشد. و این چنین ‘نو’ تنها با جهل ما معنا می یابد.

جائی، دست در دست هم داشتیم از دریائی عبور می کردیم که برگشت و پرسید مگر می شود کسی این همه آرزوهای بزرگ داشته باشد و به مهاجر

تبدیل شود؟ و من برای اولین بار از ترس خودم از مرگ بشدت خجول شدم. اما برگشتم و گفتم از ترس خودم نبود... نه از ترس خودم نبود. و او متعجبانه نگاهم کرد و گفت نکند می‌خواهید بگوئید که برای نجات دیگران بوده، آره مطمئنم منظورت این است. خواستم بگویم آره. اما او که گمان می‌کنم جواب مرا از قبل می‌دانست گفت خوب آنها هم باید آماده هر فاجعه‌ای می‌بودند، اصلا کل این داستان شما اگر به فاجعه هم منتج نشود اما باز با فاجعه معنا می‌یابد، بنابراین کسی نمی‌بایست از جای خودش می‌جینید... بخصوص تو! و من به آن ماهیگیری نگریستم که تمام روز را بدون گرفتن هیچ ماهی ای تنها به پک زدن سیگارش بسنده کرده بود. اما مثل اینکه از شیوه حرف زدن خودش ناراضی باشد، با لبخندی بر صورت، دوباره به من نگریست و با مهربانی گفت البته در نهایت تو تقصیری ندارید، کسی نمی‌تواند از قبل از نتیجه بازی مطمئن باشد، ولی مشکل اینجاست که هنوز هم اصرار دارید بازی تمام نشده است. و من که نمی‌توانستم نگاهم را از ماهیگیر بردارم، گفتم احساس می‌کنم گاهی وقتها ادامه بازی بخاطر عادت است و یا بخاطر خاطره‌ها، و یا کسانی که هنوز باورت دارند، شاید هم بخاطر انسانها، و یا همه اینها با هم. او گفت البته مهم است دنبال ندای وجدان افتادن. و این بار چنان مهربانانه به رویم لبخند زد که در وسط دریا برای اولین بار از ته دل وجود دوست را احساس کردم و بخودم گفتم که نه، اگر دوستی همراهم می‌بود ته داستان چیز دیگری می‌شد... بی‌گمان چیزی دیگر می‌شد.

بالاخره بعد از هفته‌هائی چند به همان جائی رسیدیم که او در آن طرفش در خانه سفیدی زندگی می‌کرد، و من این طرف آن. درست سر همان خط عابر پیاده در حالی که چراغ ترافیک مرتب قرمز و زرد و سبز می‌شد، دست مرا ول کرد و خداحافظی کرد. من هم ازش سپاسگزاری کردم. هنگامی که دور می‌شد گفت ممنون بخاطر تجربه‌ای که به من بخشیدی و من هم داد زدم سپاس بخاطر تکرار زندگیم! و هنگامی که به این طرف خیابان رسیدم (این بار چراغ سبز را از دست ندادم)، برگشتم و به خانه سفید نگاه کردم. و یادم افتاد که

خانہ پدرم ہم سفید بود، با سایہ‌های درونش کہ من ہر غروب ہنگام برگشتن
از بیرون، آنان را از حیاط می دیدم.
او کہ بود؟ من با کی برگشتہ بودم؟

پہ لہی لیخا

فہرؤخ نیعمہ تپوور

کؤمہ لہ چیرؤک